PREMIUL NOBEL PENTRU LITERATURĂ 2019

PETER HANDKE

SCURTĂ SCRISOARE PENTRU O LUNGĂ DESPĂRȚIRE

ART

PETER HANDKE s-a născut la Griffen, Austria, în 1942 dintr-un tată german și o mamă de origine slovenă. În 1961 își începe studiile de drept la Universitatea din Graz, dar abandonează câțiva ani mai târziu, când o editură germană acceptă să-i publice primul roman, *Die Hornissen*. La 23 de ani este invitat de prestigioasa grupare literară *Gruppe 47* (printre membrii căreia se numărau Günter Grass, Heinrich Böll, Paul Celan, Ingeborg Bachmann) la una dintre reuniunile ei anuale. Tot atunci are loc la Frankfurt premiera piesei de teatru *Insultarea publicului*, care a avut un impact nemaiîntâlnit asupra spectatorilor. Printre romanele autorului amintim *Scurtă scrisoare pentru o lungă despărțire*, *Femeia stângace*, *Nefericire împăcată*. Handke a primit numeroase premii literare (Premiul Franz Kafka – 2009, Premiul Ibsen – 2014), iar în 2019 i s-a decernat Premiul Nobel pentru Literatură.

Peter Handke

Scurtă scrisoare pentru o lungă despărțire

Peter Handke

Scurtă scrisoare pentru o lungă despărțire

Traducere din limba germană și postfață
de Mariana Lăzărescu

EDITURA
ART

Redactori: Ioana Tudor, Beatrice Feleagă
Tehnoredactor: Vasile Ardeleanu
Corector: Theodor Zamfir
Ilustrație copertă: Mircea Pop
Copertă: Alexandru Daș

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
HANDKE, PETER

Scurtă scrisoare pentru o lungă despărțire / Peter Handke; trad. din lb. germană și postfață de Mariana Lăzărescu. – București: Art, 2019

ISBN 978-606-710-687-9

I. Lăzărescu, Mariana (trad., postfață)

821.531

Peter Handke
Der kurze Brief zum langen Abschied

© Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main 1972.
All rights reserved by and controlled through Suhrkamp Verlag Berlin.

© Editura ART, 2019, pentru prezenta ediție

Odată, când într-o dimineaţă caldă, dar cenuşie, ieşiră la porţile oraşului, Iffland spuse că vremea era tocmai potrivită pentru a porni la drum; şi timpul părea favorabil călătoriei, cerul era atât de aproape de pământ, lucrurile din jur atât de întunecate, de parcă nu trebuia să fii atent decât la drumul pe care urma să mergi.

Karl Philipp Moritz, *Anton Reiser*

1
SCURTĂ SCRISOARE

JEFFERSON STREET e o stradă liniştită din Providence. Ea face înconjurul cartierelor comerciale, ca apoi, în sudul oraşului, care între timp se numeşte Norwich Street, să dea în şoseaua de ieşire din oraş spre New York. Pe alocuri, Jefferson Street se lărgeşte, formând mici pieţe străjuite de fagi şi de arţari. În una din aceste pieţe, numită Wayland Square, se află o clădire destul de mare, în stilul conacelor englezeşti, anume hotelul WAYLAND MANOR. Când am sosit acolo la sfârşitul lui aprilie, portarul a luat dintr-un raft, odată cu cheia, şi o scrisoare şi mi le-a întins. În faţa uşii deschise a ascensorului, în care mă şi aştepta liftierul, m-am repezit să desfac plicul, care, de altfel, nici nu era prea bine lipit. Scrisoarea era scurtă şi suna astfel: „Sunt la New York. Te rog, nu mă căuta, n-ar fi de dorit să mă găseşti."

După cât îmi aduc aminte, eram parcă făcut pentru spaimă şi grozăvii. Bucăţi de lemn zăceau împrăştiate

peste tot, bătute lin de soare, afară, în curtea pe lângă care fusesem dus în casă prin faţa bombardierelor americane. Picături de sânge luceau pe treptele laterale de la intrarea în casă, unde, la sfârşitul săptămânii, erau tăiaţi iepurii. Într-o penumbră cu atât mai înspăimântătoare, cu cât nu se înnoptase încă, mergeam împiedicat, bălăngănindu-mi braţele în chip ridicol de-a lungul pădurii năruite, din care nu se mai zăreau lucind decât lichenii de pe trunchiurile cele mai din faţă; din când în când, oprindu-mă din mers, strigam ceva înspre pădure, penibil de încet, de ruşine; într-un târziu am început să urlu din străfundul fiinţei mele, atunci când, de spaimă, încetase să-mi mai fie ruşine, chemând pe cineva care mi-era drag şi care plecase dimineaţă spre pădure şi nu se întorsese încă; din nou erau împrăştiate peste tot prin curte, lipite chiar şi de zidurile casei, în bătaia soarelui, penele pufoase ale păsărilor care o luaseră la fugă.

Am intrat în ascensor, iar când bătrânul liftier de culoare mi-a spus să fiu atent cum fac pasul, m-am împiedicat de podeaua puţin ridicată a cabinei. Liftierul închise uşa ascensorului cu mâna şi trase un grilaj prin faţa ei; cu ajutorul unei manete, puse liftul în mişcare.

Pe lângă ascensorul de persoane trebuie să fi fost şi unul de mărfuri, deoarece, pe când urcam încet, ne însoţea un zăngănit ca de ceşti stivuite, care rămase

același în timpul mersului. Mi-am ridicat privirile de pe scrisoare, urmărindu-l pe liftier, care stătea cu capul plecat în colțul întunecat din dreptul manetei, fără să se uite la mine. Numai cămașa albă îi răsărea strălucitoare de sub uniforma bleumarin-închis... Deodată, cum mi se întâmplă adesea când sunt cu alți oameni în aceeași încăpere și când o vreme nimeni nu scoate nici o vorbă, am avut certitudinea că dintr-o clipă în alta negrul de dinainte-mi are s-o ia razna și are să se năpustească asupra mea. Am scos din palton ziarul pe care-l cumpărasem dimineața, înaintea plecării din Boston, și am încercat să-i explic liftierului, arătându-i titlurile principale de pe prima pagină, că nu-mi rămâne altceva mai bun de făcut, în urma reevaluării recente a unor monede europene față de dolar, decât să-mi cheltuiesc toți banii, schimbați în vederea călătoriei, pentru că la un nou schimb în Europa aș primi mult mai puțin. În loc de răspuns, liftierul îmi arătă teancul de ziare de sub bancheta din ascensor, deasupra căruia se aflau monedele primite pe ziarele vândute, și încuviință, dând din cap: exemplarele din *Providence Tribune* de sub banchetă aveau aceleași titluri principale ca și exemplarul meu din *Boston Globe*.

Ușurat de faptul că liftierul mă băgase în seamă, am scotocit în buzunarul de la pantalon după o bancnotă, pe care puteam să i-o strecor de îndată ce îmi lăsa

bagajele în cameră. Dar, pe neașteptate, când am ajuns acolo, țineam în mână o hârtie de zece dolari. Am pus-o în cealaltă mână și, fără să scot din buzunar portofelul, am căutat o bancnotă de un dolar. Am pipăit după o hârtie și, scoțând-o direct din buzunar, i-am întins-o liftierului. Era o bancnotă de cinci dolari, pe care negrul o strânse de îndată în pumn. „Iar a trecut prea puțin timp de când mă aflu aici", am spus eu cu voce tare, când am rămas singur. M-am dus cu paltonul în baie și m-am uitat mai mult la oglindă decât la mine. Apoi am văzut câteva fire de păr pe palton și mi-am spus: „În mașina aceea se vede că mi-am pierdut părul." Plin de uimire, m-am așezat pe marginea căzii, fiindcă, pentru prima dată din copilărie, începusem din nou să vorbesc cu mine însumi. Dacă însă un copil vorbește cu voce tare pentru a-și crea iluzia unei companii, eu, care mai degrabă voiam să privesc decât să particip, nu-mi puteam explica de ce monologhez. Nu mi-am putut înăbuși râsul, iar în cele din urmă mi-am dat cu pumnul în cap, dintr-un soi de orgoliu, atât de tare, de era să alunec în baie.

Fundul căzii era prevăzut de-a lungul și de-a latul cu niște benzi groase, deschise la culoare, care semănau cu niște plasturi și împiedicau alunecarea. La vederea acelor plasturi și la gândul acelor monologuri se stabili de îndată o concordanță atât de greu de înțeles, încât am încetat să mai râd și am revenit în cameră.

ÎN FAŢA FERESTREI, care dădea spre un amplu peisaj de parc cu case mai mici, se aflau nişte mesteceni înalţi. Frunzele din copaci erau încă firave, iar soarele străbătea printre ele. Am ridicat geamul, am tras un fotoliu mai în faţă şi m-am aşezat; mi-am pus picioarele pe caloriferul care rămăsese călduţ de dimineaţă. Fotoliul era pe rotile, iar eu alunecam cu el de colo colo, uitându-mă la plicul scrisorii. Era un plic albastru-deschis, de la hotel. Pe spate se afla imprimat: „Delmonico's, Park Avenue at Fifty-ninth Street, New York". În schimb, ştampila de pe faţă indica: „Philadelphia, PA." Scrisoarea fusese expediată de acolo cu cinci zile în urmă. „După-amiază", am spus cu voce tare, zărind literele „p.m." de pe ştampilă.

„De unde are ea bani de călătorie?" m-am întrebat. „Trebuie să aibă mulţi bani la ea, o cameră costă cu siguranţă treizeci de dolari." Ştiam de Delmonico's mai ales din comediile muzicale: acolo, oameni de la ţară se

adunau de pe stradă și luau masa, neîndemânatici, în separeuri. „Pe de altă parte, n-are simțul banilor, în orice caz nu are acel simț pe care trebuie să-l ai de obicei. N-a reușit să se dezbare niciodată de acea plăcere copilărească de a face troc, de aceea banii nu reprezintă pentru ea decât un simplu mijloc de schimb. Se bucură de orice lucru care poate fi întrebuințat sau măcar preschimbat cu ușurință, iar în privința banilor găsește ambele aspecte laolaltă: și folosul, și schimbul." Am privit cât puteam de departe și am zărit o biserică ce părea și mai îndepărtată din cauza fumului care ieșea dintr-o fabrică de bumbac: judecând după planul orașului, trebuia să fie o biserică baptistă. „Scrisoarea a făcut mult timp până la destinație", mi-am spus. „Oare să fi murit ea între timp?" Odată, către seară, am căutat-o pe mama în vârful unei stânci. Din când în când devenea melancolică, iar eu am avut impresia că ori s-a aruncat în prăpastie, ori a căzut pur și simplu în ea. Stăteam pe stâncă și priveam spre așezământul din vale, peste care se lăsa seara. Nu vedeam nimic deosebit, dar câteva femei, cu papornițele așezate pe jos, stând laolaltă ca după o spaimă mare, cărora li se mai alăturase cineva, mă făcură să caut din nou bucăți de haine pe proeminențele stâncilor. Nu mai puteam deschide gura, aerul îmi pricinuia durere; totul se prăbușise adânc în mine, de spaimă. Apoi, acolo jos, se aprinse lumina pe străzi,

câteva mașini circulau deja cu farurile aprinse. Sus, pe stânci, domnea o liniște deplină, nu se auzeau decât greierii țârâind. Deveneam din ce în ce mai greoi. Și la benzinăria de la intrarea în localitate se aprindeau luminile. Dar afară mai era încă lumină! Oamenii de pe străzi mergeau cu pas mai grăbit. În timp ce călcam cu pași mărunți încolo și încoace pe vârful stâncii, am observat cum cineva se mișca foarte încet printre ei și după asta am recunoscut-o pe mama, care făcea totul în ultimul timp cu foarte mare încetineală. Nici nu mai traversa strada ca de obicei, ci o tăia pe o diagonală lungă.

Am lunecat cu fotoliul spre noptieră și am cerut legătura cu hotelul Delmonico's din New York. Abia când am pomenit numele de fată al lui Judith au găsit-o în registru. Plecase cu cinci zile în urmă, fără să lase vreo adresă; în camera ei se găsise un aparat de fotografiat: să fie trimis oare la adresa ei din Europa? Am răspuns că a doua zi voi fi la New York și că aș putea să vin chiar eu după aparat. „Da, am repetat, după ce am pus jos receptorul, sunt soțul." Pentru a nu fi nevoit să izbucnesc din nou în râs, am lunecat înapoi la fereastră.

Așezat, mi-am scos paltonul și am răsfoit cecurile de călătorie, pe care le preschimbasem în bani lichizi încă din Austria, fiindcă se vorbea mult de atacuri tâlhărești. Funcționarul de la bancă îmi promisese, ce-i drept, că

reprimeşte cecurile la acelaşi curs, dar liberalizarea cursului de schimb valutar îl scutea acum de promisiunea făcută. „Cum să cheltuiesc toate cele trei mii de dolari aici?“ m-am întrebat. Deodată, m-am hotărât ca din banii pe care-i schimbasem doar dintr-un capriciu într-o sumă atât de mare să trăiesc aici pe cât posibil în huzur şi în uitare de sine. Am chemat din nou hotelul Delmonico's şi am rezervat o cameră pentru a doua zi. Auzind că nu era nici una liberă, l-am rugat pe portar să-mi rezerve una la Waldorf Astoria: m-am întrerupt însă imediat şi, cu gândul la F. Scott Fitzgerald, care trăsese acolo de multe ori şi ale cărui cărţi tocmai le citeam, am rezervat o cameră la hotelul ALGONQUIN, pe Strada 44. Acolo mai aveau una liberă.

Apoi, în timp ce lăsam apa să curgă în cadă, mi-am amintit că Judith trebuie să fi luat restul de bani din contul meu. „N-ar fi trebuit să-i dau împuternicire“, m-am gândit eu, fără să-mi pese prea mult; la drept vorbind, mă amuza şi eram curios să văd cum se continua toată povestea, dar totul n-a durat decât o clipă, fiindcă atunci când am zărit-o ultima dată, într-o după-amiază, lungită pe patul ei, nu mai era abordabilă şi m-a privit într-un asemenea fel, încât mi-am oprit drumul spre ea, căci nu mai aveam cum s-o ajut.

M-am băgat în cadă şi am terminat de citit *Marele Gatsby* de F. Scott Fitzgerald. Era o poveste de dragoste,

în care un bărbat își cumpără o casă într-un golf doar pentru ca în fiecare seară să poată vedea cum se aprind luminile de cealaltă parte a golfului, într-o casă în care femeia iubită trăia cu un alt bărbat. Pe cât era de posedat marele Gatsby de sentimentul său, pe atât era de pudic; pe când femeia se comporta cu atât mai laș, cu cât iubirea ei devenea mai insistentă și mai nerușinată.

„Da", mi-am spus, „pe de o parte sunt pudic, pe de alta sunt laș în privința sentimentelor mele pentru Judith. M-am jenat mereu să mă dezvălui în fața ei. Înțeleg din ce în ce mai bine că predispoziția mea de a-mi fi rușine, la care am ținut dintotdeauna fiindcă eram de părere că mă împiedica să accept orice, era, de fapt, un soi de lașitate când devenea măsura sentimentelor mele de dragoste. Marele Gatsby era pudic doar în formele de manifestare a iubirii ce pusese stăpânire pe el. Era politicos. La fel de politicos și de lipsit de scrupule ca el aș vrea să fiu și eu, dacă nu cumva e prea târziu."

Am dat drumul apei din cadă fără să ies din ea. Apa se scurgea foarte încet și, în timp ce stăteam sprijinit cu spatele de cadă, cu ochii închiși, aveam senzația că și eu mă făceam din ce în ce mai mic și mă dizolvam de tot odată cu bolboroseala domoală a apei. Abia când mi s-a făcut frig, fiindcă stăteam întins în cadă, fără apă, mi-am simțit din nou mădularele și m-am ridicat. În timp ce

mă ştergeam, privirile îmi alunecau de-a lungul trupului de sus în jos. Mi-am apucat penisul mai întâi cu prosopul, apoi direct cu mâna şi, stând aşa, am început să mă masturbez. A durat mult timp şi, din când în când, deschideam ochii să privesc spre geamul lăptos al ferestrei de la baie, în faţa căreia se legănau, încolo şi încoace, frunzele de mesteacăn. Când, în sfârşit, am ejaculat, m-am lăsat în genunchi. Apoi m-am spălat, am clătit cada cu duşul şi m-am îmbrăcat.

AM STAT câtva timp lungit în pat, fără să fiu în stare să-mi închipui ceva. O clipă a fost dureros, apoi mi s-a părut agreabil. Nu-mi era somn, dar nici nu mă gândeam la ceva. La oarecare distanţă de fereastră auzeam din când în când un mic zgomot, ca o pocnitură şi un trosnet laolaltă, urmat de strigătele şi urletele studenţilor care jucau baseball pe terenul de la Brown University.

M-am sculat, mi-am spălat câteva perechi de şosete cu săpunul hotelului şi am coborât pe scări în holul de jos. Liftierul şedea pe un taburet lângă ascensor, cu capul rezemat în mâini. Am ieşit afară, se lăsa încet seara, iar şoferii de taxi, care vorbeau între ei, în piaţă, de la o maşină la alta, mi s-au adresat în timp ce treceam pe lângă ei. După ce m-am îndepărtat destul, am observat că sila de a le răspunde, fie măcar printr-un gest, începea să mă amuze.

„A doua zi de când sunt în America", mi-am spus, coborând de pe trotuar pe stradă şi urcând din nou pe

trotuar. „Oare să mă fi schimbat deja?“ Fără să vreau, m-am uitat în timpul mersului peste umăr şi am aruncat apoi o privire oarecum nerăbdătoare la ceasul meu cu brăţară. Ca atunci când o lectură îmi trezea pofta de a trăi imediat cele citite, marele Gatsby mă îndemna acum să mă preschimb. Am resimţit deodată o nevoie organică, asemenea unui instinct, de a deveni altfel de cum eram. M-am întrebat cum aş putea să-mi manifest sentimentele pe care marele Gatsby le declanşase în mine şi să le folosesc în anturajul meu. Erau sentimente de cordialitate, de atenţie, de seninătate şi de fericire, şi mi-am dat seama că ele erau menite să mă elibereze pentru totdeauna de predispoziţia mea pentru groază şi panică. Puteau fi puse în practică, niciodată nu voi mai fi chinuit de spaimă! Cui, însă, din jurul meu să-i arăt în sfârşit că puteam fi altfel? Abandonasem pe moment vechiul anturaj; în acest cadru necunoscut nu mă simţeam capabil decât să frecventez locurile publice, să merg pe străzi, să călătoresc cu autobuzul, să locuiesc în hoteluri, să stau pe taburete de bar. Nici nu voiam mai mult, fiindcă ar fi trebuit să-mi dau aere. Mă credeam în sfârşit absolvit de constrângerea de a face peste tot pe eroul, pentru a fi demn de o privire. Şi totuşi: oricât îmi doream să fiu atent şi sincer cu cei din jur, evitam pe oricine venea în întâmpinarea mea pe trotuar, nefiind ahtiat să văd alte chipuri, plin de vechea mea

scârbă față de tot ce nu-mi era propriu. Deși, odată, în timp ce mergeam tot mai departe pe Jefferson Street, m-am gândit fără să vreau la Judith, pe care am alungat-o din minte respirând adânc și făcând câțiva pași, conștiința mea rămase lipsită de orice prezență umană și m-am simțit cuprins până în rărunchi de un val cald de furie, care aproape se transformă într-o poftă de a ucide, fiindcă nu puteam s-o îndrept nici împotriva mea, nici împotriva altui lucru.

AM LUAT-O PE niște străzi laterale. Fuseseră aprinse deja luminile pe drumurile publice, iar cerul părea foarte albastru. Iarba de sub copaci reflecta apusul soarelui. În tufișurile din grădinile din fața caselor, florile se scuturau pe pământ. Pe altă stradă portiera unei limuzine mari americane era trântită cu zgomot. M-am întors pe Jefferson Street și am băut o bere de ghimbir într-un snack-bar în care nu se serveau băuturi alcoolice. Am așteptat până când cele două cuburi de gheață s-au topit în pahar, după care am băut apa; avea un gust amar, dar făcea bine după acea bere de ghimbir dulce. Pe perete, în dreptul fiecărei mese, se afla un dulăpior unde puteai să-ți alegi discul din cutia muzicală, apăsând, fără să te mai ridici în picioare. Am azvârlit o monedă de 25 de cenți prin deschizătură și am ales *(Sittin' On) The Dock of the Bay* de Otis Redding. În același timp m-am gândit la marele Gatsby și am început să mă simt sigur de mine, ca niciodată până

atunci: atât de sigur, încât nici nu mai eram conștient de mine. Multe lucruri voi reuși să le fac altfel. Voi fi de nerecunoscut! Am comandat un hamburger și o coca-cola. Mă simțeam obosit și căscam. Deodată, în timp ce căscam, s-a creat în mine un vid, care s-a umplut imediat cu imaginea unui desiș întunecat și m-a cuprins din nou, obsesiv, gândul că Judith e moartă. Imaginea desișului se întuneca și mai tare, când vedeam cum se întețește bezna nopții în fața ușii de la snack-bar, iar groaza mea a devenit așa de mare, încât am simțit că mă transform dintr-odată într-un obiect. Nu mai puteam mânca, sorbeam doar câte o înghițitură mică. Am mai comandat un pahar de coca-cola și am rămas așezat pe scaun, cu inima bătându-mi.

Această groază și nevoia de a deveni altfel cât se poate de repede și de a scăpa în sfârșit de toate mă făceau nerăbdător. Timpul trecea așa de încet, încât mă uitam iarăși la ceasul meu cu brățară. Se instală din nou acea bine cunoscută isterie a timpului. Cu ani în urmă, văzusem o femeie grasă făcând baie în mare și din zece în zece minute mă uitam spre ea, crezând foarte serios că slăbise între timp. Acum, în snack-bar, priveam mereu spre un bărbat care avea pe frunte o rană cu o crustă, fiindcă voiam să știu dacă rana nu se vindecase cumva între timp.

Judith n-avea simțul timpului, mi-am spus eu. Adevărat că nu rata nici o întâlnire, dar peste tot ajungea

cu întârziere, ca femeile din bancuri. Pur și simplu nu-și dădea seama când venea momentul pentru ceva. Rareori știa ce zi era. De fiecare dată când i se spunea data sau ora, tresărea; în timp ce eu mă duceam aproape ceas de ceas la telefon, ca să aflu ora exactă. De fiecare dată exclama: „Vai, când s-a făcut așa de târziu?" Niciodată n-ar fi spus: „Oho, mai e destul timp!" Era incapabilă să-și dea seama vreodată că venea momentul pentru ceva anume. Îi spuneam: „Poate ți se trage de la faptul că din copilărie te-ai mutat foarte des și ai trăit în multe locuri. Știi, ce-i drept, mereu unde ai mai fost altă dată, dar nu știi niciodată *când* ai fost. Chiar și simțul tău de orientare e mult mai bun decât al meu, eu mă rătăcesc adesea. Sau poate ți se trage de la faptul că ai avut prea devreme o meserie cu un program de lucru fix. Dar, în realitate, am convingerea că n-ai simțul timpului, pentru simplul fapt că n-ai simț nici pentru altcineva." Ea răspunse: „Nu, nu-i adevărat, numai că n-am simț pentru mine." „De altfel, n-ai nici simțul banului", i-am spus, iar ea a răspuns: „Nu, n-am simțul cifrelor." „Iar în privința simțului tău de orientare, oricui i-ar veni amețeala", am continuat. „Când intri în casa de vizavi, spui c-o iei *în jos*; după ce am ieșit de mult din casă, pentru tine mașina tot *afară* este; iar când cobori cu mașina spre o localitate, spui că *urci*, doar pentru că șoseaua duce spre nord."

Pe de altă parte, mă gândesc acum că ceea ce-mi dă de furcă este tocmai simțul exagerat al timpului, altfel spus: simțul exagerat pentru propria-mi persoană mă împiedică să ating acea detașare și atenție spre care tind.

M-am ridicat în picioare; cât de ridicolă era amintirea! Să mă duc așa, stupid, la casă, cu bonul în mână, și să întind bancnota fără să scot un cuvânt era tocmai ceea ce corespundea stării mele de spirit din acel moment. Pentru asemenea lucru nu eram nevoit să-mi schimb atitudinea, ceea ce mă satisfăcea. Un dezgust puternic, apoi amuzat, față de toate conceptele, definițiile și abstracțiunile cu ajutorul cărora tocmai gândisem mă făcu să rămân puțin pe loc, în momentul în care voiam să ies. Am încercat să eructez: m-a ajutat coca-cola. Afară îmi ieși în cale un student cu părul scurt, cu obrajii bucălați, îmbrăcat în bermude, cu niște coapse grase, încălțat în tenișii. L-am privit îngrozit, descumpănit la gândul că cineva ar putea cuteza totuși să lanseze niște generalități despre această făptură, că cineva ar dori să-l caracterizeze și să facă din el reprezentantul altui lucru. Fără să vreau, am spus „Salut!" și l-am privit fără reținere, iar el m-a salutat. Înfățișarea lui era un tablou care prinsese viață dintr-odată, iar eu înțelegeam acum de ce în ultima vreme nu mai voiam să citesc decât povești cu un singur personaj. Și apoi femeia aceea de la casă, din snack-bar! Avea părul

decolorat, negru la rădăcină, fiindcă îi crescuse, iar alături de ea se afla un steguleț american. Și altceva? Nimic. În amintirea mea, fața ei emana un fel de strălucire aparte, precum icoana unei sfinte. M-am mai uitat o dată după studentul gras: pe spatele cămășii sale era imprimat chipul lui Al Wilson, cântărețul grupului Canned Heat. Wilson era un tip scund și grăsuliu. Avea puncte negre, care se vedeau foarte clar chiar și la televizor, și purta ochelari. Cu câteva luni în urmă fusese găsit mort, în sacul său de dormit, în fața casei lui din Laurel Canyon, lângă Los Angeles. Cântase cu voce suavă și subțire *On The Road Again* și *Going Up the Country*. Altfel, ca în cazul lui Jimi Hendrix sau Janis Joplin, care mă lăsau din ce în ce mai rece, ca și muzica rock în general, moartea lui continua să mă afecteze, iar scurta lui viață, pe care aveam impresia că încep s-o înțeleg, îmi revenea în minte în mod dureros, făcându-mă să tresar când ațipeam. Mi-am amintit două versuri, pe care le-am repetat apoi întruna, în timp ce mă întorceam la hotel:

I say goodbye To Colorado –
it's so nice to walk in California.

LA HOTEL ERA în subsol, lângă salonul de coafură, un bar unde am mâncat apoi pe întuneric, la o masă, cartofi prăjiţi; am băut tequila, iar barmaniţa venea din când în când cu o pungă proaspătă de cartofi, pe care mi-i turna în farfurie. La masa de alături şedeau doi bărbaţi; am tras cu urechea la ce vorbeau, până când am înţeles că erau oameni de afaceri din oraşul învecinat, Fall River. Barmaniţa s-a aşezat lângă ei, iar eu i-am privit pe toţi trei cu atenţie, dar fără curiozitate. Masa era prea mică pentru toţi trei, iar printre paharele de whisky, pe care barmaniţa poate intenţionat nu le strânsese, jucau un fel de joc cu zaruri, la care zarurile aruncate erau înşirate precum cărţile la pocher. În general, era linişte în tot barul, doar un ventilator mic foşnea încet pe tejghea, iar zarurile sunau, când se izbeau de pahare; uneori, în spatele tejghelei, fâşâia banda de magnetofon, pe care cineva tocmai o derula.

Am remarcat că începeam treptat să percep fără nici un efort tot ce mă înconjura.

Barmanița mi-a făcut semn să iau loc la cealaltă masă, dar abia când unul dintre oamenii de afaceri a tras un scaun liber, invitându-mă să mă așez, m-am dus la masa lor. La început am privit doar, apoi am jucat și eu o dată, dar fiindcă un zar îmi cădea mereu de pe masă, am vrut să renunț. Am mai comandat o tequila mexicană, iar barmanița a adus sticla de pe tejghea și a dat drumul la magnetofon. Când a revenit la masa noastră, și-a presărat niște sare pe dosul mâinii, a început s-o lingă, câteva boabe de sare au căzut pe masă, apoi a băut rachiul din paharul meu. Pe sticlă se vedea o agavă în mijlocul unui deșert cu nisip galben strălucitor. De pe banda de magnetofon răsuna muzică western: un cor de bărbați cânta cântecul cavaleriei americane, urmat de un postludiu fără voci, din care sunetul trompetelor descreștea până nu se mai auzea decât încet de tot o muzicuță. Barmanița a povestit că fiul ei era în armată, iar eu i-am spus că mi-ar plăcea să mai fac o partidă de zaruri.

În timp ce dădeam cu zarul, mi se întâmplă ceva cu totul bizar: aveam nevoie de un anumit număr, iar când am răsturnat paharul, toate zarurile, cu excepția unuia, rămaseră pe loc; în timp ce un zar se rostogolea printre pahare, am văzut pe una dintre fețele lui, licărind puțin

și apoi dispărând, numărul de care aveam nevoie, până când zarul cu numărul nedorit rămase în sus. Această scurtă licărire a numărului dorit fusese atât de puternică, încât am avut impresia că numărul chiar ieșise, dar nu în momentul acela, ci ÎNTR-UN ALT TIMP.

Acest alt timp nu însemna viitorul sau trecutul, era în esență un ALT timp decât acela în care trăiam de obicei și în care gândul îmi aluneca înainte și înapoi. Era un sentiment pătrunzător despre un ALT timp, în care trebuiau să existe și alte locuri. În care totul trebuia să aibă altă semnificație decât în conștiința mea de acum, în care și sentimentele erau altceva decât sentimentele de acum și unde erai tu însuți în starea în care se afla poate pământul neanimat pe atunci, când, după o ploaie de milenii, cădea pentru prima dată o picătură, fără să se evapore imediat. Sentimentul acesta, pe cât de repede s-a dus, pe atât a fost de tăios și de dureros, încât efectul său s-a continuat în privirea scurtă, distrată a barmaniței, pe care am resimțit-o ca pe o privire nici oscilantă, nici fixă, doar infinit de îndepărtată, care se trezește și se stinge în același timp, până la distrugerea retinei, o privire dornică de o chemare ușoară a unei ALTE femei în acel ALT timp. Viața mea de până acum nu putea să se sfârșească aici! M-am uitat la ceas, am plătit și am urcat în camera mea.

AM AVUT UN SOMN profund, fără vise, totuşi mi-am simţit întreaga noapte trupul cuprins de o fericire plină de aşteptare. Acest sentiment s-a risipit abia spre dimineaţă; am început să visez şi m-am trezit cu o insatisfacţie. Ciorapii atârnau de calorifer, perdeaua era trasă dezordonat într-o parte. Pe ea erau imprimate scene din colonizarea Americii: Sir Walter Raleigh se legăna într-un balansoar, fumând ţigări de foi în colonia sa din Virginia; primii emigranţi, înghesuiţi pe „Mayflower", debarcau în Massachussetts; lui George Washington îi citea Benjamin Franklin Constituţia Statelor Unite; căpitanii Lewis şi Clark îi împuşcau pe indienii picioare-negre în drumul lor spre vest din Missouri către vărsarea râului Columbia în Oceanul Pacific (unul dintre indieni – în desen se afla undeva departe pe o colină – ridica pe jumătate braţul împotriva ţevii puştii); iar lângă câmpul de bătălie de la Appomattox, Abraham

Lincoln, cu trupul lăsat pe spate, îi întindea mâna unui negru.

Am dat perdeaua la o parte, fără să mă uit afară. Soarele bătea pe podea și-mi încălzea picioarele goale. Am citit puțin din Biblia quaker de pe noptiera mea. Fără să citesc pasajul cu Judith și Holofern, mi-am amintit imediat povestea în care ea îi tăia capul în timpul somnului. „Pe mine n-a făcut decât să mă calce mereu pe picioare", am spus, „sau să se împiedice de ele". De altfel, ea se împiedica întruna de câte ceva. Avea pasul ușor, grațios și totuși se împiedica întruna. Sălta, dănțuia și deodată se împiedica. Apoi continua să sară și se izbea de cineva care îi ieșea în cale, puțin mai încolo aluneca și se înțepa în andrelele pe care le purta mereu cu ea, chiar dacă nu apuca niciodată să termine ceva de tricotat și de fiecare dată era nevoită să desfacă totul.

„Cu toate acestea, ea este un om cu simț practic", am continuat să vorbesc în baie, în timp ce mă rădeam, apoi în cameră, în timp ce mă îmbrăcam și împachetam. „Știa să bată cuie, fără să îndoaie vreunul, să pună mochetă, să lipească tapet pe pereți, să croiască haine, să facă bănci de lemn, să îndrepte tabla la mașinile lovite, numai că mereu se împiedica și călca în picioare alte lucruri, până când nu mai eram în stare să mă mai uit la ea. Iar gesturile ei! Odată a intrat în cameră, vrând să-mi sugereze să închid patefonul: a rămas nemișcată

în uşă, dând uşor din cap în direcţia patefonului. Altă dată a sunat cineva la uşă: a fost mai iute decât mine şi a văzut că afară, pe ştergătorul de picioare, era o scrisoare. A închis uşa la loc, iar când am ajuns eu, a deschis-o din nou, ca să mă facă pe mine să ridic scrisoarea de pe jos. Nu şi-a bătut capul câtuşi de puţin, dar mie mi-a alunecat mâna. Am lovit-o în obraz. Din fericire, am fost neîndemânatic şi n-am nimerit-o prea bine, aşa încât ne-am împăcat repede.

Am plătit jos cu un cec de călătorii şi am luat un taxi – care, aici, în Providence, încă nu era galben, ci negru, ca în Anglia – până la gara de unde pleacă autocarele Greyhound.

ÎN TIMPUL CĂLĂTORIEI prin New England aveam timp să... să ce? mă gândeam eu. Curând avea să-mi piară cheful să privesc afară, deoarece culoarea geamurilor de la autocarele Greyhound întuneca întreaga privelişte. Din când în când, câte un post pentru taxe de autostradă ne întrerupea călătoria, iar şoferul arunca de la geamul autocarului câteva monede într-o pâlnie. Când am vrut să deschid fereastra ca să văd mai bine, cineva mi-a spus că se dă peste cap instalaţia automată de aer condiţionat din autocar, aşa încât am închis-o din nou. Cu cât ne apropiam mai mult de New York, cu atât panourile cu imagini înlocuiau inscripţiile reclamelor: halbe uriaşe de bere debordând de spumă, o sticlă de ketchup de mărimea unui far, o reproducere în mărime naturală a unui avion cu reacţie, care survola deasupra norilor. Lângă mine se mâncau alune, se deschideau cutii de bere şi, cu toate că era interzis să fumezi, ţigările circulau pe ascuns de la gură la gură.

Aproape că nu ridicam capul, aşa încât nu vedeam feţe, ci doar îndeletniciri. Pe jos erau coji de nuci şi de alune, unele dintre ele înfăşurate în hârtia de la guma de mestecat. Am început să citesc *Heinrich cel Verde* de Gottfried Keller. Tatăl lui Heinrich Lee murise când copilul avea cinci ani. Acesta nu-şi mai amintea de tatăl său decât cum a smuls din pământ în faţa lui un răsad întreg de cartofi, arătându-i bulbii. Deoarece copilul era mereu îmbrăcat în verde, toţi aveau să-l numească în curând Heinrich cel Verde.

Autocarul străbătu cartierul Bronx prin Bruckner Expressway, o luă apoi la dreapta şi traversă Harlem River spre cartierul Manhattan. Merse încet, apoi cât putu de repede de-a lungul lui Park Avenue prin Harlem, iar oamenii din autocar începură să fotografieze şi să filmeze. Era sâmbătă, iar locuitorii negri din Harlem stăteau în dreptul unor maşini abandonate şi al unor dărâmături, locuite doar la parter. Citeau ziare, unii jucau pe stradă baseball, fetele jucau badminton. Inscripţiile obişnuite, precum HAMBURGERS şi PIZZA, acolo ţi se păreau cu totul stranii şi deplasate. Autocarul merse mai departe pe lângă Central Park şi o luă în cele din urmă spre o autogară sumbră, în apropiere de Strada 50. Acolo m-am suit într-un taxi, care acum era galben, şi m-am lăsat condus la Hotel Algonquin.

HOTELUL ALGONQUIN era o clădire nu prea înaltă, îngustă, cu camere mici; chiar şi când închideai uşa de la cameră cu cheia, mai rămânea o crăpătură, de parcă uşa ar fi fost zgâlţâită de multe ori. La unele broaşte am văzut în treacăt urme de zgârieturi. De data aceasta, am reuşit imediat să-i strecor o hârtie de un dolar japonezului care mi-a dus geamantanul sus.

Camera se deschidea spre o curte interioară, în care dădea probabil şi bucătăria; căci am văzut aburi ieşind din ventilatoare şi am auzit zăngănit de tacâmuri şi farfurii. Era foarte rece în cameră, instalaţia de climatizare făcea un zgomot puternic, iar pentru că toată ziua fusesem transportat fără să mă mişc câtuşi de puţin, am început să dârdâi de frig, în timp ce stăteam pe pat ca să mă liniştesc. Am încercat să opresc instalaţia de climatizare, dar n-am găsit butonul. Am sunat la recepţie, de unde a putut fi oprită. Zgomotul a încetat. În liniştea aceea, camera părea să devină mai mare, iar eu m-am

întins pe pat. Am mâncat strugurii care erau pe noptieră într-o farfurie cu mai multe fructe.

Mai întâi am crezut că strugurii m-au balonat în aşa hal. Trunchiul mi s-a umflat, în timp ce capul şi membrele mi s-au redus la nişte apendice animalice, un cap de pasăre şi înotătoare de peşte. În interior mă apăsa o căldură care mă frângea în două, în schimb extremităţile îmi erau îngheţate. Aceste anexe ar fi trebuit vârâte înăuntru, în corp! O venă de la mână îmi zvâcnea de parcă ar fi vrut să bată în toate sensurile; nasul îmi ardea dintr-odată de parcă s-ar fi agăţat de ceva cu toată forţa; abia atunci am observat că era din nou frica aceea de moarte, nu atât frica de propria-mi moarte, cât o frică aproape nebună faţă de moartea subită a altcuiva. Acum, când încheiasem lunga călătorie, aceasta devenea o frică fizică. Nasul mi se răci brusc, vena de la mână mi se potoli, iar în faţa mea apăru imaginea unei văi submarine fără nici o urmă de viaţă, în care domnea o linişte sumbră ce-ţi tăia respiraţia.

Am sunat la hotelul din Providence şi am întrebat dacă am vreun mesaj; nu era nimic. Am dat adresa hotelului meu din New York, iar în timp ce răsfoiam ghidul de voiaj, am indicat la întâmplare ca adresă de reexpediere un hotel din Philadelphia, hotelul BARCLAY din Rittenhouse Square. Apoi mi-am făcut o rezervare de cameră pentru a doua zi la Barclay Hotel.

Am sunat din nou la recepție, rugându-l pe portar să-mi procure un bilet de tren pentru Philadelphia. După aceea am sunat la hotelul Delmonico's și am întrebat dacă între timp venise cumva soția mea să se intereseze de aparatul de fotografiat; mi se răspunse că nu. Am spus că voi trece chiar eu să-l iau într-o oră. Am așteptat câteva minute, am format apoi zero și am cerut o convorbire intercontinentală cu Europa. Centrala telefonică a hotelului mi-a făcut legătura cu centrala de peste ocean, căreia i-am dat numărul de telefon al vecinului mamei mele din Austria. Doream o convorbire cu cineva anume sau n-avea importanță cine va răspunde? Varianta a doua costa mai puțin. „Mi-e indiferent cine răspunde", am spus. Era o ușurare să joci rolul unui interlocutor necunoscut: puteai să te preocupi de problema ta și să te confunzi cu ea. Mi s-a cerut numărul meu, iar după ce l-am citit de pe telefon, am fost rugat să închid.

Ședeam fără să mă mișc și priveam umerașele goale de haine din dulapul pe care-l deschisesem de îndată ce sosisem. Din bucătărie se auzea vorbindu-se cu voce tare, probabil că era încă nu prea târziu după-amiază. În celelalte camere suna din când în când telefonul. Sună și la mine. Centrala îmi spuse să nu închid. Se auzi un trosnet în aparat. Am spus ceva, dar n-am primit nici un răspuns. Mult timp n-am auzit decât un foșnet

şi un şuierat slab. Apoi, după un alt trosnet, am auzit aceleaşi zgomote încă o dată, dar în alt fel decât înainte. Imediat după aceea, sună undeva şi se auzi un semnal îndelungat, care se repetă de câteva ori. Am rămas pe linie. Răspunse centrala telefonică de la Viena, iar eu am putut auzi cum centralista de la telecomunicaţiile intercontinentale îi dădu fetei de la Viena numărul meu de telefon. Am ascultat cum se formează numărul la Viena; sună din nou, iar la capătul celălalt se auzi o femeie râzând şi spunând în dialect austriac: „Ştiu!", iar altă femeie: „Nu ştii nimic!" Sunatul fu întrerupt şi cu o voce oarecum prefăcută copilul vecinului îşi strigă numele în telefon. Am încercat să-i spun cine sunt şi unde sunt, dar era aşa de tulburat, de parcă fusese trezit din somn, încât nu făcea decât să repete întruna: „Ea vine cu ultimul autobuz! Ea vine cu ultimul autobuz!", până când am pus receptorul în furcă repede şi involuntar de uşor. Îmi apăru din nou o imagine: la o margine de drum, un post de observaţie al vânătorului, lângă acesta o cruce, iar în faţa crucii se înălţa anevoie o iarbă de mlaştină.

„N-am să mă obişnuiesc niciodată cu telefonul", am spus. „Abia la universitate am sunat pentru prima dată de la o cabină telefonică. Multe lucruri am început să le fac la o vârstă la care nu ţi se mai pare totul chiar atât de firesc. De aceea nu mă pot obişnui decât cu atât de

puține lucruri. Dacă mi s-a întâmplat vreodată să mă simt familiar cu cineva într-atât încât să nu-mi mai fac nici un gând, a doua zi eram nevoit s-o iau de la început. A fi împreună cu o femeie mi se pare câteodată și acum o stare artificială, ridicolă, ca un roman ecranizat. Mi se pare exagerat când la restaurant comand eu de mâncare și pentru ea. Când merg *lângă* ea, când stau *lângă* ea, am impresia că un mim face totul în locul meu, iar eu nu fac decât să-l imit."

Telefonul sună din nou; receptorul era încă umed, fiindcă îl ținusem atât de mult în mână în timp ce așteptasem. Telefonista de jos îmi comunică costul convorbirii și întrebă dacă putea să treacă cei șapte dolari pe nota de plată a camerei. Eram bucuros; șapte dolari mai puțin. Am întrebat-o la rândul meu unde se găsesc în apropiere ziare din toată țara. Atunci mi-am amintit abia că în Europa era deja seară. Telefonista îmi indică o adresă în Times Square, unde m-am și dus după aceea.

AM LUAT-O PE Strada 44 în jos. „În sus!“ M-am întors şi am luat-o în cealaltă direcţie. Trebuia să ajung pe Broadway, dar abia după ce traversasem Avenue of the Americas şi Fifth Avenue am observat că în realitate nu făcusem cale-ntoarsă. Probabil doar îmi închipuisem că mă întorsesem şi că merg în cealaltă direcţie. Deoarece am avut impresia că totuşi mă întorsesem din drum, m-am oprit şi am început să reflectez. M-a apucat ameţeala. Apoi am luat-o pe Madison Avenue până când am ajuns la Strada 42. Aici am cotit din nou, am urmat încet drumul şi am ajuns într-adevăr la Broadway, unde se afla Times Square.

Am cumpărat *Saturday Evening Post* din Philadelphia şi l-am citit imediat în magazinul unde se vindeau ziare. Nu se pomenea nimic despre nici o Judith. Fiindcă nici nu mă aşteptasem să găsesc ceva în el, l-am pus imediat pe alt teanc de ziare, am mai cumpărat câteva ziare germane şi le-am citit la barul unui *drugstore*,

în timp ce beam o bere americană. Mi-am dat seama că, de fapt, le citisem pe toate în avionul spre Boston. Nu făcusem decât să le parcurg, dar se vede că le și citisem din scoarță în scoarță, din moment ce acum îmi reaminteam și cel mai mic amănunt.

M-am înapoiat pe străzile pe care venisem și am cotit în Park Avenue. M-am simțit ca înainte, când, o bună bucată de timp, ori de câte ori descriam cuiva ceea ce tocmai făcusem, mă vedeam obligat să nu las la o parte nici cel mai mărunt detaliu din care se compunea activitatea de ansamblu. Când intram într-o casă, în loc de „am intrat în casă", spuneam: „M-am șters pe picioare, am apăsat pe clanță, am deschis ușa și am intrat, apoi am închis din nou ușa după mine"; iar când expediam cuiva o scrisoare, spuneam mereu (în loc de „am trimis scrisoarea"): „Am pus o foaie albă de hârtie pe o mapă de birou, am scos stiloul din etui, am umplut hârtia de scris, am pliat-o, am vârât-o într-un plic, am scris pe el adresa, am lipit un timbru și am dus scrisoarea la cutie." Ca și aici, într-un cadru care nu-mi era prea familiar, lipsa de cunoștințe și de trăiri mă îndemna și atunci să trec cu vederea totul, prin a descrie puținele activități pe care le puteam realiza cu atâta lux de amănunte, de parcă ar fi fost niște experiențe mărețe. În felul acesta traversasem și acum Avenue of the Americas, Fifth Avenue și Madison Avenue și am mers pe Park Avenue

până la Strada 59, am trecut pe sub o copertină, m-am postat într-o uşă turnantă, am împins-o şi am intrat în hotelul Delmonico's.

Portarul pregătise deja aparatul de fotografiat. Mi-l restitui fără să se uite la paşaportul meu. Era un aparat mare de fotografiat Polaroid, pe care mi-l cumpărasem odată pe un aeroport, unde fusese mult mai scump decât în altă parte. După numărul de pe fâşia albă de hârtie dintr-o parte mi-am dat seama că Judith făcuse deja câteva fotografii. Văzuse deci anumite lucruri, pe care voia să le imortalizeze în poze! Asta mi s-a părut dintr-odată un semn atât de bun, încât la ieşire am şi început să mă simt pe deplin uşurat.

ERA O ZI SENINĂ, care, datorită vântului, mi se păru şi mai senină; norii se perindau pe cer. Câtva timp am stat pe stradă şi m-am uitat în jurul meu. Într-o cabină telefonică, la intrarea într-o staţie de metrou, două fete se sprijineau de perete, una dintre ele vorbea la telefon, cealaltă se apleca din când în când înainte şi-şi dădea părul pe după urechi. La început am fost surprins, apoi m-am simţit reconfortat văzându-le, căci mi-au dat un imbold, încât am urmărit cu o adevărată plăcere cum în cabina aceea îngustă ba una, ba cealaltă împingea uşa cu piciorul, râdeau, astupau cu mâna receptorul, îşi şopteau ceva la ureche, apoi mai puneau o monedă şi se aplecau din nou spre telefon; lângă ele, din gurile de canal răbufnea aburul de la metrou şi se răspândea razant, deasupra asfaltului, pe străzile laterale. Era o privelişte care mă elibera şi mă uşura. Priveam dezinvolt, într-o stare paradiziacă, în care nu mai vrei decât să priveşti şi în care a privi înseamnă deja

a cunoaşte. Aşa încât m-am întors în Park Avenue până acolo unde începea să se numească Fourth Avenue şi am continuat să merg spre Strada 18.

La cinematograful Elgin am văzut un film cu Tarzan jucat de Johnny Weissmüller. De la începutul filmului am avut sentimentul că văd ceva interzis, însă închipuit mai înainte; imaginile îmi evocau un vis uitat. Un mic avion de pasageri zbura foarte jos deasupra junglei. Se vedea interiorul avionului; în el se aflau un bărbat şi o femeie cu un sugar. Avionul vibra şi se zguduia într-un mod ciudat, cum nu s-ar fi zguduit niciodată un avion adevărat, iar în timpul acestei zgâlţâieli mi-am amintit de banca de pe care, copil fiind, văzusem cândva filmul. „Sunt în drum spre Nairobi", am spus eu tare. Dar numele oraşului n-a fost pomenit în film. „Iar acum se vor prăbuşi." Părinţii se ţineau strâns în braţe; apoi se văzu avionul din afară, prăbuşindu-se şi izbindu-se de copacii din junglă. Se auzi un trosnet, dar nu, nici un pic de fum, ci bule de aer începură să iasă după aceea dintr-un peisaj crepuscular, pe care abia mai târziu, în scena din film, l-am recunoscut a fi lacul în ale cărui ape Tarzan, cu un cuţit între dinţi, şi copilul găsit, ajuns între timp băiat tânăr, înotau încet, pierduţi parcă într-o visare, scoţând amândoi bule de aer la intervale lungi. În timpul acesta, procesul amintirii, pe cale să se consolideze odată cu privitul într-o imagine fixă îndată după

izbitura avionului, se derulase, printr-o misterioasă anticipare, în același ritm cu care, mai târziu, se ridicau din adâncurile apei bulele de aer ale celor doi înotători.

Deși filmul mă cam plictisea, n-am plecat. Nu-mi mai face nici o plăcere să citesc benzi desenate, mi-am spus eu. Iar asta nu de când sunt aici. Într-un timp citeam foarte multe benzi desenate, însă n-ar fi trebuit să le citesc din revistele în care fuseseră adunate. Mereu începea câte o aventură, se termina și era urmată de alta. De exemplu, când am citit odată niște benzi desenate cu Peanuts, în noaptea următoare mi s-a făcut rău, fiindcă toate visele mele se terminau invariabil după patru desene, iar visul următor se compunea, la rându-i, tot din patru desene. Aveam sentimentul că de fiecare dată la a patra figură cineva îmi rupea picioarele, iar eu dădeam cu burta de pământ. Și iar începea o asemenea poveste. Nu mai vreau să văd nici acele ciudate filme mute, mi-am zis. Nici măcar nu mă mai puteau flata cu elogiul lor adus stângăciei. Eroi incapabili să meargă pe stradă, fără ca vântul să le smulgă pălăria de pe cap și să le-o arunce înaintea unui cilindru compresor, ori să se aplece asupra unei femei, fără să-i verse cafeaua pe fustă mi se păreau din ce în ce mai mult niște exemple pentru o viață inumană, de o stăruință copilărească: personaje cu sufletul la gură perpelindu-se înăuntrul lor, deformate și deformându-și mediul înconjurător, care nu

voiau decât să *ridice ochii* la toate, la lucruri şi la oameni. Bucuria batjocoritoare pe care Chaplin o resimţea faţă de necazul altuia; pe de altă parte, felul în care el însuşi se acomoda, dădăcindu-se; obiceiul lui Harry Langdon de a se înfăşura întruna şi de a se agăţa de ceva. Numai Buster Keaton căuta cu înfrigurare o ieşire, cu chipul său atent, îndârjit, deşi nu ştia niciodată ce avea să i se întâmple. Îmi plăcea să mă uit la figura lui; ceea ce m-a mai amuzat a fost când, odată, într-un film, Marilyn Monroe a început să se hlizească neajutorată, încreţindu-şi fruntea şi semănând în clipa aceea cu Stan Laurel.

AFARĂ, ÎN FAŢA CINEMATOGRAFULUI, începuse să se însereze. Tot întrebându-mă încotro aş fi putut să mă duc, am încetinit pasul. În faţa mea, o fată tânără mergea la fel de încet pe trotuar, trasă parcă de geanta care i se legăna pe umăr. Avea părul negru şi purta blugi, dar fiindcă se mişca atât de firesc, aceştia nici nu păreau a fi blugi; nu făceau nici o cută în spate şi nici stofa nu se încreţea în nuca genunchiului. Se întoarse, avea o faţă foarte albă, pistruiată, apoi îşi continuă mersul la fel de încet ca înainte. Deodată m-am simţit excitat, fiindcă ştiam c-o voi aborda. La un moment dat mergeam aproape unul lângă celălalt, când era ea în faţa mea, când o depăşeam eu, şi am ţinut-o aşa până la Broadway. În cele din urmă, m-am simţit atât de excitat, încât îmi venea s-o trântesc la pământ în plină stradă. Dar când i-am adresat cuvântul, am întrebat-o doar dacă ar vrea să bem ceva împreună.

Ea spuse: „De ce nu?“ însă totul trecuse. Amândoi roşii la faţă de emoţia ce ne împinsese unul spre celălalt, am continuat să mergem acum alături. Dacă am fi mers de la început mai repede, ca şi cum am fi avut o ţintă, poate că iuţeala mişcării ne-ar fi excitat şi mai tare şi ne-ar fi împins în primul gang al unei case; aşa, însă, ne-am mulţumit să ne urmăm drumul ceva mai încet decât înainte şi am fost nevoiţi s-o luăm de la capăt. Cu toate acestea, am încercat s-o apuc de braţ. Ea a interpretat gestul meu ca pe o greşeală.

Am intrat într-o cafenea cu autoservire. Am vrut apoi să ies, dar ea se şi aşezase la coadă. Am luat şi eu o tavă şi mi-am pus pe ea un sandvici. Ne-am aşezat la o masă, eu am mâncat sandviciul, ea a băut o cafea cu lapte. M-a întrebat cum mă cheamă; fără să-mi dau seama de ce mint, i-am răspuns că mă numesc Wilhelm. După care m-am simţit de îndată mai bine şi i-am oferit o bucată din sandviciul meu. Şi-a rupt cu mâna din el. După câtva timp s-a ridicat în picioare, mi-a spus c-o doare capul, mi-a făcut cu mâna şi a ieşit.

Mi-am luat o bere şi m-am aşezat la loc. M-am uitat pe stradă pe uşa îngustă, acoperită cu o perdea. Porţiunea vizibilă a străzii era atât de mică, încât ceea ce se petrecea acolo devenea parcă mai clar; oamenii păreau să se mişte mult mai încet şi de aceea păreau că se prezintă pe ei înşişi; ai fi spus că nu treceau, ci se

plimbau prin fața ușii, în sus și în jos. Nu mai văzusem niciodată sâni de femei atât de frumoși și de provocatori. Era aproape dureros să le privești, cu toate acestea eram bucuros că nu voiam altceva decât să mă uit la ele, cum se leagănă, când merg în sus și în jos, pline de ele, pe dinaintea amplelor panouri publicitare. O femeie se opri în cadrul ușii, căutând parcă ceva. Aproape că m-am speriat și eu de pofta ce mă apucase să merg spre ea, dar imediat mi-am spus: „Ce-aș putea să fac cu ea? N-ar fi prea înțelept!"; apoi m-am destins din nou. Așa de greu îmi mai puteam închipui tandrețea cu o femeie, încât, doar la gândul că va trebui să întind mâna, îmi trecea orice chef și mă simțeam cum nu se poate mai istovit.

PE MASA DE ALĂTURI rămăsese un ziar; l-am luat şi am început să-l citesc. Am citit ce se întâmplase şi ce avea să se întâmple, pagină de pagină, cu un sentiment de bunăstare, care se amplifica tot mai mult. În expresul de Long Island se născuse un copil; un vânzător de la o pompă de benzină parcurgea în mâini drumul de la Montgomery/Alabama spre Savannah/Georgia, pe coasta Atlanticului. În deşertul din Nevada, cactuşii începuseră să înflorească. O simpatie irezistibilă faţă de toate lucrurile puse stăpânire pe mine, doar pentru simplul fapt că se relata despre ele; mă simţeam atras de toate regiunile, oricine îmi era bine-venit şi chiar când citeam că un judecător lega pur şi simplu de scaun pe câte un acuzat nervos, mă cuprindea, dacă nu îngăduinţa, cel puţin un soi de comoditate sinistră. Nu exista nimeni de care să nu mă fi simţit apropiat în cel mai scurt timp. Citeam rubrica unei femei despre cei ce refuzau să efectueze serviciul militar, care scria că ar fi

intrat în pământ de rușine dacă ar fi dat naștere unor asemenea copii, și nu puteam să nu mă uit la fotografia ei cu un sentiment fugar de familiaritate; iar atunci când un căpitan declara că din elicopter văzuse în orezărie ceva ce semăna cu un grup de femei și copii, dar care putea să fie în egală măsură „un bărbat și doi bivoli", regretam foarte mult, chiar și numai citind toate acestea, că nu eram eu în locul căpitanului. Fiecare om și mai ales fiecare loc pe care nu-l cunoșteam încă îmi devenea atât de simpatic în timp ce citeam, încât mă cuprindea un fel de nostalgie. Am citit ceva despre un post telegrafic din Montana și despre o stradă într-o tabără militară din Virginia și deodată aș fi vrut să mă aflu în acel loc și să trăiesc o vreme acolo; dacă nu, aș fi ratat ceva ce n-aș mai fi putut recupera niciodată!

Aceste sentimente nu erau noi pentru mine; de mic copil, ori de câte ori mă vedeam în plină dispută sau încăierare, eram dintr-odată dispus să accept orice: încetam să vorbesc sau mă lăsam aruncat pur și simplu la pământ, iar atunci când, țipând încă în gura mare, fugeam de cineva, mă opream uneori, mă așezam chiar și-l priveam dezinvolt pe celălalt, care, de cele mai multe ori, trecea pe lângă mine, de parcă în realitate ar fi urmărit pe altcineva. Când insultam pe cineva, rareori rezistam până la capăt; simplul fapt că vorbeam mă făcea să fiu din nou prietenos, încetam și mă împăcam.

Când Judith şi cu mine ţipam unul la altul, mult timp, cel puţin în ceea ce mă privea, cearta se transforma într-un fel de citat, nu fiindcă discuţia de faţă mi se părea ridicolă, ci pentru simplul fapt că vorbind, ceva anume începea dintr-odată să-mi creeze impresia de neseriozitate. Mai târziu, încă în plină ostilitate faţă de ea, simţeam că în clipa următoare aş fi fost în stare chiar să râd, şi poate că începeam cu adevărat să râd, dar atât de mult ne călcam pe nervi unul pe altul, încât orice întrerupere, chiar şi un zâmbet conciliant, n-ar fi fost decât o jignire la adresa celuilalt. Mă speria faptul că pentru prima dată după mult timp, fiind aici la New York şi citind ziarul, mă simţeam atras într-un mod neobişnuit de toate lucrurile; dar, pe moment, nu voiam să-mi bat capul cu toate acestea. De altfel, sentimentul nici n-a fost decât de scurtă durată; când am început să reflectez mai îndeaproape, s-a şi spulberat, de parcă n-ar fi existat niciodată; iar când m-am trezit afară, în stradă, eram din nou singur.

Am umblat aşa, fără nici un ţel, dar plin de curiozitate. În Times Square am răsfoit reviste cu poze cu femei goale; am citit ultimele ştiri pe Broadway, de pe benzile luminoase de sus; mi-am potrivit ceasul după cel de pe clădirea ziarului. Străzile străluceau de lumina aceea, atât de puternică, încât mai făceai câţiva paşi orbit de ea şi după ce coteai pe străzile laterale întunecoase.

Citisem în ziar că lângă Central Park fusese redeschis un restaurant care arsese și că pentru noua sa decorare fuseseră folosite urme ale incendiului. Pe când mergeam de-a lungul trotuarului, în căutarea unui taxi care să mă ducă într-acolo, cineva îmi oferi un bilet la un spectacol de *musical*. Am vrut să-mi văd de drum; deodată mi-am amintit că juca și Lauren Bacall. Cu zeci de ani în urmă, într-o scenă din filmul *To Have and Have Not* al lui Howard Hawks, interpretând rolul unei tinere femei robuste, ea se aplecase într-o cârciumă dintr-un port peste umărul unui pianist, ca apoi, sprijinită de pian, să cânte cu o voce groasă și răgușită. I-am dat omului douăzeci de dolari și am alergat cu biletul în mână la teatru.

AM STAT ÎN FAŢĂ de tot, aproape de fosa din care orchestra răsuna deosebit de tare; ca toată lumea, îmi ţineam şi eu paltonul pe genunchi. Lauren Bacall era cea mai în vârstă de pe scenă, chiar şi bărbaţii păreau mai tineri. Nici nu se mai ghemuia, nici nu se mai furişa, ca atunci, în cârciumă, ci se mişca mult. O dată dansă pe mese cu bărbaţi tineri, puţin pletoşi, care purtau coliere la gât. Chiar şi când se prăbuşea de oboseală, în timpul căderii era nevoită să se redreseze şi să-şi schimbe atitudinea. Fiecare mişcare o anula pe cea care urma, pentru ca apariţia ei să rămână tot timpul amuzantă. În timp ce vorbea la telefon, era nevoită să-şi încalţe repede pantofii, ca să poată alerga fără să facă pauză, iar după fiecare propoziţie pe care o articula, îşi schimba poziţia, îşi încrucişa şi îşi descrucişa picioarele. Avea nişte ochi destul de mari, iar globii oculari se roteau la fiecare dintre mişcările ei. La fiecare apariţie purta altă rochie, deşi abia avea timp să se schimbe. Numai când

ținea paharul de whisky departe de ea, la capătul brațelor ei lungi, începeai să te simți bine pentru ea. În rest, se vedea că de când juca în filme, n-o mai amuza să-și câștige existența aici, făcând niște mișcări ce-i erau străine. Te uitai la ea ca la cineva care tocmai muncea, dar sub demnitatea sa, și pe care, privindu-l, nu făceai decât să-l jignești. Mi-am amintit de Judith: gesturile ei zilnice se alcătuiau din nenumărate poze mici, pe care trupul lui Lauren Bacall le executa aici ca o mașină. Într-un magazin de modă, lua imediat fără să vrea alura unei cliente importante, m-am gândit: se oprea chiar în ușa de la intrare și privea în jur, fără să se uite la cineva anume; abia când venea vânzătoarea, se întorcea spre ea, de parcă ar fi fost surprinsă să dea peste cineva acolo. Dar după aceea, pe scenă, era schimbată: simplitatea cu care se mișca nu era acea prostească neglijență cu care oamenii naturali fac pe actorii, dar o simțeai ușurată să poată în sfârșit lua lucrurile în serios, așa cum nu-i era dat decât pe scenă. Oricât își dădea importanță și își juca rolul, pe scenă se liniștea și era atentă la ceilalți, uitând de ea însăși. După aceea, aproape că n-o mai țineai minte, cu atâta naturalețe își interpreta rolul.

În fața teatrului, o mașină de poliție îmi împrăștie aceste gânduri, cu sirena ei stridentă, care acoperea orchestra. Când am văzut căzând foarte încet de la balcon o foaie din caietul-program, hârtia ce plutea în

sus şi în jos mă făcu să fiu sigur că în momentul acela Judith şedea pe undeva, într-un local, mâncând cu totul nepăsătoare şi comandând ceva cu degetul mic ridicat, atât de atentă la ceea ce făcea, încât nu se mai gândea la nimic altceva. Ce mai ţopăia câteodată dirijorul în fosa orchestrei! Şi ce impecabil erau călcaţi pantalonii actorilor! Iar rivala de pe scenă ce mai lingea Martini de pe măslina pe care şi-o vâra apoi în gură! Nu se poate să i se fi întâmplat ceva! Era de neînchipuit să n-o ducă bine acum pe undeva! Din banii mei! Mi se făcu foame şi am plecat încă din pauză la restaurantul de lângă Central Park.

COPACII DIN PARC foşneau încet, prevestind a ploaie. În local, până şi listele cu meniuri aveau la colţuri urme de arsuri artificiale, iar la garderobă se afla un caiet pentru oaspeţi, în care însemnările erau lizibile ca în jurnalele carbonizate. Afară urla din nou sirena. Unul dintre chelneri trase perdeaua de la geamul la care stătea, altul se aşează cu braţele încrucişate în uşă şi privi afară. Sirena era foarte stridentă, iar în paharul cu apă pe care mi-l puseseră imediat pe masă cuburile de gheaţă săltară pentru o clipă. Puţini oameni mai erau pe la mese, cu feţele în penumbră. Încăperea era aproape goală şi atât de mare, încât, pe măsură ce urletul sirenei se îndepărta tot mai mult, mă simţeam din ce în ce mai obosit. În timp ce şedeam neclintit, ceva în capul meu începu să se mişte încolo şi încoace, în acelaşi ritm în care colindasem toată ziua prin New York. O dată se opri, apoi mult timp continuă drept înainte, după care începu să devieze, să se rotească puţin în cerc şi în cele din urmă

să se stingă. Nu era nici închipuire, nici sunet, ci doar un ritm, care din când în când simula ambele lucruri. Abia acum am început să percep oraşul, căruia până atunci nu-i acordasem nici o atenţie.

Mă luă prin surprindere un decor pe lângă care trecusem în timpul zilei fără să-l observ. Şiruri de case şi de străzi se alcătuiră ulterior din vibraţii, din ezitări, din noduri şi din opintelile pe care le lăsaseră în mine. Când vibraţiile se transformară în zgomote, lor li se adăugară un vuiet şi un clocot, venite ca din matca unui fluviu aflat sub un ţinut liniştit, inundat. Perdelele groase de la geam nu puteau înăbuşi zgomotele şi imaginile, deoarece ele se derulau în mintea mea. De fiecare dată când se stingeau, pentru a redeveni simple vibraţii şi ritmuri, mintea mea le punea din nou în mişcare şi deveneau scântei de străzi mai lungi, de clădiri mai înalte şi perspective ce alergau spre orizonturi tot mai îndepărtate. Şi totuşi, ceea ce se petrecea îmi făcea plăcere: modelul New York lua o amploare paşnică în sinea mea, fără să mă apese. Pe cât de relaxat, pe atât eram de curios, am mâncat cotlet de miel, la care m-am invitat singur, şi am băut vin roşu de California, care mă făcea, cu fiecare sorbitură, să fiu şi mai însetat, şi am resimţit oraşul aglomerat, ale cărui zgomote încă mai duduiau în mine, ca pe un spectacol natural liniştitor. Tot ceea ce până atunci nu fusesem în stare să văd decât

de foarte aproape, suprafețe de sticlă, indicatoare de stopuri, bețe de steag, reclame luminoase, acum, tocmai fiindcă ore în șir nu reușisem să văd nimic dincolo de toate acestea, se dizolva într-un peisaj în care priveai cât vedeai cu ochii. Am simțit deodată nevoia să mă cufund în acel peisaj și să citesc în el o carte.

După ce am terminat de mâncat, am continuat să mă uit pe lista de bucate și să citesc numele acestora plin de acel nesaț cu care înainte citeam biografiile sfinților din cartea de rugăciuni. Biftec Alamo, pui Louisiana, jambon de urs Daniel Boone, cotlet à la Uncle Tom. Cei câțiva clienți rămaseseră toți acolo și vorbeau acum tare. Un vânzător de ziare își făcu apariția în ușă și azvârli câteva numere la garderobă. O femeie bătrână și fardată trecea cu flori de la o masă la alta. Cu un gest fugar, la masa de lângă un cuplu de soți grași, un chelner turnă niște coniac peste o omletă. Doamna se grăbi să-i întindă un chibrit aprins, pe care el îl luă înclinându-se și ținându-l peste tigaie. Din omletă țâșniră flăcări, iar perechea aplaudă. Chelnerul zâmbi, puse omleta pe farfurie și i-o servi doamnei. Apoi, înfășurând într-un șervet sticla de vin, o scoase din frapieră și, ducându-și brațul liber la spate, turnă vin alb în paharele pe jumătate goale ale celor doi soți. Dintr-un loc neștiut, apăru dintr-odată un pianist, care începu de îndată să cânte încet. Un bucătar îl privi pe geamul ușii de la

bucătărie. Am mai comandat o carafă cu vin din acela, roşu, am golit-o şi am rămas tot pe scaun.

Un chelner se duse la bucătărie şi se întoarse mestecând. Garderobiera făcea pasienţe. Avea în gură un ac cu gămălie şi din când în când amesteca într-o ceşcuţă de cafea, care se afla în faţa ei pe tejghea. Apoi dădu la o parte linguriţa, lăsă acul să-i cadă din gură şi sorbi dintr-o înghiţitură cafeaua. În acelaşi timp agită din nou ceaşca, să se topească zahărul, plimbă cafeaua printre dinţi, o dădu pe gât şi-şi continuă pasienţa. De afară veniră două femei, una dintre ele le făcu semn chelnerilor cu o mănuşă lungă, cealaltă se duse imediat la pian, pianistul schimbă melodia, iar ea începu să cânte:

In the years of old, in the years of gold,
in the years of forty-nine.

Mult după miezul nopţii m-am întors pe jos la hotel. Portarul de noapte îmi dădu în primire biletul de tren pentru Philadelphia, apoi m-am dus la bar, care se numea BLUE BAR, şi am băut Whisky Kentucky, încet de tot, fără să mă îmbăt. De la o masă mi-am luat ilustrate cu hotelul şi am scris multor oameni, chiar şi unora cărora nu le mai scrisesem niciodată. De la un automat din holul hotelului am luat timbre „par avion" şi am pus imediat vederile la cutia de scrisori a hotelului.

M-am întors la bar, m-am așezat într-un fotoliu lat de piele, în care mă puteam învârti, și am ținut paharul în fața mea, în palmă. Uneori mă mai aplecam spre el și luam câte o înghițitură mică. Barmanul veni la mine, luă scrumiera și o duse la altă masă, unde ședea o femeie în vârstă care din când în când pufnea în râs. De fiecare dată scotea din săculețul încrețit un carnețel și nota ceva în el cu un pix mic argintiu. În cele din urmă m-a cuprins oboseala pentru a doua oară în noaptea aceea, mi-am mai luat o vedere din teanc și am urcat pe jos în camera mea. Din mers, am scris adresa pe ilustrată și am aruncat-o în cutia poștală de sus, de pe coridor. În timp ce cădea, auzeam cum se lovește uneori de pereți.

În camera mea, pe podea, se afla o foaie albă de hârtie. Am bănuit imediat că este o veste pentru mine și am luat-o de pe jos. Nu era însă decât cartea de vizită a directorului hotelului, pe care am pus-o deasupra, în fructieră. Am mai sunat o dată jos și am rugat să dea drumul din nou la instalația de aer condiționat. După aceea, fără să mă spăl, m-am băgat în pat și am început să citesc din *Heinrich cel Verde.*

Am dat peste pasajul în care Heinrich Lee își făcu la școală primul dușman. Un coleg îl stârni să parieze pe tot ce mișcă în natură: pe ce par se așază o pasăre, cât de tare se apleacă un copac în vânt, dacă pe lac al cincilea sau al șaselea val va fi din nou unul mare. Astfel,

Heinrich fu cuprins de frenezia de a paria, uneori mai şi pierdea, iar când văzu că nu poate plăti, cei doi, care deveniseră între timp duşmani, se mai întâlniră o dată pe un drum îngust printre stânci. Se năpustiră imediat unul asupra celuilalt şi se luptară tăcuţi şi înverşunaţi. Cu un calm imperturbabil, Heinrich îl înşfăcă pe celălalt, îl lovi cu pumnul în faţă şi în acelaşi timp resimţi o durere atât de violentă, cum nu-i va mai fi fost dat să simtă vreodată. La scurt timp după aceea, fu nevoit să părăsească şcoala şi se duse la ţară, unde, pentru prima dată, privi natura cu un sentiment de libertate şi, cuprins de o poftă necunoscută până atunci, dori s-o şi imortalizeze în desene.

Eu crescusem la ţară şi cu greu înţelegeam cum putea natura să elibereze pe cineva de ceva; pe mine nu reuşise decât să mă oprime sau să mă facă să nu mă simt în largul meu; mirişte, pomii fructiferi şi păşunile îmi displăceau, aveau ceva respingător. Învăţasem prea bine să le cunosc: alergai pe mirişti cu picioarele goale, îţi juleai pielea în timp ce te căţărai pe scoarţa copacilor, pe ploaie mergeai pe pajişti cu cizme de cauciuc în spatele vacilor care urinau. Abia acum observam însă că resimţisem atât de puternic toate aceste mici inconveniente, fiindcă nu avusesem voie niciodată să mă mişc după plac prin natură: pomii fructiferi aparţineau altora, de care te fereai luând-o la fugă peste câmpii, iar dacă

te duceai cu vaca la păşune, primeai drept recompensă doar acele cizme de cauciuc, de care nu aveai nevoie decât ca să păzeşti vitele. Fiindcă un copil era silit să stea în mijlocul naturii ca să muncească, nu-şi dezvolta nici un simţ pentru ea, arunca cel mult o privire curioasă în crăpăturile stâncilor, prin scorburile copacilor şi prin găurile din pământ în care te puteai ascunde, în general prin toate felurile de cavităţi subterane. Pe mine mă atrăgeau crângurile, lanurile de porumb, alunişul des, defileele şi văgăunile de pe malurile pâraielor. Îndrăgeam casele şi străzile mai mult decât natura, aici puteam să fac mult mai puţine lucruri interzise. Când vântul adia peste un lan de grâu, mă incomoda, fiindcă-mi sufla părul în faţă; mai târziu aveam să-mi imaginez însă deseori un lan de grâu *care se legăna în vânt încolo şi încoace,* pentru a-mi scoate din minte câte neplăceri îmi prilejuise mie mereu natura, numai pentru simplul fapt că în ea nu-mi putusem îngădui niciodată nimic.

Pusesem cartea deoparte şi stăteam întins în camera întunecată. Instalaţia de aer condiţionat fâşâia încet şi am început treptat să mă surprind adormind. Uşa de la baie se transformă într-o casă albă pe o colină. Cineva încerca să respire pe nas, iar la picioarele unui perete de stâncă se auzi sub mine, ca răspuns din adâncuri, scheunatul unui câine. M-am întors pe cealaltă parte şi am alunecat deodată pe o pantă la vale. Am căzut în

matca unui pârâu secat, în care se aflau umeraşe de haine şi cizme de cauciuc tăiate, şi m-am ghemuit ca să adorm. Ploaia foşnea, o maree înaltă se anunţa cu zgomot, dar fără să se apropie prea mult. „Am uitat să mă trec în cartea de oaspeţi!"

În dimineaţa următoare, cu puţin înainte de prânz, am urcat din Pennsylvania Station în trenul companiei Penn Central Railway spre Philadelphia.

CÂND ÎMI AMINTESC, nu mai înțeleg nimic: totuși, ziua aceea a trecut pentru mine la fel de repede ca zilele din filmele cu vampiri. Intrai într-o gară subterană, în care o scară rulantă ducea și mai jos, împins apoi de pe ultima treaptă a scării rulante, pășeai imediat pe o ușă deschisă și abia după ce te așezai și porneai, erai sigur că ședeai într-un compartiment de tren. Pentru câteva minute se făcu întuneric afară, în timp ce trenul trecea printr-un tunel pe sub Hudson River; iar când la New Jersey ieși din nou la suprafață, se ivi în plin peisaj crepuscular, umbrit și de geamurile colorate. În vagon era lumină, paginile cărții aproape că luceau când le răsfoiai; ori de câte ori te uitai afară, norii ți se păreau și mai apăsători, iar regiunea devenea cu fiecare privire tot mai pustie: în locul caselor, mormane de gunoaie, fum galben pe cerul fără coșuri, o mașină fără cauciucuri, care stătea cu roțile în sus pe pământul înțelenit, păduri ce creșteau în toate sensurile,

în care copacii smulşi din rădăcini de tornade atârnau printre cei ce înverzeau, iar printre ei, cârpe ca o mătase de paraşută, pescăruşi rătăciţi la mal pe movile de nisip. Deoarece societatea feroviară dăduse faliment cu puţin timp înainte, trenul trecea prin gări abandonate, prin oraşe ale căror case erau departe de calea ferată şi de aceea păreau ca şi evacuate şi nelocuite. Două ore şi jumătate mai târziu – când şiruri întregi de case acoperite de funingine, cu ferestrele bătute în cuie, pe care era scris „şoricioaică", se apropiau tot mai mult de şine –, în compartiment începu să se întunece atât de tare, încât nu se mai observa intrarea în tunelul ce ducea la gara subterană din Philadelphia.

Din nou scări rulante; o piaţă mare, în care dădeai de îndată de ieşire, fără să mai cobori scările. M-am uitat în jur, ca să văd dacă mă aştepta cineva. „Nu-i nevoie să te ascunzi", am spus. „În spatele cărui stâlp de gară ai stat ca să mă urmăreşti? Nici nu vreau să te găsesc!" „Nu mă şantaja, folosindu-te de mine", am spus. „Frica nu mai pune stăpânire pe mine, în orice caz nu pentru mult timp. Nu mă mai simt neputincios." Doi quakeri în redingote negre cu poale lungi, purtând pe cap pălării plate cu boruri mari, traversară piaţa şi se îndreptară spre o maşină decapotabilă, în faţa căreia stătea un tânăr şofer negru, cu un tranzistor mic în buzunarul de la cămaşă. Un soldat al infanteriei marine, pe care-l văzusem şi în

tren, veni în fugă după quakeri să le arate ceva. Ei zâmbiră, unul dintre ei făcu un semn de apărare cu mâna, în timp ce celălalt se și suise în mașină. Deodată ieși din nou afară și arătă spre mine. Am tresărit. Mi-au făcut cu mâna, iar eu m-am îndreptat încet spre ei. Soldatul ridică mâna și scutură aparatul meu de fotografiat, pe care-l uitasem în tren.

Apoi am traversat piața alături de soldat. Nici unul dintre noi nu știa încotro mergem, fiecare dintre noi îl însoțea pe celălalt. În fața statuii lui William Penn i-am făcut soldatului o poză, pe care, după ce s-a uscat, și-a vârât-o în portofel. Scoase în schimb o tăietură dintr-un ziar, o desfăcu și o ținu bine de margini, ca pe o diplomă. Era un articol despre întoarcerea lui în orașul său natal Red Wing din Minnesota. Fusese salutat de clubul veteranilor și ținuse o cuvântare care, scriau ziarele, fusese sumară, dar îi convinsese pe toți prin nonșalanța ei. „De fapt, n-am vorbit decât despre faptul că odată ne-a vizitat Bob Hope cu fetele lui", spuse soldatul, „și le-a povestit câteva din bancurile pe care ni le spusese nouă. Dar atmosfera a fost plăcută, nimeni nu m-a întrebat nimic". „Eu am introdus atunci rock'n'roll-ul la Red Wing", continuă soldatul. „Mai întâi am exersat acasă cu fata mea, apoi, într-o seară, am apăsat pe JAILHOUSE ROCK la Juke Box, am început să dansăm, de parcă voiam să dansăm vals, și dintr-odată mi-am

aruncat-o pe după umăr." „Îl admir pe Elvis Presley", spuse soldatul, „timp de doi ani şi mai bine a fost în armată, iar acum e din nou la treabă. În ceea ce mă priveşte, nu mă prea omor după marină, dar e un serviciu. Odată am văzut un fir de trestie ieşind din apa nu prea adâncă. Mai erau câteva fire de trestie în apropiere, dar toate se mişcau. Numai acela stătea nemişcat. Din când în când trebuia să lichidezi pe cineva, altfel, te lichidau ei pe tine". Soldatul avea faţa rotundă şi nările mari. Purta ochelari, pe care îi căzuse mătreaţă din sprâncene. Buzele îi erau foarte palide, avea un dinte de aur şi vorbea cu o voce slabă, care la finalul fiecărei propoziţii devenea cântată şi se înălţa de parcă ar fi avut nevoie de o încuviinţare din cap pentru a vorbi mai departe. Îşi scoase cascheta şi-mi arătă moţul rock'n'roll de dedesubt. Ochelarii îi alunecară de pe nas, iar ochii săi priveau cu o prietenie oarbă, indiferentă, fără să mă perceapă defel. Am observat că pentru prima dată după atâta timp puteam să privesc pe cineva de aproape fără să fac nici un efort. *Te* uitai la soldat. Dar, în acelaşi timp, mă simţeam lezat că îmi povestise tocmai mie povestea lui. Cum se face că tocmai mie mi se spun mereu toate poveştile? m-am întrebat. Era de aşteptat să se vadă pe mine că de la bun început nu puteam să fiu de acord cu aşa ceva. Şi cu toate acestea mi se povesteau mereu cele mai stupide poveşti, cu un

asemenea calm, încât nici nu te puteai gândi la altceva decât că le ascultam în calitate de complice.

„E oare în continuare necesar să mă dau în spectacol, pentru a fi băgat în seamă?" mă întrebam, în timp ce, sub pretext că vreau să telefonez, mi-am continuat drumul singur. „Oare felul în care vreau sau nu vreau să mă comport iese la iveală atunci când vorbesc și contrazic pe cineva? Nu se vede oare după felul în care mă mișc, țin capul, mă uit în jurul meu? Sau mai am tot gesturile de altădată?" m-am gândit eu în taxiul care mă ducea la hotel. „Oare sunt în continuare nevoit să mă gândesc de la un pas la altul la o nouă atitudine? Oare se vede pe mine că din multe gesturi trebuie să-mi aleg unul, pe care urmează să-l fac? Poate că de aceea se crede că sunt de acord cu orice punct de vedere?"

„Sau poate nu vor decât să mă sperie", mi-am zis, în timp ce priveam din ușa de la intrarea în hotel cum șoferul de taxi preda geamantanul meu unui angajat al hotelului. „Poate că sunt unul dintre acei oameni pe care-i ghicești numaidecât că poți face din ei orice; în fața cărora pierzi pe loc prudența pe care o afișezi de obicei când faci cunoștință cu cineva; cu care ești prietenos din prima clipă, fiindcă nu te temi de nimic din partea lor, și cărora totul le place atât de mult, încât se complac în orice."

Involuntar mi-am dat capul pe spate, ca și când îmi curgea sânge din nas: norii străluceau acum, iar mie mi

se făcu teamă că se va lăsa noaptea cu mult mai repede. Dimineaţa mă suisem în tren; mersesem puţin cu soldatul prin piaţă şi se şi făcuse târziu după-amiază: se formau umbre lungi, când soarele răsărea pentru câteva clipe, străpungând norii, de parcă ar fi vrut să sugereze că în curând se va lăsa întunericul şi că sensul tuturor lucrurilor va fi complet altul. Cu sentimentul că piciorul pe care-l puneam înainte era prea uşor, iar cel ce rămânea în urmă era prea greu, l-am urmat pe hamal pe drumul care ducea până la recepţia din incinta hotelului. Am completat formularul de sosire şi am fost nevoit să aştept în lift, până când cineva fu împins în el într-un cărucior; când am ajuns în cameră, soarele apunea. Când am ieşit din baie, se şi lăsase o lumină crepusculară; iar când mi-am atârnat paltonul în dulap, poate cu mai multă grijă decât de obicei, şi m-am întors, era deja întuneric de tot.

„Ei, *comedie*!" am spus. „Te fac terci, te fac terci, te fac terci! Fă aşa, ca să nu te găsesc, *monstru* ce eşti! N-ar fi prea frumos pentru tine să te găsesc!"

Cineva se zbătea, fu scos din casă pe braţe, am alergat într-acolo, am privit cum se sufocă în uşa casei. „Din cauza polenului!"; cineva, care-l ţinea, alunecă şi căzu, eu am ajutat să ducă mortul în casă, apoi m-am îndepărtat încet şi o durere violentă mă electriză din talpă până în creier, când am călcat cu picioarele goale pe o piatră

mică, nu prea ascuțită. În spatele meu, femeile anunțară în șoaptă, cu menajamente, că murise cineva, apoi nu mai șoptiră nimic, doar hainele lor foșneau, dintr-o mlaștină priveau doi ochi de broască, o clanță se mișcă încet în sus și în jos – cu menajamente? –, mi-am întins picioarele goale și am dat peste urzici. O șopârlă mi-a alergat pe la marginea câmpului vizual; nu era însă decât ecusonul hotelului, pe cheia de la cameră, care se legăna încolo și încoace în ușă. „Nu mai vreau să fiu singur", am zis.

LA PHOENIXVILLE, la vest de Philadelphia, locuia o femeie căreia îi scrisesem că aş vrea să-i fac o vizită. Se numea Claire Madison. Cu trei ani în urmă, când am fost prima oară în America, m-am culcat o dată cu ea. Abia ne cunoscuserăm şi, pentru că mă grăbisem atât de tare, îmi aminteam deseori de acel lucru.

I-am căutat numele în cartea de telefon şi am sunat-o.

— Unde eşti? întrebă ea.

— La Philadelphia, am răspuns.

— Mâine plec cu copilul cu maşina la St. Louis, spuse ea. Vrei să mergi şi tu cu noi?

Am convenit să vin a doua zi spre prânz la Phoenixville; după siesta copilului, urma să pornim la drum.

A închis repede, iar eu am rămas pe scaun lângă telefon. Pe noptieră era un cesuleţ electronic. Cadranul lui răspândea o luminiţă sumbră în camera întunecată. La fiecare minut se deslușea un foşnet slab, atunci când

una dintre cifre sărea mai departe. Am scos ceasul din priză, iar întreaga încăpere se cufundă dintr-odată în beznă. Când ne-am văzut prima oară, Claire avea vreo treizeci de ani. Era înaltă, cu buzele late, care nu se deschideau când râdea, ci doar se subțiau puțin. Și fața era mare, părea inoportun s-o mângâi. Era absolut imposibil s-o dezmierzi. Nu vorbea niciodată despre ea însăși și nici mie nu-mi trecea prin gând s-o întreb ceva despre ea. Era mereu atât de prezentă fizic, încât nu mai aveai nimic de zis în plus. Așa că vorbeam cu ea fie despre mine, fie despre diferite lucruri transparente, era singura noastră posibilitate de a fi tandri. Altceva ar fi însemnat doar să batem câmpii, ceea ce ne-ar fi obosit peste măsură. În ultima zi am venit la ea; mă strigă dinăuntru, invitându-mă să intru, căci ușa era deschisă: când am intrat, ușa aceea deschisă și ea, care stătea sprijinită de ușa dinspre o altă încăpere, s-au rânduit numaidecât ca în vis, ca un semn că trebuia să mă duc spre ea, s-o îmbrățișez și de îndată să-mi vâr piciorul între ale ei. M-am ridicat în timp ce mă gândeam la toate acestea, apoi m-am așezat din nou și mi-am strâns pleoapele atât de tare, încât începură să mă doară. Și apoi, șușotitul acela nesfârșit până se dezbrăca! Stăteam departe unul de celălalt și vorbeam cu voci care păreau străine, apoi ne aruncam tăcuți priviri insistente, dar goale, fără să încetăm să ne dezmierdăm, până când

începeam să tușim tare de dorință și totuși ne desprindeam de fiecare dată unul de celălalt descumpăniți, ne studiam de jos în sus, apoi ne îndreptam privirile în altă parte, unul dintre noi murmura din nou cu voce prefăcută până când celălalt îl întrerupea cu dezmierdări false. Iar ușa de care ea se sprijinea nu era decât ușa unui frigider mare american! Apoi, odată, în timpul dezmierdărilor noastre, pe jumătate serioase și tandre, se întâmplă ca membrul meu să pătrundă în ea. Ar mai fi trebuit să-i pronunț numele, dar n-am putut. Preda germana la un colegiu. Tatăl ei staționase după război la Heidelberg și în loc s-o cheme și pe ea acolo, îi scria întruna în scrisori să învețe germana. O vreme fusese căsătorită. Copilul pe care-l avea nu era făcut cu mine.

NOAPTE ADÂNCĂ, odaia era sus la ultimul etaj, lumina de pe străzi nu mai pătrundea până acolo, clădirile erau case cu birouri întunecate. Şi femeile de serviciu plecaseră. O singură dată o lumină stridentă zvâcni pe pereţi, atunci când un avion cu poziţiile aprinse, scânteietoare, zbură destul de aproape de pământ. Am sunat la câteva hoteluri din Philadelphia, care erau destul de scumpe pentru ca Judith să poată locui în ele: Sheraton, Warwick, Adelphia, Normandie. Abia atunci mi-am dat seama că poate locuia aici în hotel şi am sunat jos la recepţie. Locuise la hotelul Barclay, dar plecase de două zile. Nu lăsase nici un mesaj şi nici nu uitase nimic; nota de plată fusese achitată cu bani lichizi.

M-am enervat; apoi furia mi-a trecut şi m-a cuprins o teamă atât de mare, încât obiectele păreau să zboare prin încăpere cu aripi de liliac. Apoi mi-a trecut şi teama şi am simţit un mare dezgust, fiindcă eram în continuare

același și nu știam ce să fac. Am comandat la bucătărie pâine prăjită și vin roșu franțuzesc și am aprins toate luminile din cameră, așa cum se vede numai în imaginile publicitare din hoteluri. Și la baie am aprins luminile. Când a apărut chelnerul, împingând căruciorul, pe care se aflau laolaltă, în chip ciudat, pâinea prăjită și sticla de vin roșu, am dat drumul și la televizorul în culori. Mâncam, beam și mă uitam din când în când la televizor, când în film începea să răcnească o femeie sau când nu se mai auzea nimic mai mult timp. Odată, când s-a întâmplat din nou să nu mai aud decât aparatul foșnind, mi-am ridicat privirea și am văzut în arierplanul imaginii filmice un șir lung de case goale, printre care și niște vechi case burgheze germane; în prim-plan, atât de aproape, încât nu i se văzu decât capul, trecu dintr-odată un monstru. Între timp, un bărbat cu o bonetă de bucătar făcea reclamă pentru un dineu din cinci feluri, pe care le puneai pur și simplu cu punga de celofan în apa clocotită și le scoteai gata după câteva minute; bărbatul făcu o demonstrație arătând cum se taie sacul cu foarfeca, după care dădu drumul bucatelor să cadă așa, clocotite, una după alta, cu zgomot, în farfuriile de hârtie. Mai târziu am băut doar vin și m-am uitat pe alt canal la desene animate, în care o pisică umfla o gumă de mestecat atât de tare, încât aceasta

plesni, iar ea se sufocă. Pentru prima dată am văzut pe cineva murind în desene animate.

Apoi am avut chef să mai ies puțin. Am lăsat televizorul să meargă, luminile să ardă și am coborât cu liftul. Fiindcă era duminică, barul era închis și am ieșit pe stradă. Străzile din Philadelphia sunt toate paralele, iar cele cu care se intersectează sunt mereu în unghi drept față de celelalte. Am luat-o drept înainte, am cotit pe Chestnut Street, una dintre străzile principale, apoi am continuat să merg drept înainte. Toate străzile erau liniștite. Într-o tavernă cu muzică l-am întâlnit din nou pe soldat; deși aici nu se serveau băuturi alcoolice, părea să fie beat. Se sprijinea de perete și-i privea pe dansatorii care erau cu toții foarte tineri. Nu mai purta uniformă, ci o geacă de piele, în care își ținea și ochelarii. I-am făcut un semn din cap, el m-a salutat, dar nu părea să mă recunoască. M-am așezat la o masă, cu o băutură închisă la culoare, care avea gust de ars și se numea *root beer*, neputând să-mi iau ochii de la el.

Cu excepția cântărețului, muzicanții se retrăseseră între timp. Acesta luă o chitară electrică și se așeză pe un taburet în fața microfonului. Începu să cânte, spunând o poveste pe care o trăise. Nimeni nu mai dansa, oamenii stăteau în cerc în jurul lui și-l ascultau. Povesti despre o fată debilă, care fusese violată de un fermier la care lucra și cu care avu un copil. „Copilul acela sunt

eu!" spuse cântăreţul şi bătu în chitară astfel încât din ea ieşi un sunet lung, care vibră şi în timp ce el povestea mai departe. „Ea a născut copilul când s-a dus la fântână, după apă, l-a înfăşurat în şorţul ei şi l-a dus acasă, iar eu am crescut ca fiu al fermierului şi al soţiei sale. Şi într-o bună zi m-am căţărat pe gard, ca să sar dincolo *(I climbed up the Virginia fence,* spuse cântăreţul), dar am rămas agăţat. Atunci a apărut debila, care nu ştia nici măcar să vorbească, şi l-a ajutat pe copil să se dea jos. Iar copilul i-a spus soţiei fermierului: «Ei, mamă, de ce are idioata aia mâinile aşa de moi?» Idioata aceea era mama mea!" strigă cântăreţul. Ridică chitara, se ghemui şi începu să cânte cu acorduri lungi, tremurătoare.

Soldatul se mişcă dintr-odată, în timp ce muzica devenea din ce în ce mai asurzitoare şi mai enervantă. Ridică braţele, de parcă ar fi vrut să se întindă. Ar fi vrut să ridice ceva deasupra capului, dar nu reuşi întru totul: mâinile i se opintiră şi le strânse tremurând una într-alta. Îşi strânse pleoapele atât de tare, încât începură să-i vibreze şi globii oculari. Lăsă capul într-o parte, opunându-se unei rezistenţe extrem de puternice, încercă apoi, ridicând din umeri, să-şi izbească urechea. În acest timp, gura i se deschise şi scrâşni din dinţi. Orice mişcare pe care o începea se curma brusc, devenind o mişcare inversă, la fel de puternică. Faţa îi era strâmbă, capul răsucit, vrând parcă să privească spre

ceafă. Iar soldatul încerca mereu să ridice o greutate; brațele se luptau să se ridice deasupra umerilor, începură să se legene, căzură apoi pe lângă trup, după care, cu o ultimă sforțare a mușchilor, se redresară, căderea brațelor reprezentând și ea pentru soldat un mare efort. Apoi ridică un genunchi, coborî capul și-și frecă fruntea de el. Sudoarea îi curgea din favoriții lungi, gingia era albă de salivă și totuși îl priveam cu respect și atașament. Extazul său nu era artificial sau copiat, ca mișcările celorlalți de acolo, care între timp începuseră din nou să danseze, ci era și pentru el o surpriză, cu care nu știa ce să facă. Nu mai era în stare să vorbească, nici măcar să îngaime ceva, iar pentru a se elibera, se comportă ca și când ar fi murit în el un monstru antediluvian. Apoi se liniști, ținea în mână un cuțit. Cineva care-l privise îi dădu peste antebraț și cuțitul căzu la pământ. Doar câțiva oameni au văzut cum l-au dus afară pe soldat.

M-AM ÎNTORS LA HOTEL şi am mai citit cum Heinrich cel Verde începu să deseneze după natură, căutând cu precădere locurile izolate şi misterioase. Adăugând cioturi de sălcii şi stânci fantomatice din imaginaţia sa, voia să fie mai presus de natură, pentru a fi mai interesant decât ea, în calitate de observator. Inventă copaci şi stânci cu înfăţişări aventuroase şi desenă în acel decor nişte personaje ciudate în zdrenţe, fiindcă ştia atât de puţine lucruri despre sine însuşi, încât natura în sine nu-i spunea nimic. Numai o rudă, care-şi trăise toată viaţa în mijlocul ei, îi atrase atenţia că acei copaci, pe care-i desena, semănau între ei şi că toţi laolaltă nu semănau cu nici unul adevărat. „Aceste stânci şi pietre n-ar putea sta o clipă unele peste altele fără să se prăbuşească!“ Ruda îl puse în situaţia să-şi deseneze averea, căci dacă era nevoit să vorbească în calitate de proprietar, Heinrich era constrâns să vadă lucrurile mai exact. Acum, cele mai simple lucruri, chiar

și țiglele de pe acoperiș, îi dădeau mai mult de furcă decât își închipuise vreodată. Mi-am amintit că și eu avusesem mult timp doar un simț deformat pentru lumea din jur: când eram nevoit să descriu ceva, nu știam niciodată cum arăta, îmi aminteam în cel mai bun caz de ceea ce era bizar, iar dacă nu era nimic bizar, îl inventam eu. Astfel, în descrierile mele, apăreau mereu personaje uriașe, cu semne roșii pe piele din naștere, care vorbeau cu o voce în falset. De cele mai multe ori erau deținuți evadați, care ședeau ore în șir în ploaie pe un trunchi de copac din pădure și-i povesteau vântului istoria vieții lor. Am zărit îndată schilozi, orbi și debili, fără să-i fi putut descrie mai îndeaproape. Ruinele mă interesau mai mult decât casele. Îmi plăcea să merg în cimitire și număram de fiecare dată mormintele sinucigașilor de-a lungul zidului cimitirului. Puteam să stau mult timp în compania cuiva, pentru ca apoi, când ieșea și intra, să nu-l mai recunosc; în cel mai bun caz știam că avea un punct negru pe față sau că era peltic. Aveam darul de a dibui lucrurile anormale și proastele obiceiuri, în rest, după ce aruncam o primă privire, nu mă mai interesa nimic, iar când povesteam, începeam să dau frâu liber imaginației; și pentru că nici fantezia nu știa încă nimic, adăugam la toate, minținд, niște semne particulare ca într-un anunț de punere sub urmărire. Acele semne particulare înlocuiau atunci

peisaje întregi, raporturi și destine. Abia alături de Judith, cu care am început să trăiesc unele lucruri pentru prima dată, am aruncat asupra lumii din jur o privire, care nu mai era doar răutăcioasă. Am încetat să adun semne caracteristice și am început să devin răbdător.

Adormisem fără să sting luminile, încât în vis soarele-mi bătea în față. Odată am așteptat la o intersecție; lângă mine a oprit o mașină, iar eu m-am aplecat numaidecât asupra ei și am tras ștergătorul peste parbriz, lăsându-l în poziție verticală. O femeie de pe locul din față se întinse în afară și îl împinse din nou în poziție orizontală. În același timp, arătă spre cer, iar eu am observat că bătea soarele. Am râs; chiar și șoferul, un *francez,* îmi zâmbi, și totuși, ca și când ar fi fost un vis de groază, m-am trezit cu membrul în erecție, dar fără să fiu excitat, și am stins luminile. Spre dimineață cineva bătu tare din palme, am strigat: „Da!" și am sărit din pat. Fusese un porumbel care zburase pe la fereastră.

PHOENIXVILLE ESTE un orăşel cu aproape cincisprezece mii de locuitori, la circa treizeci de kilometri de Philadelphia. M-am tocmit cu un şofer de taxi asupra preţului şi am pornit îndată după micul dejun. Pe drum, am oprit o dată pe şosea, iar eu am cumpărat dintr-un magazin câteva casete pentru Polaroid, care aici erau la jumătate de preţ faţă de cele din aeroporturi, iar pentru copil o muzicuţă. Dacă i-aş fi luat ceva lui Claire, s-ar fi simţit vădit jenată. Nu-mi trecea prin minte nimic care să-i fi convenit şi nici nu puteam să mi-o închipui cu vreun lucru în mână; ar fi avut aerul că exagerează.

Era tocmai pe punctul de a duce un geamantan la maşină, când taxiul opri în faţa casei ei din Greenleaf Street. Maşina, un Oldsmobile, avea uşa din spate deschisă. Copilul mergea de colo colo, neîndemânatic, prin faţa lui Claire şi purta o trusă de toaletă. Şi uşa de la casă era deschisă, se aflau acolo câteva geamantane, gazonul din faţa casei încă mai strălucea de rouă.

Am coborât, am dus și geamantanul meu la mașina ei. Ne-am salutat, am pus numaidecât geamantanul înăuntru. Apoi am adus și restul bagajelor din fața casei, ea le-a preluat, punându-le lângă celelalte. Copilul strigă să închidă portbagajul. Era o fetiță de vreo doi ani și, fiindcă se născuse la New Orleans, se numea Delta Benedictine. Claire trânti capacul de la portbagaj, spunând:

— Nu poți să lași nimic deschis când e și Benedictine aici. I se face imediat frică. Ieri a început dintr-odată să plângă și nu se mai oprea, până când am descoperit că un nasture de la bluza mea era descheiat.

Luă copilul, care nu voia să meargă în prezența mea, și intrarăm în casă. Am tras ușa după mine.

— Te-ai schimbat, spuse Claire. Arăți mai puțin îngrijorat. Nu te mai deranjează că porți o cămașă murdară. Acum trei ani veneai mereu cu cămăși albe, de fiecare dată cu una nouă, la care se vedeau pliurile pe piept. Și acum vii din nou și porți chiar și paltonul de atunci, dublat cu mătase naturală.

— Nu mai am nici un chef să-mi cumpăr haine, am spus eu. Abia dacă mă mai uit la vitrine. Înainte voiam în fiecare zi altceva, acum port luni de zile același lucru. În ceea ce privește cămașa, la hotel nu funcționa ieri serviciul de spălătorie.

— Și ce ai în geamantan? întrebă Claire.

— Lenjerie și cărți, am spus eu.

— Ce citești acum? întrebă Claire.

I-am răspuns: *Heinrich cel Verde* de Gottfried Keller.

Ea nu citise cartea, iar eu i-am spus că am să-i citesc odată pasaje din ea.

— Poate chiar astă-seară, înainte să mergem la culcare.

— Unde va fi asta?

— La Donora, la sud de Pittsburgh, spuse ea. Cunosc acolo un motel puțin mai departe de stradă, unde copilul poate să doarmă mai liniștit. Sper să ajungem până acolo, sunt aproape cinci sute de kilometri de drum și trebuie să treci munții Allegheny. Tot nu știi să conduci?

— Nu, am răspuns eu. Nu mai vreau să trec nici un examen în fața nimănui. Între timp am ajuns să nu mai suport ca cineva să mă întrebe ceva și de răspunsul meu să depindă ceva. Înainte, cu zece ani în urmă, aș mai fi suportat să mă las examinat, chiar în silă și cu furie. Acum nu mai vreau.

— Vorbești mereu de „înainte“ și de „acum“, spuse Claire.

— Fiindcă nu pot aștepta să îmbătrânesc, am replicat, neputând să-mi stăpânesc râsul.

— Câți ani ai? întrebă Claire.

— Peste trei zile împlinesc treizeci, am spus.

— La St. Louis! spuse ea.

— Da, am răspuns. Şi abia aştept.

— Să ajungi la St. Louis sau să împlineşti treizeci de ani?

— Să împlinesc treizeci de ani şi să fiu la St. Louis, am spus eu.

Îi dădu copilului să mănânce, în timp ce eu m-am dus la baie şi m-am spălat pe cap. Fiindcă împachetase deja föhnul, m-am aşezat cu părul ud în faţa casei pe iarbă. Mi s-a părut absolut firesc că în ziua aceea bătea soarele.

Când am intrat în casă, ea a dezbrăcat copilul, iar eu am privit-o. Îl puse într-un sac de dormit şi îl aşeză în pat în altă cameră. Am auzit-o trăgând perdeaua. A venit apoi şi am mâncat friptură de vită cu găluşte şi am băut bere.

— Tot nu-ţi place în Austria? m-a întrebat ea.

— De data aceasta mi-a plăcut, am răspuns eu. Mi-am dat seama că eram pe cale să cred că acolo nu există acelaşi sistem de semnalizare ca în alte părţi. Şi totuşi am văzut, fără glumă, aceleaşi panouri de circulaţie, aceleaşi forme de sticle, aceleaşi tipuri de filet cu joc, ca şi în alte părţi. Am fost cu adevărat mirat că există localuri, magazine mari, străzi asfaltate. Totul era la îndemâna oricui. Poate că de aceea sunt atât de mirat, fiindcă este ţara copilăriei mele şi fiindcă pe vremea când eram copil nu percepeam nimic din toate acestea,

iar ceea ce percepeam nu-mi stătea la dispoziție. Chiar și natura, care mă făcuse mereu nervos și nemulțumit de mine, o văd acum treptat cu alți ochi.

De fapt, am vrut să spun altceva și am încetat să mai vorbesc.

APOI AM STRÂNS masa şi mi-am mai luat singur o bere din frigider. Claire povesti că tocmai începuse vacanţa la colegiu şi că voia să viziteze nişte prieteni la St. Louis. „E o pereche de îndrăgostiţi!" spuse ea. În afară de asta, o trupă de actori, însărcinată de Ministerul German de Externe, urma să prezinte, la invitaţia Universităţii din St. Louis, câteva piese clasice, pe care ea nu le mai văzuse niciodată pe scenă şi de aceea o interesau.

Voiam s-o ajut să spele vasele, dar între timp îşi luase o maşină de spălat, în care îndesase acum farfuriile. Am lăsat-o să-mi explice cum funcţionează aparatul.

— Unele lucruri mai trebuie totuşi spălate cu mâna, spuse ea. Tacâmurile de argint, de exemplu, oalele şi tigăile care sunt prea mari pentru maşină. Tacâmuri de argint nu am, dar pentru că de multe ori gătesc pentru câteva săptămâni şi pun apoi mâncarea în congelator, trebuie să folosesc mereu oale încăpătoare.

Îmi arătă supa îngheţată din congelator.

— Va fi bună de mâncat și la toamnă, spuse ea, iar eu am avut dintr-odată sentimentul că pur și simplu nu se poate întâmpla nimic până la toamnă, când va fi decongelată supa.

Când mașina de spălat s-a oprit, am strâns vasele. Înainte n-aș fi putut spune, dar când umblam cu ele, știam mereu unde era locul fiecăruia. Sticlele de bere le-am aruncat în ghenă, apoi am dat drumul la pick-up, fără să mă uit ce disc era așezat acolo. Claire îl dădu mai încet, arătând spre ușa în spatele căreia dormea copilul. Discul era *She Wore A Yellow Ribbon* și cineva cânta la drâmbă teme din filmele lui John Ford.

— La Providence am auzit același lucru cântat de orchestra militară, am exclamat, după care am repetat încet, de parcă Claire n-ar fi putut înțelege propoziția spusă atât de tare.

Ea mergea în picioarele goale încolo și încoace, își mai aduna din lucrurile mărunte, ace de cusut, medicamente de care copilul ar fi putut avea nevoie, un termometru, un certificat de vaccinare a copilului, o pălărie de soare de paie. Apoi făcu ceai de fenicul cu apă gazoasă pentru drum. Ce bine îți cădea să-i stai în preajmă; totul atât de sublim de inofensiv!

Se duse într-o cameră, iar când reveni dintr-alta, m-am uitat la ea fără s-o mai recunosc. Și-apoi, dar asta n-avea nici o legătură, purta altă rochie! Ne-am dus în

faţa casei, ea se întinse într-un hamac, eu m-am aşezat într-un şezlong şi am început să povestesc ce am făcut în acei trei ani.

Apoi am auzit copilul, care striga dinăuntru, Claire se duse la el şi-l îmbrăcă, în timp ce eu mă legănam întruna. Am constatat că mai atârnau câteva haine de copil pe frânghia de rufe şi, fără să-i spun ceva lui Claire, le-am aşezat în sacoşa în care erau împachetate şi celelalte lucruşoare. Veselia din jur mă molipsise şi pe mine. Cu copilul aşezat în spatele maşinii, am ieşit din Phoenixville.

ÎN DRUM SPRE şoseaua 76 îşi aminti de hainele copilului, iar eu am arătat spre sacoşa în care le pusesem.

— Am oprit şi pick-upul, şi boilerul din baie, am spus.

Acel HIGHWAY 76 de la Philadelphia la Pittsburgh se numeşte Pennsylvania Turnpike şi are o lungime de peste cinci sute de kilometri. Am ajuns acolo pe şoseaua de stat 100 pe la cel de-al optulea punct al său de plată de la Downingtown. Claire avea lângă ea o cutie cu monede pe care le arunca repede pe fereastră în aparat la fiecare punct de plată, fără ca maşina să se oprească de tot. Până la Donora am mai trecut de alte cincisprezece puncte de plată, încât Claire a fost nevoită să arunce în total peste cinci dolari în aparat.

N-am vorbit prea mult şi ne-am adresat doar copilului, care întreba de lucrurile pe care le vedea în natură. Cerul era fără nori, pe câmpuri răsăriseră deja hameiul şi porumbul. Din spatele colinelor, pe care se aflau

aşezările mai mari, ieşea fum. Deşi fiecare bucată de pământ arăta de parcă cineva tocmai ar fi lucrat-o, locurile erau pustii, copii ale unei naturi neîntinate. Nici pe drumul care părea nou nu se vedea nici un loc în care să se lucreze; asfaltul lucea liniştit; maşinile mergeau încet, cu o viteză maximă de circa o sută de kilometri la oră. Odată un avion militar a zburat jos de tot deasupra noastră făcând o umbră atât de mare, încât am crezut că se prăbuşeşte. Vântul din depărtare părea mai slab decât cel din tufişurile din apropiere. Schimbând direcţia, un stol de păsări albe întunecă deodată cerul. Aerul era curat şi limpede, nici o insectă nu se lovea de parbriz. Din când în când, vedeam animale călcate, pisici şi câini aruncaţi la marginea drumului, arici lăsaţi în mijlocul şoselei. Claire îi spuse copilului că bilele mari de aluminiu de deasupra fermelor erau pline cu apă.

Am avut chef să fotografiez, deşi nu era mare lucru de văzut. Am făcut câteva fotografii una după alta, aproape toate au ieşit la fel. Apoi am fotografiat copilul stând în picioare în spatele maşinii şi privind pe geam. În cele din urmă am pozat-o şi pe Claire, depărtându-mă de ea pe cât posibil, deoarece aparatul nu face poze bune de aproape. Nici nu trecusem bine de Harrisburg şi eu consumasem deja ultimul film. Am înşirat pozele la parbriz, uitându-mă când afară, când iarăşi la ele.

— Și tu te-ai schimbat, i-am spus lui Claire, mirat că exista ceva de spus despre ea, arătând spre una dintre fotografiile ei. Arăți de parcă la fiecare gând ți-ai pune întrebarea care ar trebui să fie următorul. Înainte erai uneori absentă, chiar năucă, acum privești cu severitate, oarecum îngrijorată.

— Oarecum?

— Da, oarecum îngrijorată, am răspuns eu. Nu pot să mă exprim mai exact. Mergi mai repede, te miști mai iute, pășești cu mai multă hotărâre, vorbești mai tare, faci mai mult zgomot. Ca și când ai vrea să abați atenția de la tine.

Drept răspuns claxonă, în rest nu spuse nimic. După o vreme, copilul, care ne ascultase, ne ceru să vorbim mai departe.

— Am devenit și mai uitucă decât înainte, spuse Claire. Sau mai bine spus: nu-mi mai amintesc decât puține lucruri. Uneori, cineva îmi povestește ce am făcut împreună cu câteva zile în urmă, dar eu nici nu vreau să-mi amintesc.

— De când sunt aici, în America, îmi amintesc tot mai multe lucruri, am spus când ea a încetat să mai vorbească. Aici e de ajuns să pun piciorul pe o scară rulantă și-mi amintesc imediat ce panică am trăit când am pășit prima oară pe o asemenea scară. Când ajung în impas, îmi amintesc dintr-odată de toate impasurile

uitate, în care m-am rătăcit de-a lungul vieții mele. Înțeleg, mai ales, de ce la mine nu s-a dezvoltat altă capacitate decât aceea de a-mi aminti doar stările de panică. Niciodată n-am avut ceva cu care să pot compara ceea ce vedeam în fiecare zi. Toate impresiile repetau altele cunoscute deja. Vreau să spun prin asta nu numai că vedeam puține lucruri, ci și oameni puțini, care trăiau în alte condiții decât mine. Cum noi eram săraci, nu întâlneam decât aproape numai oameni la fel de săraci. Cum noi vedeam atât de puține, nu prea aveam ce discuta, de aceea, aproape în fiecare zi vorbeam despre aceleași lucruri. Cel care vorbea mai mult, în condițiile în care era și vesel și-i distra pe ceilalți, trecea drept un *original*, cel care lăsa imaginația să-i zboare, ca mine, acela era un visător; căci eu nu voiam să fiu un original. Iar aceste vise, în mediul în care trăiam, erau adevărate reverii, în lumea din jur ele neavând nici un corespondent, nici un termen de comparație care să le fi făcut posibile. De aceea, nu conștientizez prea bine visele și lumea în care trăiesc, consecința fiind că nu-mi amintesc niciodată de ele. Doar momentele de panică îmi revin în minte, dat fiind că în ele, lumea și visele, de obicei fără vreo legătură, devin pe loc unul și același lucru. Lumea din jur a generat reveria care m-a făcut s-o văd deodată cu limpezime, lume pe care, altfel, aș fi trecut-o cu vederea. Din această cauză, stările de panică au fost

pentru mine dintotdeauna procese de cunoaștere, căci numai când îmi era frică eram atent și la lumea din jur, în ideea că-mi dădea vreun semn de mai bine sau de și mai rău; mai târziu îmi aminteam. Dar acest fel de amintiri năvăleau brusc, n-am reușit niciodată să învăț să le activez. Dacă pe vremea aceea mai aveam licăriri de speranță, acum, în orice caz, le-am dat pe toate uitării.

AM AJUNS TOT MAI SUS, fără să ni se arate munţii cu înălţimi mai mari. Soarele bătea pieziş, iar pe pante strălucea mica. Copilul dori din nou să ne audă vorbind. Claire îi explică însă că vom avea mult de vorbit mai târziu. I-am dat să bea ceai dintr-un pahar. Îl ţinu cu ambele mâini, iar după ce-l goli, mi-l dădu înapoi. După New Baltimore am trecut printr-un tunel, în care Claire a luat copilul la ea în faţă. La ieşirea din tunel, copilul a vrut să-l aşez din nou pe bancheta din spate. Între coline se profilau acum nişte umbre negre, iar prin geamul din spate se vedea luna sus pe cer.

— Dacă ajungem la Donora înainte de ora şapte, mai putem lua şi copilul cu noi la masă, spuse Claire. Vizavi de motel există un restaurant care se numeşte „The Yellow Ribbon".

Am oprit la o benzinărie. În timp ce se făcea plinul, Claire lăsă copilul să-şi facă nevoile în spatele clădirii. Între timp eu am luat o cutie de apă tonică din automat.

Acum, spre seară, nu se mai aflau decât puține cutii în el; aceea pe care o luasem îmi căzuse cu zgomot, de undeva de sus, în clapetă, iar când am deschis-o, dădu spumă pe afară. Panoul oval albastru-alb-roșu, cu inscripția AMERICAN, de deasupra clădirii se rotea încet, iar copilul tocmai vorbea despre el, în timp ce se întorcea alături de Claire. Am plecat mai departe și copilul se porni deodată să strige, ne-am întors și am văzut că benzinăria era acum luminată. „Dar se mai vedea încă lumina zilei!" Deodată peisajul, pe care îl străbătusem până atunci doar din mers, îmi apăru ca un loc cu destinație finală. Am început să vorbesc și mă simțeam ușurat că nu mai eram nevoit, ca înainte, să-mi aud propria voce.

— Abia acum am descoperit în mine ceva ca un fel de amintire activă, am spus eu, pe când înainte nu cunoscusem decât una pasivă. Activând-o, nu vreau să repet în întregime tot ce am trăit, ci aș vrea doar ca întâile mici speranțe resimțite să nu fie reduse iar la simple fantasmagorii. Copil fiind, îngropam mereu diferite lucruri, sperând că se vor transforma într-o comoară până ce aveam să le dezgrop. Acum nu mai văd în asta o simplă copilărie, ca înainte, când mi-era rușine de așa ceva, și vreau să-mi amintesc cu tot dinadinsul, pentru a mă convinge că incapacitatea de a vedea altfel lucrurile din jurul meu și de a le schimba nu este felul

meu de a fi, ci doar prostie sau rea-voinţă exterioară. Îmi dau seama de aceasta cu atât mai mult cu cât îmi amintesc ce des făceam pe magicianul. Şi, la drept vorbind, nu voiam să fac din nimic ceva sau să transform ceva în altceva, ci, mai degrabă, să mă preschimb pe mine însumi prin vrajă. Învârteam de un inel sau mă cuibăream sub o plapumă, spunând că mă fac dispărut dintr-o atingere cu bagheta magică. Sigur că era ridicol să-ţi tragă cineva plapuma de pe tine şi să constate că n-ai dispărut încă, dar, pentru amintire, importantă era acea clipă scurtă de tot, în care credeai că ai dispărut cu adevărat. Acest sentiment nu-l mai interpretez ca pe o dorinţă de a dispărea de pe faţa pământului, ci ca pe o bucurie în faţa unui viitor în care n-aş mai fi acelaşi chiar din clipa aceea. Îmi spun zilnic că am mai îmbătrânit cu o zi şi că probabil se vede lucrul acesta la mine. Am devenit cu adevărat nesăţios să văd că timpul trece şi că îmbătrânesc.

— Şi că mori, a spus Claire.

— La propria mea moarte nu mă prea gândesc, am zis eu.

ÎNAINTE DE PITTSBURGH, unde şoseaua 76 duce mai departe spre nord-vest, am luat-o spre sud-vest pe şoseaua 70, unde nu mai erau puncte de plată şi am ajuns la Donora la puţină vreme după apusul soarelui. În holul de primire al motelului era un televizor în culori; Henry Fonda juca într-un serial de familie rolul unui funcţionar de poliţie, care descoperă că fiica lui se droga. Lângă televizor se afla o colivie, în care un canar lovea cu ciocul într-un os de sepie. Am cerut să ni se dea două camere alăturate.

Când am traversat parcarea pentru a ne întoarce la maşină, am zărit peste coama unei coline un nor mic şi îngust, pe care soarele îl ilumina. Norul lucea atât de alb deasupra colinei, ce devenise întunecată, încât la prima vedere şi fără să vreau am zărit pe cer un os de sepie. Dintr-odată am înţeles cum se nasc metaforele din confuzii şi iluzii optice. Toată partea cerului în care soarele tocmai apusese strălucea acum mai orbitor decât

razele de soare mai înainte. Când m-am uitat în jos, am descoperit acolo niște lumini rătăcitoare, iar în camera de motel am nimerit pe alături, vrând să iau câte ceva pe întuneric. „Toată ființa mea a amuțit și ascultă": iată cum reacționai pe vremuri în fața fenomenelor naturii; în aceste momente mă surprindeam însă iarăși înaintea naturii cu o neplăcută claritate.

Am închis ușa prin care se trecea în cealaltă cameră și am privit cum Claire schimba copilul, punându-i în loc de rochiță un pantalon și un pulovăr; la vederea acestor îndeletniciri omenești, m-am liniștit. Pe o pasarelă pentru pietoni am traversat apoi peste șosea spre restaurantul THE YELLOW RIBBON, în fața căruia se afla o statuie luminată cu neon, reprezentând o genistă cu cravată galbenă la gât. Femeile care serveau în restaurant aveau și ele cravate galbene, cu colțuri triunghiulare, care le atârnau pe spate. Copilul mâncă lapte cu fulgi de porumb, iar din când în când ciuguli din furculița lui Claire câte o bucățică de păstrăv pe care-l comandaserăm. În răstimp, dincolo de ferestre, cerul se întunecă, iar colinele din față se luminară din nou. Treptat se întunecară și colinele, iar dacă priveai afară, nu te zăreai decât foarte vag în geam. Copilul începu să vorbească mult, pupilele i se măriră, fugi de la masă prin tot restaurantul. Claire spuse că acum copilul obosise cu siguranță; îl mai lăsă puțin să alerge

și apoi îl duse la culcare în camera de motel. Când avea să adoarmă, Claire voia să se întoarcă.

După o vreme, apăru din nou în ușă, surâzând. Între timp comandasem vin și umplusem două pahare.

— Benedictine a întrebat de ce ai unghiile așa de murdare, spuse Claire. A adormit imediat.

Am vrut să-i explic de ce aveam unghiile murdare, dar curând am încetat să vorbesc despre mine și am început să discutăm despre America.

— Eu n-am o Americă în care să mă duc așa ca tine, spuse Claire. Parcă ai venit aici cu o mașină a timpului, nu pentru a schimba locul, ci pentru a călători în viitor. Aici nu mai avem nici o noțiune despre ceea ce trebuie să se întâmple cu noi. Dacă vrem să comparăm ceva, comparăm cu trecutul. Nici nu ne dorim ceva, poate doar să fim din nou copii. Vorbim deseori de primii ani, de primii noștri ani, precum și despre primii ani ai istoriei noastre. Dar o facem nu pentru a-i dezminți, ci cu un fel de dorință de a-i diminua. Se poate vedea că majoritatea nebunilor de aici nu devin furioși, ci mai degrabă infantili. Din ce în ce mai mulți sunt cei ce capătă dintr-odată, în plină stradă, figuri de copii. Atunci încep ori să cânte cântece de leagăn, ori să înșire până la moarte date istorice. Bolnavii de nervi din Europa se exprimă de obicei în formule religioase, cei de aici, chiar dacă nu vorbesc decât despre mâncare, se

trezesc dintr-odată că înşiră, ca pe o poezie învăţată pe dinafară, denumirile bătăliilor naţionale câştigate.

— Când am venit pentru prima dată aici, nu voiam să văd decât imagini, am spus eu: staţii de benzină, taxiuri galbene, cinematografe *drive-in*, panouri cu reclame, şosele, autobuze Greyhound, panoul unei staţii de autobuz pe drumul naţional, trenul Santa Fé, deşertul. Conştiinţa mea era golită de orice prezenţă umană şi mă simţeam bine. Acum sunt sătul de toate aceste imagini şi vreau să văd altceva, dar mi se întâmplă mai rar să mă simt bine, deoarece oamenii îmi sunt încă prea noi.

— Dar în momentul acesta te simţi bine? întrebă Claire.

— Da, am răspuns eu.

Mi-am dat seama că din nou începusem să vorbesc despre mine însumi şi am întrebat-o dacă la hotel i-aş mai putea citi din *Heinrich cel Verde*. Am luat-o iar pe şosea înapoi. Stelele răsăriseră între timp, iar luna strălucea atât de tare, încât maşinile apăreau din curbele îndepărtate, aruncând umbre mari. Pe măsură ce se apropiau, îşi pierdeau încet umbrele între luminile motelului şi ale restaurantului şi păleau de tot. O vreme am privit în jos, apoi ne-am îndreptat spre camerele noastre, trecând prin curtea lungă, în care, cu fiecare pas, liniştea devenea mai adâncă.

Ea se uită să vadă cum doarme copilul, pe urmă veni la mine pe ușa dintre odăi. Se așeză pe pat, se lăsă pe spate și, în timp ce se auzea din când în când zgomotul slab al unei mașini care trecea, eu îi citeam dintr-un fotoliu lat, peste al cărui braț îmi întinsesem picioarele, la fel ca Heinrich Lee, atunci când a îmbrățișat pentru prima dată pe cineva, s-a cufundat într-o răceală de gheață și a ajuns dintr-odată ca el și fata să se simtă dușmani. Astfel, merseră împreună acasă, iar Heinrich îi dădu de mâncare calului, în timp ce fata își despleti părul la fereastra deschisă și-l urmări din priviri. „Îndeletnicirea tihnită a mâinilor noastre în liniștea ce domnea deasupra fermei ne umplu de un calm profund, de-a dreptul senin, și am fi vrut să dureze ani în șir; uneori mușcam și eu din pâine, înainte să i-o dau calului, ca urmare și Anna își lua pâine din dulap și se așeza la geam. Asta ne făcea să râdem și așa cum pâinea uscată ne plăcea foarte mult, după festinul măreț și gălăgios, și natura conviețuirii noastre de acum, după dezlănțuirea de mai înainte, părea să fi intrat pe făgașul ei și așa trebuia să rămână." Am mai citit apoi un pasaj, în care era vorba despre o altă fată, care îl iubea pe Heinrich pentru că expresia feței lui o încuraja să-și dorească și ea să se gândească întotdeauna la ceea ce el tocmai se gândise.

Am observat că și Claire închisese ochii gata să adoarmă.

— E târziu, spuse ea, după ce câtva timp am stat liniștiți, și apoi, condusul m-a obosit.

Se îndreptă spre cameră puțin amețită.

ÎN NOAPTEA ACEASTA, chiar şi în somn, timpul trecu prea încet. Patul era atât de lat, iar eu mă zvârcoleam atâta, încât noaptea mi se păru mai lungă. Pentru prima oară după luni de zile visasem că voiam să fiu din nou cu o femeie, să mă culc cu ea. În ultima jumătate de an, când Judith şi cu mine aveam gura uscată de atâta ură, ori de câte ori ne vedeam, nu mi-a trecut prin minte nici măcar în vis să mă apropii de o altă femeie. Nu gândul de a o pătrunde mă dezgusta, eram pur şi simplu incapabil de un astfel de gând. Mi-am amintit că un asemenea lucru era posibil, dar nimic nu mă incita să mi-l închipui măcar. Am înflorit această stare până când treptat a survenit un fel de seninătate rigidă, care m-a făcut în cele din urmă să tresar iarăşi. Faptul că acum cel puţin visam iar să fiu cu o femeie mă stimulă întreaga noapte şi mă făcu să mă trezesc nerăbdător. Voiam să-i povestesc lui Claire,

dar mi se păru apoi mai potrivit să aştept, ca să văd dacă trăirea mea se va repeta.

Auzindu-l pe copil vorbind în cealaltă cameră, m-am îmbrăcat şi m-am dus dincolo. Am ajutat la împachetatul lucrurilor, am luat şi micul dejun, apoi am pornit la drum. Voiam să ajungem până în prânz la Columbus/Ohio, iar până acolo mai erau vreo trei sute de kilometri. În Ohio urma să trecem prin câteva oraşe, pe lângă asta, mai multe străzi intersectau şoseaua 70 în direcţia nord-sud, încât ne aşteptam să facem până la Columbus vreo cinci ore. Voiam să mâncăm acolo ceva, urmând ca în timp ce călătoream mai departe, copilul să doarmă în maşină. Ţinta noastră era INDIANAPOLIS în Indiana, la şase sute de kilometri depărtare de Donora.

ZIUA ERA DIN NOU fără nori, soarele tocmai răsărise şi pătrundea în maşină prin spate. I-am pus copilului o pălărie de paie pe cap, dar pentru că nu i-o aşezasem drept, se enervă şi începu să urle. Când abia se liniştise puţin, pe cealaltă bandă de circulaţie trecu o maşină cu portbagajul întredeschis, fiindcă în el se transportau câţiva saci, iar copilul se enervă din nou. Totuşi, am reuşit să-l facem să înţeleagă că aşa trebuia să fie din cauza sacilor.

Am părăsit statul Pennsylvania, iar când am străbătut câţiva kilometri din partea nordică a Virginiei de Vest, mi-am adus aminte expresia pe care o citisem cândva într-o poveste de aventuri: „Ce reprezintă o pajişte din Virginia faţă de o prerie din Texas?"

Am trecut peste râul Ohio şi am intrat în statul cu acelaşi nume. În maşină se făcuse cald. Copilul şedea atent, broboane de sudoare îi apăruseră pe buza de sus, deşi deschiserăm puţin geamurile. Deveni apoi

neliniştit, schimbându-şi mereu poziţia când în picioare, când aşezându-se. I-am întins termosul cu ceai, dar n-a vrut să-l ia. În priviri i se citea groaza. Claire spuse că poate ţineam eu sticla „în mâna greşită". Am trecut sticla în cealaltă mână şi atunci copilul o luă imediat şi începu să bea din ea, scoţând câte un oftat lung. Când a pus sticla jos, am început să-i vorbesc, spunându-i pe toate numele pe care le avea.

— Strig-o mai bine pe un singur nume, spuse Claire. A fost greşeala mea să-i dau mai mult de unul. Când aveam chef să fiu tandră cu ea, o strigam de fiecare dată altfel, în plus, născoceam mereu câte un nume când îi vorbeam, ceea ce o încurca vizibil. Voia să-i spun într-un singur fel, oricare alt nume o zăpăcea îngrozitor. Am făcut multe lucruri pe dos cu copilul ăsta, continuă Claire. Unul ţi l-am mărturisit adineauri, anume că din dragoste o botezam mereu în alt fel, dar a mai fost ceva: în starea aceea de iubire, schimbam şi numele obiectelor cu care intra în contact, fapt care o deruta şi mai mult. În sfârşit, am observat că rămânea mereu la prima denumire a obiectului; oricare alt nume o scotea din sărite. De multe ori se îndeletnicea în linişte cu ceva, iar eu o priveam. Până când nu mă mai puteam abţine să stau departe de ea şi să nu-i spun nimic, aşa că îi întrerupeam liniştea şi începeam să-i vorbesc. Din clipa aceea, îşi pierdea şirul şi trebuia să fie din nou calmată. O altă

greșeală a fost mai ales ideea de educație antiamericană. Nu voiam să se poarte de parcă toată lumea ar fi a ei sau cel puțin să considere că ceea ce-i aparține constituie lumea. Voiam să evit să se atașeze de lucruri, căci eram de părere că educația americană accentua tendința de a ține la lucruri. Nu-i cumpăram jucării, n-o lăsam să se joace decât cu obiecte care aveau altă întrebuințare, cu periuțe de dinți, cutii cu cremă de ghete, ustensile de bucătărie. Se juca atunci cu ele și privea nu fără interes cum trebuiau folosite. Dar dacă alt copil voia să se joace ca ea, nu voia să dea nimic din mână și se comporta ca și cu jucăriile obișnuite. Credeam atunci că era doar instinctul de posesiune ce se dezvolta în ea și încercam s-o conving să dea jucăria și celuilalt copil care voia să se joace. Ea ținea însă cu dinții de obiect și, fiindcă interpretam asta tot ca pe o sete de posesiune, i-l luam. Abia mai târziu am observat că de frică se agăța de el și sunt sigură acum că nu lăcomia de a avea îi face pe copii să nu se despartă de ceva, ci teama. Ei simt o frică instinctuală când ceva care le aparține ajunge dintr-odată în altă parte, când locul unde se afla acel obiect rămâne deodată gol și nu mai știu ei înșiși cui aparțin; am fost însă atât de orbită de imboldurile rațiunii mele, încât nici nu mai băgam în seamă copilul, ci doar felul său de a se comporta, pe care-l aduceam de îndată la un model de interpretare.

— Ei, și acum? am întrebat-o.

— De multe ori nu știu ce să fac, spuse Claire. În special când călătorește mai mult timp, se enervează ușor, căci fiecare privire îi dezvăluie altceva și nu se mai poate orienta. Sunt bucuroasă că ești aici și că ne are pe amândoi ca puncte de reper.

Am vrut să mă întorc și să privesc copilul, dar m-am oprit, fiindcă abia se liniștise.

— Odată mi s-a furat un ceas cu brățară, am spus eu. Nu prea ținusem la el și nici măcar nu-i dădusem atenție, cu toate astea, mult timp după aceea tresăream de fiecare dată când vedeam locul gol de pe încheietură.

Într-un șir de araci de pe câmp, unul era strâmb, iar copilul începu din nou să plângă. Am oprit lângă un centru comercial la marginea drumului; Claire se plimbă puțin cu fetița în sus și în jos. O așeză pe un elefant de jucărie, pe care îl făceai să se balanseze cu o monedă de zece cenți, și o dădu în leagăn, până când păru să se calmeze. Dar, în clipa următoare, se vede că zărise petele negre de urină ale unui câine la picioarele elefantului, pentru că vru numaidecât să fie coborâtă. Privi deodată în jur, dar se opri repede, de parcă o înspăimânta tot ce vedea. Claire nu reuși să-i arate nici măcar uliul care se rotea încet deasupra clădirii, căci de îndată copila o lovi peste mână. Claire o culcă în mașină, unde rămase întinsă, cerând doar ca fotografiile de la parbriz să fie altfel așezate. În timp ce Claire se

duse la centrul comercial să ia suc de portocale, eu a trebuit să schimb neîncetat locul fotografiilor. Nicicum nu păreau să fie la locul potrivit, dar nici nu voia să le iau de acolo. Odată, când am mișcat o fotografie, copilul a țipat cu panică în glas, care aproape că semăna cu glasul unui adult. Trebuia să existe vreun model ascuns pe care dorea să-l vadă și pe care eu mă străduiam zadarnic să-l înjgheb, căci cu fiecare încercare stângace îl distrugeam, fiind nevoit s-o iau de la început. Când Claire se întoarse, copilul își ieșise de tot din fire și urla fără întrerupere. M-am oprit din aranjatul fotografiilor și se liniști din nou, fără ca eu să fi descoperit dacă acum erau dispuse într-o ordine anume. Claire umplu termosul cu suc și-i dădu să bea. Nici unul dintre noi nu scoase un cuvânt. Ochii copilului se măriră, clipi tot mai rar, apoi adormi. Am cumpărat doar câteva sandviciuri și fructe și am plecat iarăși mai departe.

— M-AM PUS deodată în locul copilului, am spus eu după un timp. Primul lucru de care-mi amintesc în viaţa mea este ţipătul pe care l-am scos când m-au îmbăiat într-un lighean, după care au luat imediat dopul, aşa încât apa a început să se scurgă bolborosind sub mine.

— Adesea uit complet de copil, răspunse Claire. Atunci sunt cu adevărat lipsită de griji. Nici nu-i simt prezenţa, aleargă în jurul meu ca un animal domestic. Apoi îl urmăresc din nou şi îmi dau seama că nu pot să fac altceva decât să-l iubesc. Cu cât dragostea devine mai puternică, cu atât creşte şi frica de moarte. Uneori, după ce privesc mult timp copilul, nu mai sunt în stare să le deosebesc. Tandreţea devine atât de puternică, încât se transformă în frică de moarte. Odată, aflându-mă în starea asta, i-am scos o bomboană din gură, fiindcă o şi vedeam înecându-se.

Claire vorbea cu voce calmă, mirându-se parcă de ea. Se uită la panourile verzi de deasupra șoselei, ca atunci când avea să ocolească, înainte de Columbus, să nu greșească banda. Aproape că nu mai erau serpentine pe drum, timp de mai bine de o oră nu văzusem nici măcar o curbă, ceea ce-l ajută pe copil să doarmă. Aici colinele erau mai mici, câmpurile de un verde mai intens, iar porumbul mai înalt decât în Pennsylvania.

După ce am trecut de Columbus, Claire arătă spre oglinda retrovizoare, în care am observat că încet-încet copilul se trezea; avea părul ud la tâmple, fața încinsă. Un timp zăcu așa cu ochii deschiși, fără să se miște; apoi simți că era urmărită și zâmbi. Nu spuse nimic, privi pașnic de jur împrejur. Era un joc, în care fiecare aștepta de la celălalt primul cuvânt sau prima mișcare. În cele din urmă eu am fost cel care a pierdut, fiindcă mi-am schimbat poziția: fetița începu să vorbească.

Am ieșit din șosea și am oprit pe un drum de țară. Am mers puțin prin iarbă, o boare de vânt ne trecu prin păr. Am văzut că tâmplele copilei erau încă ude, ne-am aplecat spre ea și am observat că la nivelul ei aproape că nu se mai simțea vântul. Claire o luă în brațe; părul începu să i se usuce. Ne-am așezat într-un loc unde era apă. Iarba era stufoasă ca iarba de mlaștină, pe urmele lăsate de copitele vitelor creșteau peste tot ciuperci mici și albe. Mormane de nămol ieșeau din loc în loc la

suprafaţa apei, balegă de vacă şi ouă de broască pluteau alături, când şi când câte o muscă ameţită tulbura toată apa; în jurul unei crengi de copac pe jumătate scufundate se adunase spumă; aerul de deasupra era ceţos.

Am mâncat sandviciurile, apoi ne-am îndreptat spre un grup de copaci, fiindcă la soare se făcuse prea cald. Copilul vru să fie dus acum de mine şi am alergat cu el printre stejari şi ulmi, în timp ce Claire, care la început mersese încet după noi, rămase apoi în urmă de tot. Prin apropiere trecea probabil o cale ferată, fiindcă atunci când copilul rupse câteva frunze din copac, mâinile i se înnegriră de fum. Şi frunzele abia dăduseră. Ajunserăm la o lizieră, unde curgea un pârâu, aproape nevăzut sub frunzele late ale plantelor de mlaştină. Cu coada ochiului, am zărit deodată un animal mare, m-am întors dintr-un foc, dar nu era decât un şobolan, care tocmai se furişa printre frunze. Rămase ascuns acolo, cu coada afară, printre firele de iarbă. M-am aplecat cu copilul în braţe, vrând să arunc cu o piatră după guzgan; nu se vedea nici una prin preajmă; am observat abia în timp ce mă ridicam că ne scufundaserăm puţin. Am ridicat piciorul, fiindcă în jurul pantofilor mei se şi strânsese apa, şi am făcut un pas mare într-o parte: piciorul mi se înfundă imediat până la genunchi într-o mlaştină caldă şi, fără să aud, în timp ce mă afundam, am simţit trosnind sub mine nişte crengi putrezite.

Am rămas pe loc, cu picioarele desfăcute, fără să mă mai afund; coada guzganului dispăruse odată cu scufundarea mea. Când, la un moment dat, nu m-am mai putut mișca, copilul se agăță de mine și respiră precipitat. Am strigat-o pe Claire cu o voce cât se poate de indiferentă.

— Nu striga! spuse copilul.

Am început să-mi trag piciorul afară, sărind înapoi, spre copaci, înainte de a-l fi scos de tot din pământ, astfel că pantoful îmi rămase înfipt acolo. Am crezut că frica o făcea pe copilă să strige, dar ea râdea, fiindcă săream într-un picior. Claire stătea sprijinită de un copac și adormise. M-am așezat vizavi de ea, copilul găsi sub frunzișul din toamna trecută câteva ghinde, pe care le înșiră tacticos lângă mine. După câtva timp, Claire deschise ochii, de parcă se prefăcuse că doarme, și observă numaidecât că-mi lipsea un pantof, văzu de asemenea și urmele uscate de noroi de pe pantaloni. Ca și când ar fi povestit un vis, îmi spuse ce mi se întâmplase, iar eu am confirmat.

— Ți-a fost frică?

— Mai degrabă un fel de furie, i-am răspuns.

Ne-am întors peste pajiște. Rândunelele zburau sus, în înaltul cerului, cum nu fac de obicei decât deasupra marilor orașe.

— În America, aproape nimeni nu se plimbă pe jos, spuse Claire. Se merge ori cu mașina, ori se stă în balansoare

în faţa casei. Cine se duce la ţară şi nu face altceva decât să meargă pe jos, acela atrage atenţia asupra sa.

Arătă spre un bărbat cu o cămaşă în carouri, care traversa un câmp, fugind în direcţia noastră cu o bâtă în mână. Când ne-am oprit, a încetat şi el să fugă şi abia atunci văzu că eram cu un copil şi rămase pe loc, ca şi noi. Lăsă bâta să-i cadă din mână, dar se aplecă şi aruncă spre noi un bulgăre de balegă de vacă. Aşteptă şi, văzând că noi ne continuam drumul încet, îşi scoase dintr-odată mădularul şi urină în direcţia noastră; în acelaşi timp, se mişcă înainte şi înapoi ca în timpul actului sexual şi se stropi pe pantaloni şi pe pantofi; în cele din urmă îşi pierdu echilibrul şi căzu pe spate.

Îl privirăm fără să grăbim pasul. Claire nu spuse nimic; abia în maşină, înainte să pornească, începu să râdă pe înfundate. Râdea în aşa fel, încât fu nevoită să-şi susţină capul în mâini.

FIINDCĂ NU AVUSESEM decât o pereche de pantofi, am cumpărat din cel mai apropiat magazin una nouă. Când am plecat mai departe şi am zărit noroiul de pe pantalonii mei, care nu se uscase încă, am început să mă enervez şi să-mi pierd răbdarea. Mă tot uitam dacă nu se uscase noroiul, iar în cele din urmă mi-am îndreptat nerăbdarea asupra regiunii pe care o traversam. Mă uitam când la noroiul care nici gând să se usuce, când la peisajul care nici gând să se schimbe, iar deplasarea noastră mi se păru atât de lipsită de sens, încât cu greu îmi mai puteam închipui că ne vom atinge vreodată ţelul: Indianapolis. Am simţit lehamite în timpul mersului, un sentiment de parcă ne-am fi oprit cu motorul mergând, iar pe de altă parte chiar îmi doream să mă opresc. Mă uitam când vor apărea în sfârşit numerele de Ohio în locul celor de Indiana şi când vor putea fi citite în cele din urmă alte denumiri, în loc de BUCKEYE STATE pe plăcuţele maşinilor pe

care le depăşeam. Apoi am depăşit din ce în ce mai multe maşini cu numele HOOSIER STATE pe plăcuţe, iar în Indiana mi-au căzut în sfârşit primele bucăţi de noroi uscat de pe pantalon, însă am devenit tot mai nerăbdător, am început să număr bornele dintre noi şi Indianapolis, căci ele erau acum singurul lucru schimbător în peisajul invariabil, şi instinctiv am respirat în ritmul distanţei dintre ele, până când m-a durut capul. Eram sătul să fiu mereu nevoit să parcurg distanţe atunci când voiam să fiu în altă parte, iar felul în care Claire apăsa pedala de acceleraţie mi se părea atât de ridicol, ba chiar inutil. Cu toate acestea, îmi doream s-o apese şi mai tare până la podea, aproape că-mi venea să înfig tocul pantofului meu nou în dosul gambei ei; iar nerăbdarea crescu atât de tare, încât lehamitea mea se transformă în poftă de a ucide. Deşi soarele scăpăta, lumina rămase la fel de intensă, nu amurgise încă, iar liniştea imaterială, divină, pe care am resimţit-o mai târziu, la căderea nopţii, în timp ce intram în Indianapolis, mi s-a părut, pe când o priveam pe Claire dintr-o parte, ca liniştea unui criminal.

Nu voiam să văd oraşul: de parcă m-ar fi dezamăgit dinainte şi de parcă m-aş fi săturat de el; am privit în jos, în timp ce o auzeam pe Claire cum se interesează de două camere la HOLIDAY INN, chiar în spatele hipodromului. În cameră am tras numaidecât perdeaua

și am sunat la hotelul din Providence. Cineva telefonase ieri acolo și i se dăduse adresa mea din New York și Philadelphia.

— Un bărbat?

— Nu, o femeie, spuse telefonista.

Am sunat la hotelul Algonquin, apoi la hotelul Barclay din Philadelphia; Judith telefonase într-adevăr, vrând să știe dacă mai eram acolo, dar fără să lase vreun mesaj. Am dat adresa mea din Indianapolis și am spus că voi reveni a doua zi cu telefonul, ca să transmit adresa mea din St. Louis. Nici nu închisesem bine, că sună telefonul. Fiindcă de data asta nu era nici o ușă între camere, Claire mă strigă din încăperea alăturată, întrebându-mă:

— Ce mai faci? Să mergem să mâncăm ceva jos, în restaurant?

Nu-mi era foame și i-am spus că am putea merge puțin la plimbare când adoarme copilul. A fost de acord, iar când am închis, am auzit în spatele peretelui un sunet scurt care însemna că și ea pusese receptorul în furcă. Am tras din nou perdeaua la o parte și m-am uitat afară, fără să percep vreun detaliu. În fața ferestrei un ritm uniform mă îmbia la somn, dar mă obliga și să fiu atent. Pe o colină mică, la o distanță oarecare, se înălța un chiparos. Crengile lui, în amurg, păreau aproape goale. Se legăna ușor când într-o parte, când în alta, cu

o mişcare asemănătoare propriei mele respiraţii. Îl uitam pe moment, dar când eram pe punctul de a uita şi de mine însumi şi rămâneam cu privirea aţintită afară, chiparosul, legănându-se delicat, se apropia cu fiecare respiraţie şi-mi pătrundea în cele din urmă în piept. Stăteam nemişcat, vena de la tâmplă înceta să mai bată. Inima mi se oprea. Nu mai respiram, pielea îmi murea şi cu un sentiment involuntar de bunăstare simţeam cum mişcările chiparosului preiau funcţiile centrului respirator, făcându-mă să vibrez odată cu el, cum se elibera de mine, când încetam să fiu un obstacol, şi, în sfârşit, cum mă elimina din jocu-i blând când eram în plus. Atunci mi-a dispărut liniştea aceea criminală şi am căzut pe pat, sleit, dar cu o lene plăcută. Şi locul în care mă aflam, şi momentul în care voi fi în alt loc, totul îmi convenea, timpul trecea repede. Se şi făcuse noapte şi Claire bătea la uşă: venise să mă ia.

AM STAT ÎN WARREN PARK din Indianapolis şi am discutat; o angajată de la Holiday Inn vedea din când în când de copil. Aici abia acum răsărea luna plină, iar băncile albe şi tufişurile din jur păreau nişte năluci. Sticla unui felinar se spărsese, o molie zbură în jurul lui până se arse. Lumina lunii era foarte puternică – şi totuşi nu îndeajuns de puternică –, încât credeai că o să explodeze. Inima-mi bătea dureros, oftam deseori când inspiram. La marginea drumurilor creşteau flori cu tije lungi, petalele albe erau deschise tare în bătaia razelor lunii, complet imobile, în punctul culminant al unui delir – nu mai aveai nici forţa de a le pune în mişcare – şi din când în când răsărea câte un mugur trosnind. Într-un coş de gunoi se auzi un foşnet care apoi dispăru. Gazonul era cenuşiu, aproape uscat, umbrele scurte ale copacilor păreau pe el pete de arsură. Mi-era cald şi în interior, deşi aerul era mai degrabă rece. În spatele lalelelor şi al palmierilor plantaţi lucea săgeata, iar deasupra ei steaua cu cinci colţuri de pe Holiday Inn.

— Văd că aici, în America, se repetă întâmplările din copilăria mea, am spus eu. Toate angoasele, toate dorinţele pe care de mult le credeam uitate îmi revin în minte. Ca în copilărie, am din nou impresia că lumea din jur ar putea să explodeze dintr-odată şi să răsară altceva de sub masca ei, de pildă gura unui monstru. Astăzi, în timpul călătoriei, am resimţit însăşi nostalgia de a avea acele cizme de unsprezece kilometri din poveste, pentru a nu mai fi nevoit să petrec timpul parcurgând distanţe. Gândul că în altă parte există altceva şi că nu poţi fi în clipa aceea acolo mă înnebuneşte, ca în copilărie. Doar că atunci gândul mă ameţea, pe când acum vorbesc despre el, fac comparaţii şi încep să învăţ din asta. Mi s-ar părea ridicol să vreau să deslușesc aceste enigme; nu fac decât să le articulez pentru a nu mă simţi atât de însingurat ca în vremea aceea. Mă port dezinvolt, vorbesc mult, râd cu poftă, vreau să ajung atât de gras, încât să fiu în stare să deschid cu burta o uşă turnantă, mă bucur că nu mă mai surprind cu nimic ciudat.

— Nici Heinrich cel Verde nu voia să deslușească ceva, spuse Claire dintr-odată. Trăia totul cât se poate de firesc şi constata cum un eveniment ducea la dezlegarea altuia, iar următorul îl dezlega pe cel de dinainte. Lăsa lucrurile să se desfăşoare sub ochii lui, fără să intervină, iar pe oamenii pe care-i întâlnea îi lăsa să treacă în pas de dans prin faţa lui. Nici nu-i provoca,

nici nu-i scotea din horă. Nu voia să descifreze nimic; lucrurile decurg de la sine unele din altele. Și tu îmi dai impresia că lași lumea din jur să danseze pe dinaintea ochilor tăi. Vrei să ți se prezinte experiențele pe tavă, în loc să te implici în ele. Te comporți de parcă lumea ar fi un *dar* anume pentru tine. Privești plin de politețe cum se despachetează lucrurile în fața ta; a te amesteca ar fi o impolitețe. Lași lucrurile doar să se petreacă și, dacă pățești ceva, te minunezi, admiri latura lor enigmatică și o compari cu alte enigme de mai înainte.

M-am gândit la Judith și m-am speriat, de rușine am început să transpir, m-am ridicat în picioare și am început să merg de colo colo în lumina lunii.

— E adevărat, am spus din nou, calm și indiferent, ca într-un joc. Când văd un lucru și încep să-l trăiesc, mă gândesc imediat: „Da, asta e! Asta-i experiența pe care n-o am încă!" și în același timp o și bifez. Cu greu mă implic într-un lucru și-l formulez pentru mine, apoi mă retrag, nu trăiesc experiența până la capăt, ci o las să treacă pe alături. „Prin urmare, asta a fost!" îmi spun și aștept să văd ce mai urmează.

— Și totuși, pe Heinrich cel Verde îl îndrăgești, chiar dacă ai vrea să-l bagi cu nasul în toate, spuse Claire, la fel de degajată. Căci el evită o întâmplare nu din lașitate sau din timiditate, ci fiindcă se teme în continuare că

nu-l priveşte pe el, iar dacă s-ar amesteca, ar fi dat deoparte, aşa cum s-a mai întâmplat şi când era copil.

— Dar în cazul acesta ce este altceva decât laş? am spus eu.

Claire s-a ridicat, iar eu m-am dat la o parte. Am făcut apoi un pas înainte. Claire îşi netezi rochia şi se aşeză, apoi şi eu lângă ea. Fiindcă vorbiserăm atât de mult, nu prea mai opuneam vreo rezistenţă. Nu ne îmbrăţişaserăm încă, nici măcar nu ne atinseserăm, dar percepeam deja apropierea ca pe un schimb de tandreţe. Mă simţeam pus la punct, dar totodată atât de sigur pe mine, de parcă aş fi fost flatat. M-am speriat, Claire avea dreptate, dar în clipa următoare, m-am bucurat că nu avea dreptate. Aşa păţeam deseori, când ascultam pe cineva care mă descria; totul mă privea şi totuşi părea o impertinenţă. Când descriam eu pe cineva, nu minţeam, îmi apăream ca un lăudăros.

— Şi acum povestea cu Heinrich cel Verde s-a terminat, i-am spus lui Claire.

Ea trase adânc aer în piept, în semn de încuviinţare, iar în timp ce respira, corpul ei părea să se dilate încet şi să mă atingă. Bineînţeles că nu se întâmplase aşa, anticipasem în imaginaţia mea ceea ce mă neliniştea atât şi ceea ce aşteptam totuşi cu un sentiment de jenă. Mi-am amintit de bărbatul care urinase în faţa noastră, fără ca acum imaginea lui să mă mai deranjeze. De frică să nu

mă dau de gol, am început să tremur. M-am ridicat în picioare emoționat, dar nu încă nerăbdător, și, atingându-i brațul lui Claire, dorind să-i sugerez că trebuie să ne întoarcem, am încercat în același timp să mă desprind de ea. Înainte să se ridice de pe scaun, Claire se întinse, iar eu m-am mai apropiat o dată de ea, încercând s-o ajut să se scoale, printr-o scurtă pantomimă, fără s-o ating.

— Mă doare ceafa pentru că în mașină m-am uitat tot timpul drept înainte, spuse Claire, iar faptul că amintea acum de o parte a corpului ei mă făcu să tresar, ca și când *ea* s-ar fi trădat acum.

Am mers mai repede, ca să nu se observe cât eram de agitat, iar Claire mă urmă încet, orbită de clarul de lună.

ÎMI VENI ÎN MINTE o imagine dintr-un film vechi de John Ford, care se numea THE IRON HORSE, în timp ce o auzeam mergând în spatele meu: era vorba acolo de construcţia căii ferate transcontinentale dintre Missouri şi California între anii 1861-1869. Două companii de căi ferate au pus şinele pornind una în întâmpinarea celeilalte, dinspre vest „Central Pacific", dinspre est „Union Pacific". Mult înainte de a se începe lucrările, un bărbat a visat toate acestea şi a pornit cu fiul său spre vest, pentru a găsi un loc prin care să treacă Rocky Mountains. Îşi luă rămas-bun de la vecinul său, la despărţire, micuţul său fiu o îmbrăţişă neîndemânatic pe fiica şi mai mică a vecinului. Tatăl muri, dar fiul găsi mai târziu, adult fiind, trecătoarea; iar vecinul ajunse director la „Union Pacific". După ani mulţi, care trecură cumplit de greu chiar şi în film, unde toate lucrările executate au mai fost arătate o dată, cele două şine se întâlniră în sfârşit la Promontory Point în statul Utah,

unde directorul bătu un cui auriu în ultima traversă. Apoi, fiul visătorului și fiica directorului se îmbrățișară pentru prima dată de când se despărțiseră copii. Fără să-mi pot explica de ce, aveam un sentiment neplăcut în timp ce priveam, simțeam o durere în piept, care mă ținea, o nevoie de a înghiți, aveam impresia că am numai răni pe pielea ce devenise peste tot sensibilă, mă cuprindea un fel de frison, dar în clipa când fu bătut cuiul și cei doi se aruncară unul în brațele celuilalt, am simțit acea îmbrățișare înlăuntrul ființei mele și m-am destins în sfârșit, liniștit: atât de mare fusese dorința trupului meu ca cei doi să fie din nou împreună.

Am lăsat-o pe Claire să mă ajungă din urmă și am mers unul lângă celălalt înapoi spre Holiday Inn. Copilul dormea liniștit, ne-a asigurat angajata hotelului, și atunci mi-am dat seama că mi se făcuse foame. Am mai mâncat ceva, iar Claire mă privi lăsată pe spate, cu mâinile în poală. Clipi din când în când și atunci cu atâta ezitare, de parcă i se închideau ochii. M-am uitat și eu cu atenție la ea: am retrăit deodată noaptea în care ne-am culcat împreună și abia acum am înțeles amândoi. Un sentiment atât de puternic față de Claire puse stăpânire pe mine, încât eram nevoit să privesc în altă parte. Acel ALT TIMP, pe care-l trăisem la Providence, cât durează scurta sclipire a unui zar, se întindea acum în fața mea ca o altă lume, în care nu aveam decât să

păşesc, pentru a scăpa în sfârşit de firea mea, predispusă la accese de frică, şi de îngustimile minţii mele. Şi totuşi m-am speriat de acest pas, la gândul cât de necesar, de inconsistent şi de gol mă mişc în cealaltă lume, fără o formă proprie de viaţă; am perceput cu intensitate sentimentul de viaţă general paradiziac, lipsit de crispare şi teamă, în care eu însumi, ca şi în jocul chiparosului, nici nu existam, şi îmi fu atât de groază de lumea aceasta goală, încât într-o secundă am mai trăit o dată spaima imensă a copilului, care nu mai vedea dintr-odată nimic în locul unde tocmai văzuse ceva. În acel moment, am pierdut pentru totdeauna dorinţa de a scăpa de mine însumi şi gândindu-mă la temerile de multe ori puerile, la dezgustul meu de a da atenţie altor oameni, la lapsusurile mele subite, am resimţit deodată un soi de mândrie, urmată de sentimentul unei satisfacţii fireşti. Ştiam că niciodată nu-mi voi mai dori să mă debarasez de toate aceste îngustimi şi că de acum înainte nu va mai conta decât un singur lucru: de a găsi pentru toate o ordine şi un fel de viaţă care să-mi fie pe plac şi în care şi ceilalţi oameni să-mi fie pe plac. De parcă până atunci totul n-ar fi fost decât o încercare, m-am gândit eu involuntar: „Acum i-acum! Se-ngroaşă gluma!"

Am simţit cum Claire continua să mă privească. „Sărmana!" mi-am spus, dar fără ca astfel să-mi alung gândurile de la ea. Înainte mă cuprindea adesea ameţeala,

iar după aceea greața, la gândul că cineva era altfel decât mine, dar lăsam pentru prima oară ideea aceasta să se deruleze până la capăt. În loc de greață, simțeam o compasiune profundă pentru Claire, care nu mă putea înlocui, că nu putea trăi ceea ce eu tocmai trăiam – cât de plictisită trebuia să se simtă ea în calitate de Claire! –, apoi am început să devin din nou invidios, fiindcă și mie, pe de altă parte, mi se întâmpla același lucru. Dar aceste închipuiri nu mai erau de sine stătătoare, ci doar scurte intrări și ieșiri din scenă, într-un circuit lung, schimbător, care se axa pe cu totul altceva. I-am povestit lui Claire cum am văzut THE IRON HORSE de John Ford și ce mi s-a întâmplat în acel timp.

Ea văzuse filmul cândva într-un cineclub la colegiul ei și-și amintea cum muncitorii irlandezi cântau cât îi ținea gura mereu același cântec și puneau traversele.

— Dar parcă era un film mut! spuse ea dintr-odată.

Ne-am amintit împreună că nu se văzuseră decât notele acelui cântec deasupra cadrelor cu muncitorii care cântau. Am mai vorbit o mulțime, nu despre noi, am povestit doar întâmplări și întruna ne-am tot adus aminte de noi și noi întâmplări, nici unul nu voia să-l lase pe celălalt să aibă ultimul cuvânt, deși abia mai răbdam să nu fim în sfârșit în cameră. În cele din urmă, pe când povesteam cu inima bătându-mi despre un porc și o trăsură, Claire fu aceea care se făcu dintr-odată atât

de serioasă, încât faţa i se schimbă imediat, ajungând de nerecunoscut. Înainte, aşa ceva mi s-ar fi părut un acces de nebunie, dar în seara aceasta am resimţit totul ca pe o plăcere aproape uitată pentru festivităţile de altădată, ca pe un moment de adevăr, care făcea ca nebunia mea, constând din faptul că mă temeam că cineva din faţa mea ar putea înnebuni dintr-odată, să devină definitiv ridicolă.

SOMNOROȘI, ne-am culcat împreună, aproape nu ne-am mișcat, am inspirat, apoi ne-am ținut răsuflarea. În toiul nopții, mi-am amintit de copilul care se afla în cealaltă cameră și mi s-a făcut așa de milă, încât i-am spus lui Claire să ne ducem dincolo să-l privim.

— La gândul că Benedictine e singură, am spus, am pentru ea sentimentul unei jalnice singurătăți. Nu pentru că suntem aici, împreună, ci pentru că acea conștiință de neîmplinire, atunci când nu e nimeni lângă ea, o resimt ca și ea, anume, ca pe o stare de plictiseală îngrozitoare. Mi se pare că trebuie s-o trezesc imediat, că trebuie să vorbesc cu ea și să-i alung plictiseala. Simt cum suferă din cauza plictiselii somnului și a visului, aș vrea să mă culc lângă ea și s-o consolez în singurătatea ei. E atât de insuportabil că după ce vii pe lume nu ajungi să ai imediat și o conștiință, iar eu înțeleg dintr-odată poveștile în care cineva vrea să-l elibereze pe un altul.

Îi povestesc lui Claire despre soldatul din Philadelphia și cum a fost nevoit să fie eliberat.

Ne-am dus amândoi în cealaltă cameră, iar eu am privit cum dormea copila.

În timp ce Claire era în baie, am sculat-o pe ascuns. Deschise ochii și vorbi împleticit prin somn. Căscă lung, am privit-o în cerul gurii, limba îi tremura, apoi adormi iarăși. Claire se întoarse, ne-am întins unul lângă altul; apoi adormi și ea, sforăi încet, epuizată de călătorie. M-am uitat la ecranul întunecat al televizorului, care lucea mat, la săgeata și la steaua cu cinci colțuri de la Holiday Inn ce se oglindeau în el în miniatură. În timp ce adormeam, am privit ceasul: era trecut de miezul nopții și mi-am amintit că împlinisem de acum treizeci de ani.

Am dormit prost, am împuns o găină prea fiartă, ale cărei oase se desprinseră imediat, o femeie grasă și una slabă erau alături, cea slabă se confunda cu cea grasă, amândouă pocneau, o guvernantă se balansa cu un copil pe o lamă de cuțit în ușa deschisă a metroului, tot mereu soseau scrisori recomandate, semne în nisip, pe care un grădinar prost le uda ca pe niște flori, plante care formau cuvinte, mesaje secrete pe inimi de turtă dulce la târgurile bisericii, o cameră de oaspeți cu patru paturi într-un hotel AUSTRIAC, din care doar unul avea așternuturi. Cu membrul în erecție, m-am trezit din coșmarurile acestea, m-am cuibărit imediat în Claire, care dormea, am căzut apoi lat de oboseală și am adormit din nou.

Este oare de mirare că schimbarea locului contribuie adesea foarte mult la a da uitării, ca pe un vis, ceea ce nu ţinem neapărat să fie aievea?

Karl Philipp Moritz, *Anton Reiser*

2
LUNGĂ DESPĂRȚIRE

ÎN ZIUA ACEEA, pe la prânz, am ajuns la St. Louis. În zilele următoare, n-am încetat să fiu mereu cu Claire şi cu copilul. Am locuit la prietenii pe care Claire îi supranumise „îndrăgostiţii" şi am stat aproape tot timpul în casa ce se afla în ROCK HILL, o periferie la vest de St. Louis, în interiorul statului Missouri. Era o casă de lemn, care se vopsea chiar atunci, iar noi le-am dat o mână de ajutor îndrăgostiţilor. N-am aflat niciodată cum se numeau cei doi în viaţa de toate zilele, îşi adresau de fiecare dată alte nume de alintare. Când i-am văzut prima dată, mi-am amintit de nevoia lor de a se răsfăţa, de care-mi povestise Claire, apoi, privindu-i mai bine, nu m-am mai gândit la ceea ce se spunea despre ei şi i-am urmărit din simplă curiozitate, ca să văd ce-mi putea sugera felul lor de viaţă. Femeia făcea mereu pe misterioasa, bărbatul pe dezamăgitul şi jignitul, dar după ce stăteai mai mult cu ei, observai că femeia n-avea nici un secret, iar bărbatul era cât se poate de vesel şi

mulţumit. Cu toate acestea, în fiecare dimineaţă trebuia să te acomodezi din nou cu ideea că feţele lor misterioase şi decepţionate nu aveau de fapt nici o semnificaţie. Bărbatul picta panouri cu filmele noi din St. Louis, femeia îl ajuta pictându-i fondul. El confecţiona şi tablouri cu secvenţe din colonizarea Vestului, peisaje cu căruţe cu coviltir şi nave cu aburi, pe care le vindea marilor magazine. Afecţiunea unuia faţă de celălalt era atât de puternică, încât se transforma în cele din urmă într-o scurtă nervozitate. Îşi presimţeau iritarea şi căutau să se liniştească, dar împăciuirea aceasta le accentua şi mai mult enervarea. Pentru a se calma, nu se mai despărţeau şi nu încetau să-şi vorbească, ci rămâneau împreună într-un spaţiu îngust, îmbrăţişându-se şi mângâindu-se, din ce în ce mai iritaţi şi mai dezgustaţi, şi continuau să se liniştească unul pe celălalt cu numele lor de alint – chiar şi pentru obiectele pentru care se certau foloseau astfel de cuvinte –, până ce, treptat, începeau să se destindă şi să-şi revină. Erau singurele momente în care exista între ei un soi de răgaz, pe care şi-l acordau unul altuia. Fără a se slăbi din ochi nici măcar o singură zi, trăiau în felul acesta de zece ani.

De fapt, nu ştiau încă prea bine cum să-şi facă pe plac unul celuilalt. Când unul făcea o treabă, nu însemna că data viitoare îi venea din nou rândul; şi nici că era rândul celuilalt. Fiecare activitate trebuia negociată din

nou și fiindcă de fiecare dată amândoi voiau s-o îndeplinească, le trebuia mult timp până cădeau de acord. Nu acceptaseră încă nici un rol: când unuia îi plăcea ce făcea celălalt, fie că picta, gătea, spunea ceva sau se mișca pur și simplu, nu însemna că data viitoare celălalt avea să picteze la fel, să gătească la fel, să spună ceva asemănător sau să încerce să repete mișcarea; nu făcea nici contrariul, în relația cu celălalt trebuia să înceapă mereu de la capăt. Când unuia îi displăcea ceva la celălalt, nu căuta să evite imediat acel lucru, ci încerca mai întâi să-i arate că aparținea modului său de a trăi.

Erau atât de preocupați unul de celălalt, încât și cele mai mici obiecte pe care le adunaseră de-a lungul conviețuirii lor deveneau prețioase, ca părțile propriului lor corp. Păstrau obiecte de uz casnic și mobile, de parcă numai printre acestea ar fi putut rămâne siguri de ei înșiși. Când copilul a spart odată un pahar, s-a putut vedea cum s-au speriat și s-au simțit jigniți. Unul dintre ei a măturat cioburile fără să scoată un cuvânt, în timp ce celălalt i-a stat alături dezolat. Când relatau despre oameni care fuseseră la ei, povesteau de obicei ce isprăvi făcuseră aceia: unul stătuse sprijinit de perete și-și lăsase acolo urma călcâiului, altul rupsese agățătoarea de la un prosop, altul își lăsase pe un tablou încă ud urma degetului, iar altul împrumutase o carte și n-o restituise. Spunând acestea, arătau spre spațiul gol din raftul cu

cărți de la perete și se putea observa deodată că fețele lor, care aveau aerul misterios și ofensat, corespundeau într-adevăr cu starea lor sufletească și cu atitudinea lor față de lumea ostilă din jur și te indispunea să-i vezi privindu-se din nou, decepționați și triști, când cioburile de sticlă căzură în găleata de gunoi. Și nu-ți făceau nici un reproș deschis, ci se ocupau în mod exagerat unul de altul în prezența ta, excluzându-te dintre ei.

Erau prietenoși cu toată lumea, primeau întruna musafiri și simțeau voluptatea de a fi dezamăgiți, ca să se agațe din nou unul de celălalt. Când te apropiai de vreun obiect, te avertizau imediat, descriindu-ți rolul pe care îl jucase acel obiect în viața lor sau ți-o luau înainte și-ți dădeau pe tăcute exemplu pentru felul cel mai indicat de a umbla cu acel obiect. Atât de mult își răsfățau lucrurile, încât, în loc să le stăpânească împreună, și le atribuiau reciproc. Fiecare fleac mai era protejat și prin aceea că era dedicat unuia dintre ei de către celălalt. Acest lucru se întâmpla nu numai cu inelele pentru șervete, cu monogramele de pe prosoape și cearșafuri, ci și cu fiecare carte, cu fiecare disc, cu fiecare pernă decorativă. Fiecare ungher din casă și-l împărțiseră între ei, încât aparținea fie doar unuia, fie doar altuia, niciodată amândurora în același timp. Desigur că schimbau totul între ei, unul folosea în mod evident și teritoriul celuilalt, dar tocmai ideea că fiecare dintre ei

folosea lucrurile consacrate celuilalt părea să-i lege de fiecare dată mai mult unul de altul. Prin astfel de atribuiri reciproce își promulgaseră un fel de constituție, prin care voiau să creeze o imitație de frapantă asemănare cu legenda despre El Dorado, acel stat inaccesibil din exterior, care în interior funcționa în întregime după principiul autogospodăririi.

Priveau cu atâta seriozitate treburile cotidiene, încât acestea se desfășurau cu solemnitate. Atunci unul dintre ei devenea servitorul celuilalt. Când pictorul avea de gând să picteze din nou un panou pentru un mare magazin, femeia făcea toate pregătirile: întindea pânza, alinia tuburile cu culori, așeza pensulele, dădea perdeaua la o parte, în timp ce bărbatul nu făcea altceva decât să patruleze cu brațele încrucișate în sus și în jos; când femeia avea de gând să pregătească ceva de mâncare, bărbatul îi aducea cele necesare atât de aproape, încât ei nu-i mai rămânea altceva de făcut decât să execute câteva gesturi maiestuoase cu mâinile, pentru a găti. Orice ajutor dat de unul dintre ei în activitatea propriu-zisă a celuilalt era stânjenitor. Astfel, când și-au vopsit casa, nu m-au lăsat decât să instalez schela sau să amestec culorile; orice altă activitate părea din nou să-i lezeze.

GENUL LOR DE TANDREŢE îndreptată înspre lăuntrul lor mi se păru de multe ori înfricoşător. Prin comportamentul lor parcă îmi reproşau că eram singur şi că o lăsasem şi pe Claire astfel. Am fost nevoit să privesc spre Claire, pentru a-mi aminti cât era de greu să ţi-o închipui altfel decât singură. Eram deseori împreună, apoi ne despărţeam din nou, fără să ne înstrăinăm unul de altul, dar şi fără ca unul să-i ceară ceva celuilalt. De altceva nu mă mai simţeam capabil, iar în ceea ce-o privea pe Claire, nici ea nu părea să creadă că ar mai putea exista şi altceva. Considera viaţa perechii de îndrăgostiţi ca pe un efort care n-avea de ce s-o intereseze direct. Zâmbea de multe ori şi amândoi ne simţeam liberi când îi priveam pe cei doi.

Liniştea noastră se transforma în dorinţă, iar dorinţa din nou în linişte. Abia dacă remarcam că se întâmpla ceva, ca într-un vis, o mişcare o genera pe alta. Nu ne atingeam aproape deloc, nu ne sărutam niciodată, ne

dezmierdam doar când stăteam culcați unul lângă celălalt și respiram în tihnă. Singura tandrețe rezulta din faptul că eu vorbeam mult, iar Claire mă asculta, spunând și ea ceva din când în când.

Vorbeam mult și cu copilul, îl pozam în fiecare zi, ca să văd dacă se schimbase. Nu-mi păsa că se râdea de mine: arătam cum în poze, pentru că era fotografiat, copilul, într-adevăr, își schimba zilnic atitudinile. Apoi, mai credeam că, fotografiindu-l, i-aș putea lăsa imagini de care să-și amintească mai târziu. Îmi închipuiam că în felul acesta voi apărea și eu cândva în amintirile lui. În același scop mă plimbam mult cu el, odată am fost cu autobuzul până la St. Louis și am rămas mult timp pe malul fluviului Mississippi; mirosul apei ar putea să vină în ajutorul memoriei.

Când eram cu copilul, care nu mai contenea să mă întrebe diferite nume de lucruri, mi-am dat seama cât de mult mă preocupasem până atunci aproape numai de mine însumi, căci despre multe lucruri din jurul meu nu știam absolut nimic. Abia acum observam că îmi lipseau cuvintele pentru cele mai uzuale mișcări din jurul meu. Astfel, în loc să privesc doar și să exclam „aha!", am învățat treptat să urmăresc până la capăt ce se petrecea în jurul meu. Mai ales zgomotele nu prea știam cum să le denumesc: uneori nu mă ajutau nici prescurtările din *comic strips*, iar dacă nu scoteam nici

o vorbă, copilul se speria și începea să țipe. Dacă îi vorbeai în timp ce se juca, rămânea de multe ori închis în el, fără să reacționeze; abia când i te adresai din nou, devenea atent. Odată, într-o seară, se făcuse frig, dar nu reușeam să-l conving să-și pună o jachetă: abia când i-am spus că are să facă *piele de găină*, a ciulit urechile și s-a lăsat îmbrăcat fără să se împotrivească.

Era ciudat că Benedictine aproape nici nu mai avea simțul naturii, ci interpreta semnele artificiale și obiectele civilizației drept natură. Întreba mai degrabă de antene de televizor, de pasaje pietonale și sirene de poliție decât de păduri și iarbă și părea mai vioaie și în același timp mai liniștită în preajma semnalelor, reclamelor luminoase și semafoarelor. Astfel, considera că existența literelor și a cifrelor face parte din natură și le considera ca lucruri evidente, fără să mai fie nevoită să le descifreze ca semne. Am observat că și eu mă plictiseam dacă în peisajul din fața mea nu vedeam decât natură o bună bucată de timp și nu descopeream nimic de citit în ea.

Dacă fetița vedea ceva ce imita natura adevărată, de pildă un tablou al pictorului, n-o frământa deloc dacă și unde exista modelul, căci imitația îl înlocuise pe acesta definitiv. Cu acest prilej mi-am reamintit că eu, în schimb, când eram copil, voiam întotdeauna să știu unde se afla și în realitate obiectul reprezentat. La noi

în casă exista un tablou în ulei, un peisaj cu gheţari, spre marginea de jos a tabloului era o stână, iar eu am fost mereu convins că acest peisaj şi această stână există şi în realitate şi eram convins că ştiu şi locul unde stătuse pictorul când îl făcuse; de aceea nu-mi venea să cred când mi se spunea că tabloul era un produs al imaginaţiei; la gândul că tabloul era de sine stătător şi că nu puteam să-mi imaginez nimic legat de el, mult timp am avut senzaţia că mă sufoc. La fel mi s-a întâmplat când am învăţat să citesc: nu puteam să-mi închipui că poate fi descris ceva ce nu există. Locul din manualul de citire era un loc anume, desigur că nu locul meu, dar un loc din apropiere, ştiam chiar şi care. Şi pentru că primele cărţi pe care le-am citit din proprie iniţiativă au fost mereu povestiri la persoana întâi, a fost cumplit să dau peste o carte în care nu apărea nici un povestitor la persoana întâi. Aceste forme de percepţie au avut o influenţă atât de puternică asupra celorlalte trăiri ale mele, încât acum, privind în urmă, mi se pare că şocul prin care devenisem conştient de nulitatea lor deschidea un nou capitol în viaţa mea. Faptul că fetiţa privea numaidecât reproducerile şi semnele ca lucruri în sine mă făcea să fiu din nou aproape gelos.

Nici pictorul nu putea să-şi închipuie că desenează ceva ce nu există: în tablourile sale, nu numai peisajele trebuiau să fie reproduceri exacte ale unor peisaje reale,

ci și oamenii din ele să fi trăit cu adevărat, iar ceea ce tocmai se întâmpla în tablouri trebuia să se fi întâmplat cu adevărat cândva, la un moment dat. De aceea nu picta decât momente istorice într-un peisaj istoric, prima caleașcă traversând podul de pe Mississippi la St. Louis, glonțul tras la teatru asupra lui Abraham Lincoln; tablourile nu erau decât foarte puțin decorate, toate celelalte i se păreau o înșelătorie.

— De aceea nu-mi place să pictez nici bătălia de la Little Big Horn, spuse el, fiindcă indienii n-au lăsat nici un american în viață și fiindcă nu există nici un martor ocular.

Mi-am amintit că până acum nu mai văzusem niciodată în America imagini născocite din fantezie, nici pe draperia hotelului din Providence, nici în alte hoteluri, ci numai reproduceri, majoritatea din istoria americană.

L-am întrebat pe bărbat dacă ar picta altceva, în cazul în care ar fi pentru el și nu pentru o anumită clientelă. Nici nu putea să-și închipuie un tablou pentru el însuși, răspunse el, iar femeia adăugă:

— Noi cei de aici am început să vedem doar prin prisma tablourilor istorice. Un peisaj nu avea o semnificație anume decât dacă în el putea fi văzut un eveniment istoric. Un stejar-mamut în sine nu era un tablou; el devenea tablou doar dacă reprezenta ceva: de pildă,

faptul că mormonii au poposit sub el în drumul lor spre Great Salt Lake. Pentru tot ce vedeam în copilărie existau povestiri, iar ele relatau mereu despre fapte eroice: de aceea, nu vedem nici peisajele doar ca natură, ci ca fapte ale acelora ce au pus stăpânire pe peisaje pentru America, fiecare peisaj reprezentând totodată un îndemn de a cinsti aceste fapte. Am fost educați să contemplăm natura de fiecare dată cu un fior moral. Sub fiecare privire îndreptată spre un canion ar putea fi înscrisă o frază din Constituția Statelor Unite.

— De multe ori am afirmat că n-ar mai trebui să iubim această țară, spuse bărbatul. Cu toate acestea, ne este imposibil să nu vedem într-un asemenea tablou un apel al Constituției. Fiece pasăre devine o pasăre națională, fiecare floare un simbol național.

— Ori de câte ori văd un arbust de corn, mă emoționez împotriva voinței mele, spuse femeia, nu pentru că m-am născut în Georgia, ci pentru că floarea arbustului de *cornus sanguinea* este emblema statului Georgia.

Claire interveni deodată:

— La fel de emoționați sunteți și de propriile voastre lucruri, nu pentru că le-ați plătit scump, ci pentru că sunt simbolurile traiului vostru în comun.

Îndrăgostiții izbucniră în râs, molipsind-o și pe fetița care se afla în preajmă și care începu să râdă fără să știe prea bine de ce.

— În visurile noastre până şi uneltele noastre de uz casnic vor deveni cu timpul unelte de uz casnic ale Statelor Unite, spuseră. Abia atunci vom putea avea amândoi în sfârşit aceleaşi visuri.

ÎN TIMPUL ACESTEI conversaţii şedeam pe puntea superioară a vasului MARK TWAIN, aşteptând ca acesta să pornească pe Mississippi. O mulţime de turişti în jurul nostru, numai americani, aşteptau ca şi noi cu cutii de bere, pahare de coca-cola şi pungi de popcorn în mână, fără să vorbească aproape deloc, cu ochii îndreptaţi spre funiile care tocmai erau dezlegate de maluri, apoi spre cele două coşuri înalte şi negre. Vasul se mişcă încet înapoi, în direcţia fluviului, legănându-se puţin pe loc, timp în care se auziră aburii sub presiune ţâşnind prin supapele de siguranţă, un fum negru gros ieşi din coşuri şi întunecă pe dată cerul. Vasul scoase apoi un semnal sonor, pe care nici unul dintre noi, nici măcar Claire, nu putu să-l descrie copilului ce-şi ascunse capul între picioare: nu era un sunet, ci zgomotul îndelung, repetat, al unui flaut uriaş, din gura căruia trebuia să-ţi imaginezi că suflă un popor întreg; zgomotul era pe cât de bestial şi de brutal, pe atât de

patetic şi demn, când vedeai în acelaşi timp norii negri şi grei de fum care se înălţau din ce în ce mai puternici şi fluviul Mississippi atât de lat, că nu-l cuprindeai cu ochii, încât m-am văzut nevoit să întorc privirile jenat şi totodată vădit impresionat fizic. Atât de năvalnic era semnalul, încât, în timp ce vuia, am resimţit timp de câteva secunde, răscolit de emoţie, un vis despre o Americă pe care n-o cunoscusem până atunci decât doar din povestite. Era momentul unei resurecţii experimentate, în care tot ce te înconjoară pierde din caracterul său fragmentar, în care oamenii şi peisajele, lucrurile vii şi cele moarte îşi găsesc locul, revelând o singură istorie, dureroasă şi teatrală. Mississippi curgea acum teatral, într-o manieră teatrală urcau şi coborau vizitatorii de pe o punte pe alta, în timp ce vocea groasă, pătrunzătoare, a unui bărbat mai în vârstă răspândea prin megafoane istoria vapoarelor cu aburi pe marile fluvii: povestea despre era nouă deschisă de acestea în transport şi în comerţ, despre cursele vapoarelor cu aburi, despre sclavii negri ce încărcau la lumina lunii lemne de foc, despre exploziile cazanelor; în sfârşit, despre înlocuirea vaporului cu trenul. În ciuda repulsiei mele faţă de comentariile auzite la megafon în timpul călătoriilor de documentare, nu mă obosea câtuşi de puţin să ascult această voce patetică.

ZILELE ACELEA am resimţit de asemenea, pentru prima dată, o poftă de viaţă lungă, nu numai febrilă. Stăteam acolo, cu toţii mâncam şi beam, iar eu eram de acord cu mine însumi. Dar nu deveneam mai vioi, ci, mai degrabă, leneş, abia mă mişcam, nu mă prea luam în seamă, nici nu mă mai concentram ca înainte asupra celorlalţi, toate observaţiile mele doar *se petreceau,* fără tensiune, ca urmare a unui sentiment general de viaţă. Când ceilalţi dansau, eu doar priveam, fiind întru totul de partea lor, însă fără să mă simt îndemnat să dansez şi eu cu ei. Nu reuşeam să pricep cum fusesem odată în stare să mă las subjugat de alte forme de viaţă. Niciodată nu mă simţisem bine dansând, te porneai, te opreai, trebuia să aştepţi până când puteai să începi din nou. Frumoasă era o singură mişcare, ce avea loc în succesiunea întâmplărilor cotidiene, frumos era un gest de despărţire, făcut la momentul oportun şi de la distanţa potrivită, o expresie a feţei care te scutea de a da un

răspuns răspicat, dar plină totuşi de politeţe şi de simpatie, frumos era chiar şi gestul inspirat de a refuza mărunţişul pe care vrea să ţi-l înapoieze un chelner; atunci mă simţeam eu bine şi deveneam aproape imponderabil, poate aşa, ca ceilalţi, când dansau.

Beam mult, fără să mă îmbăt, îmi neglijam ţinuta exterioară, dar afişam conştiinţă de sine; când ieşeam, ne aşezam la o masă lungă şi mâncam, iar copilul, care stătea între noi, când lângă unul, când lângă altul, mânjit pe faţă, făcea ca masa să fie cu adevărat veselă şi completă. Uneori ne povestea după aceea cu fraze întregi şi bine chibzuite ce făcuserăm noi şi ce ni se întâmplase: „Am fost la restaurant, am mâncat şi am băut, am vorbit şi am râs." În timp ce povestea cu fraze întregi, fără să redea însă nimic din cele trăite de noi, oricât de diferite ar fi fost impresiile noastre, am tresărit din nou de milă şi am avut impresia că ea nici nu fusese prezentă la toate astea: ceea ce spunea, oricât de logic şi corect era, părea o vorbărie încâlcită şi goală, tocmai pentru că se exprimase pe un ton atât de rezonabil. Mi-am amintit atunci cum şi eu învăţasem ani în şir să numesc evenimentele doar sub forma negativă a interdicţiilor, fără să fi îndrăznit să-mi închipui că le-aş fi trăit cu adevărat, cu atât mai puţin că le-aş fi realizat. În sistemul de internat în care crescusem, erai ca şi rupt de lumea din afară şi totuşi, tocmai datorită numărului

mare de interdicții și negații, acesta îmi prilejui mult mai multe experiențe decât mi-ar fi fost dat să cunosc în mediul înconjurător, într-un cadru obișnuit. Astfel, imaginația mea începu s-o ia razna, până când aproape că mă tâmpisem. Cu toate acestea – și un asemenea gând mă făcu din nou să mă simt mizerabil –, prin faptul că formau un *sistem*, interdicțiile mă ajutară mai târziu, când calea experiențelor îmi era deschisă, să trăiesc totul *sistematic*, să clasific fiece experiență, să știu ce-mi mai lipsea, să n-o iau în considerare pe una pentru celelalte și în felul acesta măcar să nu înnebunesc dintr-odată. Puteam astfel să înfrunt și ideea de sinucidere; mă temeam mai degrabă de sinuciderea celor ce nu se puteau salva prin sistemul meu.

NU MAI STĂTEAM de vorbă cu mine însumi, mă bucuram de ziuă, cum mă bucurasem mai înainte de noapte; unghiile şi părul îmi creşteau mai repede.

Dar tot mai aveam coşmaruri, mă trezeam deodată dintr-o mişcare, zăceam apoi mult timp fără să bag de seamă că eram treaz. „Ca un corn mic de poştalion, de la cea mai mare depărtare, scos din adâncul pieptului meu" (*Heinrich cel Verde*): astfel mă trezeau în continuare imaginile groazei. Odată am visat că aveam gura deschisă, m-am trezit, dar ea era închisă.

Tot la St. Louis s-a întâmplat că i-am spus lui Claire povestea cu Judith. Nu-mi mai era frică de ea. Aşa cum ai dintr-odată certitudinea că un şurub, pe care ai încercat zadarnic de câteva ori la rând să-l desfaci, se va lăsa deşurubat de îndată la încercarea următoare, aşa puteam şi eu acum să încep să vorbesc fără nici o greutate.

— M-am temut că o omor în bătaie, am spus. Și încă mă mai tem. Într-o zi, ne-am strâns de gât în plină stradă, apoi am intrat în casă și m-am spălat automat pe mâini. Altă dată, ne-am reîntâlnit după mai mult timp, ne-am vorbit la început pe un ton de veche prietenie, dar după câteva clipe, după câteva întrebări, am avut brusc senzația că în mine se trage apa ca într-un closet în al cărui bazin apa abia începuse să se adune. Ce-i drept, mai trăiam împreună, dar atât de jalnic, încât la mare, de pildă, când ne pregăteam să intrăm în apă, fiecare se ungea singur pe spate. Cel mai bine suportam să mergem alături. Cu toate acestea, nici unul nu-l mai lăsa pe celălalt singur vreodată, după câte o scenă, ieșeam cel mult pe balcon, apoi reveneam la celălalt în cameră. Tot ne mai temeam unul pentru altul, iar când într-o zi am bătut-o în întuneric, îndată după aceea m-am interesat de ea, am luat-o în brațe și am întrebat-o dacă mai trăia.

Dacă încerc să-mi explic cum s-au petrecut lucrurile, toate aceste experiențe se volatilizează, devenind simple aparențe și semne. S-ar putea crede că eu comit o nedreptate față de Judith, făcând jocul unor cauze cu reguli stabilite dinainte, unde fiece experiență este interpretată în prealabil, devenind astfel neverosimilă. Sentimentele noastre de ură erau atât de adevărate, încât oricât le-am fi reluat, explicațiile ni se păreau ridicole,

o denigrare și o batjocorire a mizeriei noastre. Într-o zi i-am spus lui Judith că tendința ei de a înregistra numaidecât cea mai mică informație despre lumea înconjurătoare, mai cu seamă tot ceea ce era tipărit, cu o încântare religioasă, ca pe o formulă universală general valabilă, și de a-și orienta întregul ei stil de viață după o asemenea informație, marota ei în legătură cu poluarea aerului, obsesia ei pentru hrana naturistă se explică prin tipul ei de educație, care a împiedicat-o să fie exact informată și de aceea idolatrizează acum, într-o manieră magică, orice bagatelă. La capătul acestei explicații, mi-am mușcat singur buzele, admițând că Judith numea felul meu de a interpreta tot o idolatrie, prin care voiam să abat atenția. Oricum, la început, când toanele lui Judith îmi săreau numai din când în când în ochi, fără să le iau în serios, explicațiile îmi veneau ușor pe buze; eram chiar mândru de ele, Judith le înțelegea și ea, mă miram doar că nu ținea cont de ele. Apoi am observat că a început să urască explicațiile nu pentru că i se păreau greșite, ci pentru că erau explicații. Nici pe mine nu mai voia să mă asculte când stăteam și explicam. „Ești un prost!" spunea Judith. Iar eu simțeam dintr-odată că sunt într-adevăr un prost. Acest sentiment pusese stăpânire pe mine, mă mângâiam cu el și mă simțeam chiar bine. Apoi, în cele din urmă, ajunseserăm dușmani, eu nu mai explicam, nu făceam decât să înjur. Era de la

sine înțeles că mult timp nu aveam să mai suportăm situația și că voiam să ne rănim și trupește. Între timp, deși aveam beregata strânsă, m-am înveselit din nou la gândul că reușisem să fiu bădăran ca și ceilalți; până atunci mă temusem cel mai mult ca oamenii cu care ai fost familiar să nu devină dintr-odată josnici. „Cum e posibil?" mă întrebam eu de fiecare dată. Acum eu însumi eram așa, nici nu mai puteam să fiu altfel, amândoi ne transformaserăm în monștri.

Nu ne-am despărțit, fiindcă nici unul dintre noi nu voia să cedeze. Nici nu era prea important să ai dreptate, fiecare reproșându-i ceva celuilalt: mai important era – și pentru asta stăteam la pândă – ca după acele reproșuri să-l lași pe celălalt să se afunde singur în nedreptate. Dacă i se reproșa unuia ceva, îi era urmărită fiece mișcare, ca să-și demonstreze singur vinovăția. Cel mai rău era faptul că nu ne mai acuzam unul pe altul, ci, fără să scoatem un cuvânt, aveam grijă să creăm situații în care celălalt să se simtă singur vinovat. Nu ne mai înjuram, voiam doar să-l facem de râs pe celălalt. Astfel, mai spălam o dată vasele pe care celălalt le spălase deja, dereticam de îndată după celălalt, când se scula, făceam pe ascuns câte o treabă pe care de obicei o rezolva celălalt, mutam un obiect la locul potrivit, când celălalt îl pusese la loc greșit. Judith începea să care dintr-odată lucrurile grele dintr-o încăpere în alta, arunca gunoiul

în fiecare zi, fără să mă lase s-o ajut şi eu. „Lasă, mă ocup eu!" În felul acesta încercam să ne venim în ajutor unul altuia, deveneam tot mai harnici, mai grăbiţi. Fiecare căuta să mai facă ceva, nu mai aveam linişte şi nu argumentele erau decisive pentru ieşirea dintr-o dispută, ci duelul activităţilor cărora ne dedicam imediat după aceea. Decisiv pentru soluţionarea acelor dueluri nu era ceea ce făceai, ci ordinea în care făceai. Un ritm greşit, un demers inutil, o ezitare în faţa acţiunii următoare te puneau de îndată în situaţia să n-ai dreptate. Câştiga mereu cel care, fără să se gândească prea mult, găsea calea cea mai scurtă pentru ceea ce-şi alesese. Astfel, de atâta ură ne mişcam unul pe lângă altul ca într-un balet, cu o graţie din ce în ce mai căutată, iar când se întâmpla să ne reuşească totul amândurora, o vreme ne tratam din nou de la egal la egal.

Aidoma îndrăgostiţilor de aici, atribuiam când unuia, când altuia toate lucrurile din jurul nostru; am continuat, dar nu din simpatie, ci din duşmănie, iar duşmănia aceasta o transferam asupra lucrurilor. Deşi erau fapte prea bine cunoscute, se spunea, de pildă: „Scaunul tău scârţâie!", „Pretutindeni zac mere muşcate de tine!"

Uneori ne descriam reciproc felul cum ne comportam. Atunci ne speriam şi ni se părea că suntem ridicoli. Când se întâmpla să fim despărţiţi, totul devenea

deodată neverosimil. Eram însă și dezarmați față de propriii noștri nervi. Nu ne mai folosea la nimic faptul că nu mai voiam să ținem cont de noi înșine.

Au existat și momente întâmplătoare de împăcare: eram uneori nevoiți să trecem foarte aproape unul pe lângă altul, prin faptul că ceva ne stătea în drum, și iată-ne îmbrățișați, fără să putem reconstitui cum se ajunsese acolo. Sau ea se apleca deasupra mea ca să strângă ceva și deodată o și trăgeam spre mine, fără să-mi fi propus, de fapt, s-o fac: atunci rămâneam câteva clipe îmbrățișați, simțind cum devenim tot mai goi; în cele din urmă ne desprindeam iritați unul de celălalt; împăcările se petreceau la fel de întâmplător cum se nasc, de pildă, dorințele la copilul tău: în mașină, când cădea la un moment dat într-o parte în timpul unui viraj, se năștea pe loc dorința să se întindă pe banchetă. Așa și făcea, dar în secunda următoare se și ridica în sus, fiindcă de fapt nu era deloc obosită. La fel, nici noi nu simțeam deloc nevoia să ne împăcăm.

Cu toate acestea, deveneam tot mai liber și credeam același lucru și despre ea. Eram ușurat că nu mai trebuia să ne aliem cu tabieturile vechi împotriva altor oameni, că nu mai trebuia să ne tachinăm, că nu mai trebuia să-i excludem pe ceilalți din conversațiile noastre prin intermediul limbajului secret al perechii și al familiarităților inteligibile doar pentru noi. Nu prea mai vorbeam unul

cu celălalt, totuşi mi se părea că sunt destul de sincer şi de deschis. Când nu eram singuri, ci ne jucam rolurile pe care personalul din restaurant, călătorii din aeroport, spectatorii de la film, oaspeţii şi ceilalţi le considerau ca atare, ne suportam din nou, fiindcă ne vedeam în roluri titulare şi ne simţeam destul de mândri de naturaleţea cu care le interpretam. Sigur că ne feream să ne apropiem prea mult unul de altul, fiecare rămânea la locul lui, cel mult ne atingeam în treacăt. În plus, am constatat că imediat după ultima răutate pe care ţi-o mai puteai imagina, când rămâneam pironiţi locului palizi şi tremurând, se instala în mine din ce în ce mai des un sentiment de tandreţe pentru Judith, pe care îl resimţeam mai intens decât dragostea de până atunci. În timp ce mă îndeletniceam cu altceva, mă cuprindea o linişte în care crisparea se dizolva într-o durere binefăcătoare.

Aş fi vrut să tot trăiesc aşa, am continuat. A fost o înstrăinare voluptuos de dulce, în care, în ura mea, o tratam pe Judith ca pe un *obiect*, iar după ce slăbea tensiunea, ca pe o *fiinţă*. Credeam că se petrecea acelaşi lucru şi cu Judith, dar mi-am dat seama apoi că ea fusese apatică. Tresărea când i te adresai. Juca de una singură jocuri destinate mai multora. Îmi povestea că se satisfăcea singură; eu nu-i spuneam însă că şi eu începusem să mă masturbez. La gândul că stăteam culcaţi în încăperi diferite şi că poate ne satisfăceam singuri în

același timp, mă simțeam ridicol și cât se poate de mizerabil. Dar n-aveam încotro, eram stors și amețit de ură și de răutate. Nici nu mai visam că aș putea avea o femeie. Chiar în timp ce mă masturbam nu mai eram în stare să mă gândesc la vreo femeie: trebuia să țin ochii deschiși și să privesc o poză cu un nud.

Doar uneori ne mai atingeam în treacăt. Judith își întorcea brusc fața uitându-se într-o parte, dar nu mai plângea ca înainte. Își cheltuia banii repede, cumpăra toate lucrurile posibile, o blană de urs polar, un gramofon pe care îl învârteai cu mâna, un fluier care-i plăcea doar pentru că avea la gură o pânză de păianjen. De mâncare cumpăra doar delicatese și specialități. De multe ori se întorcea fără să fi cumpărat ceva, căci nimic nu arăta cum își imaginase dinainte, și se supăra pe idioatele de vânzătoare. Deveneam nerăbdător, dar mă temeam pentru ea. Când se apleca pe geam, mă postam în spatele ei, de parcă voiam să privesc și eu afară. O vedeam împiedicându-se mereu și lovindu-se de colțurile zidurilor casei. Odată, văzând o etajeră pentru cărți pe care o construise ea cu ani în urmă, m-am speriat de-a binelea că mai era întreagă și că se afla în același loc. În clipa următoare, am înțeles brusc că de mult o considerasem pe Judith pierdută. Fața ei devenea din ce în ce mai gânditoare, ceea ce eu însă nu mai puteam să suport. Acum știi de ce mă aflu aici.

ÎNDATĂ DUPĂ sosirea noastră, am sunat la hotelul din Philadelphia şi am dat adresa şi numărul de telefon din St. Louis. Apoi, în timp ce vorbeam de Judith, începeam s-o uit treptat şi nu mă mai gândeam deloc că putea să se afle prin apropiere. Totul mi se părea acum terminat între noi. Într-o seară, stăteam pe veranda casei, copilul era înăuntru, în pat, şi vorbea tare, noi îl ascultam sau discutam din când în când între noi, încet de tot. Îndrăgostiţii şedeau pe sofa, cu un şal pe umeri, Claire citea din *Heinrich cel Verde*, eu nu avusesem chef de citit zilele acestea şi o priveam pe ea, când, deodată, din casă se auzi telefonul. Am oprit balansoarul, ştiind, din clipa în care femeia intră în casă, că era pentru mine. Femeia apăru în uşă şi-mi arătă receptorul, fără să-mi vorbească. Mă şi ridicasem pe jumătate şi mergeam în vârful picioarelor spre casă, de parcă ar fi trebuit să mă scuz. Am răspuns aproape în şoaptă, dar la capătul celălalt nu se auzi nimeni: am repetat că sunt pe fir, dar nu-mi veni în minte să întreb cine vrea să-mi vorbească. N-am auzit

nimic, doar o dată zgomotul unui camion ce trecea foarte repede, apoi o sonerie, despre care mi-am imaginat numaidecât că era o sonerie de benzinărie. N-am mai spus nimic, am pus încet receptorul în furcă. N-am mai vrut să știu de la femeie nici cine mă ceruse la telefon.

După două zile, am primit o felicitare de ziua mea cu textul urării imprimat pe ea: în fața cuvintelor „la mulți ani" era adăugat de mână „ultimul"; scrisul semăna cu cel al lui Judith și totuși nu era al ei; ce-i drept, ea nu scria niciodată cu pixul, numai cu stiloul. Pe spatele felicitării, lângă adresă, era lipită o fotografie făcută cu un Polaroid, o imagine de aproape, voit neclară, a unui revolver, din al cărui încărcător se vedea un glonț ieșit pe jumătate afară. Abia încetul cu încetul am înțeles că felicitarea voia să fie un fel de amenințare și mi-a devenit dintr-odată cât se poate de limpede că Judith voia să mă omoare. La drept vorbind, nu credeam c-o va face, dar simplul fapt că avea intenția mă îndemna să mă simt aproape mândru de mine. Mă gândeam că cel puțin nu mi se mai putea întâmpla nimic altceva; amenințarea îmi părea o formulă de apărare împotriva altor primejdii și accidente. „Acum nu mi se mai poate întâmpla nimic", mi-am spus și mi-am preschimbat imediat toate cecurile de călătorie în bani lichizi.

Acum știam și că Judith pornise pe urmele mele cu intenția asta. Ne mai amenințaserăm și înainte cu

moartea, nu pentru că voiam să ne ucidem, ci ca să ne desființăm și să ne distrugem. Ar fi fost un gen de crimă sadică, în care victima era chinuită și înjosită, ca să simtă ea singură cât era de neînsemnată. Ce ne-am fi speriat noi dacă celălalt ar fi cerut deodată, din proprie inițiativă, să fie ucis! Că Judith scrisese și expediase felicitarea era un gest potrivit, corespundea felului ei de-a fi, de a afișa o poză chiar și la disperare. Ședea cu fața în profil, sprijinită cu spatele, cu revolverul în poală, înaintea unei perdele pe jumătate trase, în lumina crepusculară a camerei de hotel și-și răsucea inelele. Odată, mi-am trăit, pe jumătate în vis, propria-mi moarte: câțiva oameni stăteau în picioare în fața mea, se înălțau din când în când pe vârfuri; apoi, treptat, fiecare își găsi locul, toți tăcură; mai veniră câțiva, dar rămaseră pe loc liniștiți, ceva mai departe. De undeva, din depărtări, se apropie în fugă un copil, apoi se zbătu, se opri, iar eu eram mort. Așa cum de atunci nu mă mai gândisem la propria mea moarte, simțeam cel mult uneori o indispoziție, așa și imaginea lui Judith, dinaintea perdelei pe jumătate trase, deveni o imagine de adio, iar eu știui că de acum încolo nu vom mai fi împreună. Nici măcar n-am mai visat-o, iar pofta mea de a ucide era și ea uitată. Mă credeam uneori urmărit, dar nu mă uitam înapoi. Înainte, când nu ne vedeam o vreme, obișnuiam să ne scriem: „Sunt dornic să te văd." Nu mai eram.

DEOARECE CÂND PICTA panouri publicitare, pictorul primea și bilete gratuite la filme, ne duceam deseori la cinema. Îmi doream să ies din cinematografe și să respir aerul de afară. Mă obosea să privesc anumite lucruri, succesiunea imaginilor mă strivea și-mi provoca dureri respiratorii. O singură dată, când am văzut împreună cu îndrăgostiții *Young Mr. Lincoln* de John Ford, în timp ce Claire îi arăta copilului terenul expoziției mondiale din 1904, am uitat de mine însumi, iar vizionarea s-a transformat totodată în visare. Aceste imagini din trecut, din anii copilăriei lui Abraham Lincoln, m-au făcut să-mi visez viitorul și să-i anticipez în protagoniștii filmului pe oamenii pe care aveam să-i întâlnesc de acum încolo. Cu cât priveam mai mult, cu atât mai mare era plăcerea de a mă întâlni doar cu eroi ca aceia din film, să nu mai fiu nevoit să mă închipui pe mine pe scenă, ci să mă mișc ca ei, în deplina prezență a trupului și a spiritului, printre cei ca ei, să mă las

antrenat de ei și totuși să am destul loc și pentru mine însumi, plin de respect însă și pentru libertatea de mișcare a celorlalți. În copilărie voiam să imit tot, gesturi, atitudini, chiar și scrisuri, acum însă aceste personaje, care se exploataseră la maximum, îmi serveau ca exemplu: nu voiam să ajung ca ele, ci cum credeam eu de cuviință. Cu puțin timp în urmă, aș fi încercat să imit accentul din sud, cu care oamenii vorbeau de parcă ar fi vrut să-și amintească încet de tot despre ceva anume. Sau să imit acel surâs, totuși inimitabil, niciodată destinat lui însuși, ci îndreptat întotdeauna cu altruism spre alții, acel surâs al încă tânărului Henry Fonda, care îl jucase cu peste treizeci de ani în urmă pe tânărul avocat Abraham Lincoln; acum mă eliberasem de această nostalgie afectată, mă mulțumeam să privesc cu omagiu în sus, spre ecran.

Abraham Lincoln apăra acolo doi frați, străini de oraș, care fuseseră acuzați că ar fi omorât un ajutor de șerif. Celălalt ajutor de șerif, pe nume J. Palmer Cass, declară că văzuse la lumina lunii cum fratele mai mare îl înjunghiase pe om. Cel mic luă vina asupra lui, acuzându-se de crimă. Mama celor doi frați fusese martoră la luptă dintr-o căruță cu coviltir, dar nu voia să spună care dintre fiii ei era criminalul. Încercaseră să-i linșeze pe cei doi, dar Lincoln împiedică lucrul acesta, amintindu-le cu glas scăzut beților să se gândească la ei înșiși, ce-ar fi putut deveni și ce uitaseră

să facă. Iar scena aceea, când stătea pe scara de lemn din fața închisorii, amenințând cu o bârnă în brațe, îți dădea prilejul să faci orice gest voiai și dura atât de mult, până când înțelegeai că nu numai bețivii, ci și actorii care jucau rolul bețivilor îl ascultau pe Lincoln din ce în ce mai atenți, ieșind apoi din scenă preschimbați pentru totdeauna, și atunci simțeai că în jurul tău, în cinematograf, chiar și spectatorii respirau altfel, însuflețindu-se. Apoi, în scena de la tribunal, Lincoln dovedi cum Cass nici n-ar fi putut să-l vadă pe criminal, fiindcă în noaptea crimei fusese lună nouă. În continuare, el îl numi pe J. Palmer Cass pur și simplu John P. Cass și demonstră că acest John P. Cass își omorâse de fapt camaradul, pe care cei doi frați doar îl răniseră în timpul încăierării. Din căruța cu coviltir, cu care familia se îndrepta spre vest, mama fraților achitați îi întinse lui Abraham Lincoln, într-un săculeț, onorariul de avocat. „Luați-l, e tot ce am!" Și Lincoln îl luă!

Thank you. Ma'm! După aceea, se despărți de coloniști și urcă singur pe un deal. Altă dată, în același film, într-un peisaj de primăvară, călări mult timp pe un măgar, alături de un bătrân vânător de animale cu blană; avea un joben pe cap, aproape atingea pământul cu picioarele și cânta tot timpul numai la drâmbă. „Ce fel de instrument o mai fi și ăsta?" îl întrebă vânătorul. „O harfă evreiască", răspunse Abraham Lincoln.

„Ciudaţi oameni, cu o asemenea muzică", spuse vânătorul. „Dar sună bine." Apoi, în timp ce unul cânta din drâmbă şi celălalt dădea din cap în ritmul ei, îşi continuară drumul călărind multă vreme prin acel peisaj.

— Îi voi face o vizită lui John Ford, i-am spus lui Claire când am luat-o de pe terenul expoziţiei mondiale. Îl voi întreba ce amintire păstrează despre acest film şi dacă uneori îl mai întâlneşte pe Henry Fonda, care joacă acum în seriale de familie la televiziune. Îi voi spune că filmul acesta m-a ajutat să înţeleg America, că mi-a insuflat simţul pentru istorie, prin faptul că i-am privit pe oameni în natură, că mi-a creat bună dispoziţie. Îl voi ruga să-mi explice cum era el înainte şi cum s-a schimbat America de când el nu mai face filme.

Ne-am mai plimbat cu toţii puţin; copilul alerga înaintea noastră, felinarele străluceau în soarele care apunea, de parcă cineva le-ar fi aprins; aveam chef să arunc ceva şi am azvârlit o bomboană din gumă de mestecat prin grilajul unei grădini zoologice; ne ieşeau în cale oameni cu ochii înroşiţi din călătoria prin munţi şi văi; ne-am aşezat şi noi cu copilul într-o maşină, iar în timp ce mergeam, soarele apunea în spatele suprafeţelor mari ale panourilor cu reclame, strălucind încă puţin de tot printre ele; în cele din urmă, soarele nu se mai văzu decât când maşina ajunse sus, în vârful unei pante, apoi dispăru în câmpia Missouri.

STĂTEAM ÎN AMURG în grădina din faţa casei de lemn, fără să ne mişcăm aproape deloc, abia dacă ne mutam de pe un picior pe altul, înfipţi parcă într-un picior; din când în când luam câte o înghiţitură de vin din paharul ce părea uitat între degetele mâinii. Uneori te temeai să nu mai poţi să-l ţii cumva, atât de nemişcat devenise totul! Păsările nu mai cântau, ci săreau doar prin tufişuri. În împrejurimi vedeai câţiva oameni mergând de la maşinile lor spre uşile de la intrarea caselor. Pe stradă nu se mai zărea nimeni, adierile slabe ale vântului făceau să se onduleze puţin petalele căzute ale magnoliilor, pe care întâia briză după apusul soarelui le scosese de sub tufişuri, aruncându-le pe trotuare. La fereastra unei case vecine se zărea un joc de culori, care se schimbau la câteva secunde: acolo, în casa aceea, de felul ei întunecoasă, fusese aprins televizorul în culori. Şi în casa noastră, jos, era deschisă o fereastră; în cameră era lumină, nu se vedea decât peretele din spate, puternic luminat, prin faţa căruia Claire trecea de colo colo,

pregătindu-se să culce copilul: o dată veni în braţe cu el dezbrăcat, altă dată trecu din cealaltă direcţie singură, cu un biberon cu ceai, apoi se văzu din nou peretele gol, nu se zărea decât umbra slabă a lui Claire, aplecată undeva în cameră, deasupra copilului; în sfârşit, nu se mai observă nimic altceva decât peretele, care, cu cât se făcea mai întuneric în jur, cu atât începea să strălucească mai puternic într-o lumină galben-închis, egală, pe care n-o primea de nicăieri, ci părea s-o emane chiar el.

— O lumină galbenă asemănătoare nu există decât în tablourile western din secolul trecut, spuse pictorul, şi nici acolo lumina nu vine din altă parte, din cer, de pildă, ci chiar din pământ. În tablourile lui Catlin şi Remington, cerul este mereu palid, şters, afumat, soarele nu se vede niciodată strălucind, doar din pământ răsare un galben de o intensitate ciudată şi luminează de jos feţele. Galbenul este oricum culoarea predominantă în acele tablouri: roţile căruţei, praful de puşcă din arme, dinţii cailor muribunzi, şinele de cale ferată, totul are un luciu galben, ieşit din interiorul lucrurilor; astfel, fiecare obiect este scos în evidenţă ca o emblemă. Acum, acest galben este imitat peste tot: la marcajele pentru parcări şi benzile de circulaţie, la acoperişurile restaurantelor din lanţul HOWARD-JOHNSON, la cutiile poştale de afară, din faţa grădinilor, la tricourile cu sigla USA.

— Săgeata galbenă din chenarul de la HOLIDAY INN, am spus eu.

Pictorul și soția îmi arătară palmele lor: mâinile femeii, care-i picta mereu doar cerul, abia dacă se mai vedeau, dar mâinile bărbatului luceau galbene în întunericul ce-și pierduse culoarea.

— Este o culoare la care te năpădesc deodată amintirile, spuse bărbatul. Și cu cât o privești mai îndeaproape, cu atât amintirile te poartă mai mult în timp, până când dintr-odată nu te mai poți întoarce. Atunci vine clipa în care te mulțumești să le depeni și să visezi.

— *In the years of gold,* spuse brusc femeia, care se afla mai departe.

Lumina din cameră se stinse și, oriunde priveai, o mai vedeai pâlpâind. Claire ieși din casă cu o bucată de pâine în gură, pe care copilul n-o mâncase la cină. Apoi ne așezarăm din nou pe verandă, iar îndrăgostiții începură să asculte discuri vechi. Își amintiră unul altuia ce li s-a întâmplat când au apărut discurile. *I Want To Hold Your Hand:* – „Atunci am băut halbe cu bere rece de la gheață la restaurantul mexican din Los Angeles." *Satisfaction:* – „Îți amintești cum zburau atunci pe plajă saltelele, ca niște săniuțe, din cauza furtunii?" *Summer in The City:* – „Atunci am primit bani de acasă pentru ultima dată!" *Wild Things:* – „Ca fantomele trăiam pe atunci!" *The House Of The Rising Sun...*

Se înflăcărară tot mai mult şi deodată Claire le spuse:

— Acum aveţi ce cânta toată viaţa şi nimic nu mai poate să vă displacă. Tot ce veţi mai trăi va ajunge mai târziu să fie un eveniment.

— Ceea ce am trăit eu cândva, am adăugat, nu mi se şterge din amintire, ci mai degrabă se intensifică. Un drum lung mi se pare şi mai lung, o palmă mă arde dublu. Nici nu-mi pot închipui cum am fost în stare să suport totul.

— Tatăl meu era un beţiv, am continuat pe un ton cu care parcă aş fi vrut să schimb doar *My father was a gambling man* în *The House Of The Rising Sun.* Iar când şedeam în pat, auzeam deseori un gâlgâit în camera de alături, ori de câte ori îşi turna ceva în pahar: la amintirea asta aş vrea să-i fi spart numaidecât capul cu îmblăciul; pe atunci îmi doream să adorm cât mai repede. Niciodată nu m-a emoţionat o amintire în sensul bun al cuvântului; numai când îi aud pe alţii că-şi amintesc, mi se întâmplă câteodată să mă simt eliberat de propriile-mi amintiri şi să tânjesc după un trecut. De pildă, odată, am auzit o femeie spunând în treacăt: „Asta era pe vremea când făceam multe conserve din legume...“; iar la vorbele acestea aproape îmi venea să plâng. Pe o altă femeie, la care nu mă prea uitam niciodată cu adevărat, fiindcă n-o vedeam decât cu şiruri alunecoase de cârnaţi pe braţ în magazinul ei de carne,

am auzit-o cândva spunând: „Pe vremea când copiii mei aveau tuse convulsivă, iar eu trebuia să fac cu ei plimbări în cerc...“; și dintr-odată o invidiam pentru amintirile ei și doream să mă întorc înapoi până în timpul când și eu avusesem tuse convulsivă. Când mi se întâmplă să citesc acum despre acele plimbări, mi se pare că am ratat ceva ce nu voi mai putea recupera niciodată. Astfel, de multe ori, tocmai ceea ce îmi este cu totul străin îmi devine simpatic într-o manieră neobișnuită.

— Dar când vorbești despre Heinrich cel Verde, crezi cumva că-i poți recupera aventurile, spuse Claire, crezi că poți repeta vremea aceea cu un personaj din alte timpuri, că poți să trăiești încetul cu încetul la fel de plăcut ca el și să devii de la o întâmplare la alta tot mai deștept, iar la sfârșitul poveștii tale să ajungi priceput și desăvârșit?

— Știu că nu se poate trăi așa treptat ca Heinrich cel Verde, am răspuns. Dacă citesc despre el, pățesc ce-a pățit și el, când, odată, „întins sub primii copaci de la marginea unei păduri liniștite, am simțit până în adâncul sufletului meu plăcerea bucolică a unui secol trecut“; când îi citesc povestea, simt și eu plăcerea de a-mi închipui un alt timp, în care se mai credea că puteai deveni încetul cu încetul un altul și că lumea se deschidea fiecăruia dintre noi. De altfel, de câteva zile mi se pare că lumea îmi este cu adevărat deschisă și că trăiesc

ceva nou cu fiecare privire. Câtă vreme simt plăcerea acelui secol trecut, vreau s-o iau în serios şi s-o verific.

— Până ţi se termină banii, spuse Claire.

Cum tocmai mă gândeam şi eu la acelaşi lucru, i-am arătat mănunchiul de dolari pe care-i primisem în schimbul cecurilor de călătorie. Îndrăgostiţii se amuzau pe seama discuţiei noastre, iar noi am tăcut şi am ascultat discurile şi poveştile pe care amândoi şi le relatau, fără să fie mereu la unison cu toate amănuntele, până când se lumină iar de ziuă şi căzu roua. Abia acum, când cei doi, văzând roua, începură să se teamă pentru discurile lor, ne-am ridicat şi ne-am dus la culcare.

ÎN DUPĂ-AMIAZA următoare, tocmai când Claire şi cu mine voiam să lăsăm copilul la îndrăgostiţi ca să mergem la prima reprezentaţie a trupei germane de teatru cu *Don Carlos*, am primit un pachet expres. Era o cutie mică, legată grijuliu cu un şnur, adresa, cu majuscule, părea scrisă cu mâna stângă. M-am dus în spatele casei, am desfăcut-o cu o foarfecă de grădină, tăind cu atenţie hârtia de ambalaj. Cutia mai era legată şi cu sârme, care se uneau într-un sigiliu roşu. Când l-am rupt, mâna mi s-a contractat; am înşfăcat cele două sârme, dar mâna mi s-a contractat din nou. Abia atunci am observat că simţeam mici şocuri electrice de la sârme. Mi-am pus mănuşile de cauciuc, care se aflau pe crăcile în formă de furcă ale unui copac; şi am tras sârmele de pe cutie. Când să le dau deoparte, am văzut că erau legate în interior. Fără să vreau, trăsesem de ele şi capacul căzu, dar nu se întâmplă nimic altceva. M-am uitat înăuntru şi n-am văzut decât o baterie mică în care

fuseseră introduse sârmele. Știam că Judith era destul de îndemânatică pentru a fabrica ceva cu mult mai serios și de aceea nu-mi venea să râd. Am auzit deodată lovitura minusculă pe care mi-o dăduse ca pe un scâncet strident, încet de tot și aproape că era să mă întorc. M-am călcat singur pe picior. Ce era, de fapt? Despre ce era vorba? Ce nenorocire? Oare nu trecuse totul? Nu voiam acum să mă gândesc, știam doar că în curând voi fi nevoit să plec. Iarba din jur se deschisese la culoare, acum se închidea din nou, în colțurile ochilor mei fugeau din nou șopârle, obiectele din jur se încâlceau ca niște hieroglife, m-am aplecat în fața unei insecte, în realitate se auzea huruind ceva mai departe o motocicletă, foșnea în tufișuri, de spaimă. Am aruncat cutia la ghena de gunoi și m-am întors lângă Claire, care se așezase între timp în mașină. Abia când am pus mâna pe portieră, am observat că aveam încă mănușile de cauciuc.

— Nu sunt frumoase așa galbene? am întrebat, în timp ce le scoteam repede.

Claire nu era curioasă deloc. Când am trântit ușa, degetele mi se contractară din nou la atingerea metalului.

TEATRUL ERA o construcție din vremea pionieratului. Datorită picturilor murale, sălile din interior dădeau iluzia că erau urmate de alte săli, în vestibul ridicai piciorul pe scările care erau doar pictate, îl puneai pe soclurile coloanelor pictate, voiai să atingi un relief ale cărui ridicături se retrăgeau când le atingeai. Sala de spectacole propriu-zisă era destul de mică, dar lateral și deasupra erau multe loje, de unde se și vedeau binoclurile lucind prin întuneric, în spatele draperiilor de la uși. Paltoanele și pălăriile fuseseră luate în sală. Înainte să înceapă reprezentația, ieșind în fața cortinei, decanul universității îl salută pe secretarul literar al trupei germane de actori, care totodată era și ghid. Mă frapase ceva la el. Privindu-l încă o dată mai atent, l-am recunoscut pe un prieten cu care, pe vremuri, îmi plăcea să stau de vorbă. După ei urmară câțiva reprezentanți costumați ai coloniei germane din St. Louis, care prezentară, mai întâi cântând în cor, apoi prin tablouri vivante,

cum veniseră strămoşii lor în America şi se stabiliseră aici. Înainte de emigrare – trăiseră până la 1848 în statele mici germane – se stinghereau unii pe alţii la lucru şi la distracţii, lipsa dreptului de a exercita o profesie îi împiedica să-şi folosească uneltele; apoi, în tablourile americane se despărţeau, iar în semn că fiecare dintre ei putea să-şi exercite profesia dorită, îşi schimbau între ei uneltele. Era acum la latitudinea lor să se şi distreze. În ultimul tablou vivant dansau, bărbaţii îşi agitau deasupra capului pălăriile cu panglici, îşi ridicau genunchiul până la piept, doar unul, cu mâinile în şolduri, avea picioarele desfăcute, femeile dansau pe vârfuri, cu picioarele depărtate, cu trupul răsucit, cu o mână în mâna bărbatului, cu cealaltă prinzându-şi uşor rochia; numai partenera bărbatului cu picioarele desfăcute era cu ochii în ochii lui şi-şi ridica provocator tivul rochiei în faţa lui, ţinându-l cu amândouă mâinile. Stăteau cu toţii nemişcaţi dinaintea cortinei, se înclinau uneori puţin, bărbaţilor le curgea transpiraţia pe frunte, iar femeile tremurau pe vârful picioarelor, apoi scoteau un chiot, în stilul strident american, şi începeau cu adevărat să danseze, agitându-şi încă o dată pălăriile. De jos, din fosa orchestrei, trei muzicanţi porniră şi ei dintr-odată să cânte – doi dintre ei, cu vene proeminente la gât, cântau la vioară, al treilea, meditativ, cânta calm la contrabas. Apoi, cu o ultimă mişcare de

arcuș, muzicanții se prăvăliră în scaunele lor, dansatorii se înclinară, grupați în două, sărind în pas sprințar de dans, în timp ce cortina, prin care se vedeau intrând încet în scenă prințul Carlos însoțit de un călugăr, se deschidea la mijloc.

DUPĂ SPECTACOL, i-am spus secretarului literar:

— Ca toată lumea din jurul meu, am urmărit mai întâi cu atenţie dacă într-adevăr cortina se va trage în ambele părţi în mod egal, atât de mecanic se mişcaseră dansatorii până atunci. Era neplăcut să constaţi că în timp ce veneau mai aproape, cei doi actori nu puneau picioarele pe pământ deodată. Îşi făcură apariţia de parcă ar fi păşit în ţara nimănui, apoi jucară atât de timoraţi şi de grăbiţi, de parcă nu le-ar fi fost îngăduit să joace în acel loc. Scena nu era un oarecare teren de joc, ci un teritoriu străin.

— De aceea s-au şi împiedicat actorii atât de des, spuse secretarul literar. Au simţit de fapt că trebuiau să se mişte altfel. În timpul unei mişcări schimbau de multe ori pasul, fiindcă erau de părere că făcuseră prea des acelaşi pas în faţa spectatorilor. Apoi începură să sară în timpul execuţiei. Sau se bâlbâiau, crezând că

acum era vremea să cânte și ei ceva. Știau că lumea îi privea în speranța că vor dansa în alt ritm, dar ei nu erau în stare să-l găsească.

— Se grupau și se regrupau întruna, am spus, fiindcă spectatorii nici nu-i mai ascultau, mai cu seamă în tiparele obișnuite.

— Aici suntem obișnuiți să vedem personajele istorice numai în tablouri fixe, spuse Claire. În loc să le jucăm, le urmărim, și anume, doar după gesturile lor unanim recunoscute. Ni s-ar părea ridicol să le vedem făcând altceva decât ne-au transmis faptele lor. Pentru noi, ele n-au istorie proprie, viața lor aproape că nu ne interesează, sunt doar un simbol a ceea ce au făcut sau, cel puțin, a ceea ce s-a petrecut în vremea lor. Ne amintim de ele prin intermediul monumentelor și imaginilor filatelice, în parade și cortegii nu sunt reprezentate de oameni, ci de păpuși mute, ce se mișcă doar mecanic. Nu sunt imitate decât cel mult în filme, iar acolo doar ca figuri marginale. Singura excepție o constituie Abraham Lincoln, dar povestea lui ne interesează pentru că este cea posibilă, a fiecăruia dintre noi. Pentru noi e de neimaginat să-l vedem pășind anevoios în scenă și ieșind precum regele Filip, ca un personaj de teatru. De aceea nu putem gândi figurile noastre istorice ca pe niște eroi, pentru că noi le-am ales și niciodată nu le-am asociat cu teama și respectul. Pentru noi eroi sunt doar

aceia care au cunoscut aventura, cei „stăpâni pe ei", coloniștii și pionierii.

— *Don Carlos* este o poveste europeană de aventuri, spuse secretarul literar. Schiller nu descrie în ea personaje istorice, ci se reprezintă pe sine însuși, preluându-le doar numele și întâmplările, pe care le-au trăit astfel fără grație și demnitate, arătându-ne cu cât s-ar fi comportat *el* mai conștient față de sine și de rol. Pentru că în Europa numai principii erau pe atunci personaje istorice și numai personajele istorice aveau posibilitatea de a juca roluri și de a trăi evenimente, Schiller le-a dat, odată cu scrierile lui, exemple de felul cum ar fi trebuit să se comporte.

Buzele lui Claire se subțiară puțin, surâzând:

— Pentru spectatorii de aici, eroii sunt pionierii și de aceea aventurile sunt pentru ei întotdeauna fizice. Nu vor să vadă roluri, ci acțiuni, fiindcă ei cred că oricum la noi oricine poate juca un rol și din acest motiv un rol nu poate fi considerat o aventură. Când văd prin urmare pe cineva cu mâna pe mânerul sabiei și-l ascultă vorbind întruna, devin nerăbdători. Personajele trebuie să fie doar schițate, în schimb acțiunile duse până la capăt. Faptul că marchizul Posa este împușcat în culise îi decepționează. Când Don Carlos își scoate în sfârșit sabia, au chef să sară în sus. O aventură! Dar fiindcă la teatru nu putem reda aventurile, cu atât mai puțin pe

cele ale pionierilor, și fiindcă personajele voastre istorice nu ne interesează, de cele mai multe ori ne imităm pe scenă doar pe noi înșine și atunci, de regulă, ca oameni pentru care aventurile sunt doar un vis.

— Atunci, dacă în piesele voastre nu apar aventuri, de ce oamenii se neliniștesc la *Don Carlos*? întrebă secretarul literar.

Claire răspunse:

— Fiindcă mâna pe mânerul sabiei îi face să spere ceva ce nu poate interveni în teatru.

Arătă spre gravura de pe peretele cafenelei franceze, în care ne dusese după spectacol: șeriful Garrett îl împușca pe banditul Billy the Kid. Într-o cameră mare, învăluită în întunericul nopții, în care se vedeau un cămin și o comodă, amândoi țineau pistoalele îndreptate unul spre altul; Billy the Kid mai ținea în mâna cealaltă și un cuțit; din pistolul lui nu ieșea nici o urmă de foc, dar raza lată de foc din pistolul șerifului aproape că îl atinsese. Prin fereastra cu gratii pătrundea luna plină, iar în lumina ei trei câini alergau printre cei doi bărbați. Șeriful purta cizme negre, lucioase, Billy the Kid era desculț.

— Unde este Judith? întrebă dintr-odată secretarul literar, în timp ce înghiți o pastilă din trusa lui de voiaj cu medicamente. Am întâlnit-o la Washington. A venit în culise și m-a întrebat dacă ar putea să joace și ea în

spectacol. Deoarece una dintre actriţe voia oricum să se întoarcă în Europa, m-am bucurat foarte mult de propunerea ei. Ne-am dat întâlnire la St. Louis. Aici mai voiam să repetăm puţin, iar a doua zi, la Kansas City, ea avea să joace rolul prinţesei Eboli. Astăzi a trimis o telegramă că nu vine.

— De unde e trimisă telegrama?

Claire pusese întrebarea.

— Nu cunosc localitatea, spuse secretarul. Se numeşte Rock Hill.

Rock Hill se numea localitatea de la periferia oraşului St. Louis, unde locuisem în ultimele zile.

— Nu ştiu unde e Judith, am zis eu. Ne-am despărţit.

Secretarul literar înghiţi încă o pastilă mai micuţă, care, după cum ne spuse, trebuia luată împreună cu prima, pentru ca efectele secundare nocive ale celei dintâi să fie anulate şi mă întrebă dacă am continuat între timp să scriu la piesa mea.

— Îmi vine greu să scriu roluri, am răspuns. Când caracterizez pe cineva, mi se pare că l-aş dezonora. Tot ce are deosebit un personaj devine atunci un tic. Simt că celorlalţi nu le pot face pe plac ca mie însumi. Când îi las pe oameni să vorbească pe scenă, îi prind după primele propoziţii, reducându-i definitiv la un concept. De aceea, aş scrie mai degrabă poveşti.

— La ce concept sunt reduşi?

— Poate cunoști oameni, am spus eu, care vor să reducă tot ce văd, chiar și cele mai uluitoare lucruri, la un singur concept, să fixeze totul într-o formulare și să înceteze să mai trăiască toate astea. Au cuvinte pentru orice. Ceea ce spun, fiindcă nu există încă vreun cuvânt pentru ceea ce exprimă, este de obicei un îndemn la râs, o glumă, chiar neformulate cu această intenție. De aceea, în piesă, chiar dacă nimeni nu spune nimic, un simplu gest poate să conducă totul la concept și să nu mai pot gândi mai departe personajele. Chibzuiesc la fiece intrare în scenă dacă să nu mai las pe cineva să-și facă apariția, vreo figură de servitor, care le-ar explica totodată celorlalți și ambianța. Ar trebui să fie opusă celei obișnuite, a observatorului înțelept, care comentează povestea și mânuiește firele acțiunii. Căci tot ce ticluiește acest servitor – și nu există vreun lucru pentru care să nu ticluiască ceva – se dovedește a fi greșit. Ceea ce prezice nu se adeverește niciodată, toate interpretările lui sunt lipsite de sens. Se prezintă ca *deus ex machina* atunci când nu este nevoie. E destul ca doi oameni să privească întâmplător în direcții diferite și dintr-odată este dispus să facă pe împăciuitorul.

— Cum se numește piesa? întrebă secretarul.

— *Hans Moser și lumea sa*, am răspuns.

I-am povestit lui Claire că Hans Moser era un actor austriac care, ce-i drept, nu juca decât roluri de servitor,

dar în cursul evenimentelor punea pe fiecare la locul său.

Juca foarte atent, foarte serios, fiindcă era mereu cu mintea la ce făcea, numai câteodată, când urzea câte ceva, râdea pe sub mustață. În filmele lui, așteptai mereu momentul în care reapărea în scenă.

Vorbisem mult și îmi revenise simțul pentru ceea ce se petrecea în jurul meu. Într-o scrumieră, pe masa de alături, se afla învelișul de celofan al unui trabuc. Trebuie să fi fost tare lung! Am râs. Claire îmi aruncă o privire fugară și din nou avurăm chef să fim mai aproape unul de altul. Femeia din spatele tejghelei bătu cu capul unui pix pe clapele de la casă și sertarul i se deschise drept în burtă! Secretarul literar avea un aer adormit, albul ochilor i se îngălbenise, aș fi vrut să-mi pun brațul pe umerii lui, dar n-am vrut să-l sperii.

— I-a plăcut cum i s-a înfipt sertarul în pântece, spuse el.

Voiam să-i atrag atenția, când am observat deodată că nu făcea decât să citeze personajul de teatru.

Am băut mult, Claire ne invită la un whisky de secară; bău mai mult decât noi toți laolaltă. Pe stradă merserăm în cruciș, nu prea mai circulau mașini, peste tot era câte un lucru asupra căruia ne atrăgeam reciproc atenția. Pe o stradă laterală, secretarul literar abordă două prostituate de culoare. Din când în când, se uita

după noi; stătu la un pas de femei, le vorbi, iar atunci când replicau ceva, își înclina încet capul spre ele, ca cineva care pleacă urechea la ceea ce spune un altul. După gestul cu care, fără să se apropie prea tare, se apleca spre ele și le lăsa să-i vorbească, mi-am dat seama dintr-odată cât de mult îmbătrânise și, ca niciodată până atunci, mi se păru că merita să-l iubești. Cu un deget o apucă pe una dintre ele ușor de perucă, ea îi dădu peste mână bombănind, iar el se întoarse și relată ce-i spusese ea: *Don't touch me! This is my country! Don't touch me in my country!* Se frecă repede peste piept cu un gest pe care nu-l mai văzusem la el. Părea să fie singurul gest care-l mai salva de felul lui de-a fi neajutorat.

— SUNT RUPT COMPLET de viaţă, ne spuse nouă mai târziu în barul hotelului său. Ea nu-mi apare decât ca element de comparaţie pentru stările mele lăuntrice. N-am mai văzut de mult un peşte curăţat de solzi, dar când m-am trezit noaptea trecută în stare de angoasă, am văzut dintr-odată solzi lucioşi în jurul meu. De asemenea, n-am mai fost de mult timp în natură, cu toate acestea acum, când am întins mâna după pahar, m-am simţit aidoma unui corp de păianjen ucis de curând, care coboară încet pe un fir pe pământ, ca şi când ar fi încă viu. Gesturi zilnice, ca a-ţi pune pălăria, a merge pe scara rulantă sau a sorbi un ou moale nici nu le mai percep, abia mai târziu ele îmi actualizează în metafore situaţia mea de faţă.

Se duse afară, reveni după câtva timp şi povesti că vomitase. Buzele îi erau încă umezite de apa băută după aceea. Alinie dinainte-i câteva pastile de diferite culori, pe care le înghiţi într-o ordine stabilită anume.

— La început mi s-a părut că-mi vâr degetul într-un robinet, în care aerul țâșnește în interior, spuse el.

Se înclină înaintea lui Claire și-mi ceru permisiunea să danseze cu ea. Apoi i-am privit: Claire stătea în picioare, se mișca leneșă pe loc, el se agita în sus și în jos prin fața ei, schimbând pasul, prin camera cu plafonul jos răsuna muzica sumbră de la Creedence Clearwater Revival: *Run Through The Jungle!*

L-am mai condus până în cameră.

— Mâine plec mai departe, am spus.

Când am ieșit cu Claire în fața hotelului, m-am clătinat pe picioare, cât pe ce să cad, atât de întuneric era afară. Ne-am întors la mașină, agățându-ne tot mai mult unul de celălalt. Era atâta liniște, încât nu se auzea decât un zgomot fantomatic; cred că venea dinspre Mississippi. Ne-am îndreptat spre un șantier, m-am așezat pe o ladă și am tras-o pe Claire în jos, spre mine. Am pătruns de îndată în ea, mi s-a părut că ceva scrâșnea. Nu ne mai auzeam unul pe altul, mă durea și sângeram, durerea se liniști și o melodie nu-mi mai ieșea din cap, erau mereu aceleași cuvinte: *Peppermint-steak on sunday.*

La înapoierea spre Rock Hill, i-am spus lui Claire:

— Mă simt pe jumătate adormit: m-am trezit treptat, iar la trezire imaginile din vis devin întotdeauna mai încete; apoi s-au oprit și s-au transformat în imagini

frumoase, domolite de somnolenţe. Nu mai simt teama din vis, ci mă las calmat de imagini.

Când am coborât şi am trecut pe lângă un felinar, umbra unei păsări mari de noapte zbură fără nici un zgomot pe deasupra străzii puternic luminate.

— Odată, în jungla din Louisiana, în timpul unei plimbări cu barca, o cucuvea mi-a zburat pe cap, spuse Claire. S-a întâmplat când eram însărcinată.

În ziua următoare, mă duse cu maşina la aeroport. Rămase împreună cu copilul pe terasă, în timp ce mă îndreptam spre avionul de culoare galben-sclipitoare al companiei BRANIFF AIRLINES în direcţia Tucson/Arizona şi toţi trei ne-am făcut cu mâna până când nu ne-am mai văzut.

CU SUFLETUL LA GURĂ, cu un sentiment de entuziasm, am sosit la Tucson, după o escală la Denver/Colorado. Oraşul se află în plin deşert, toată ziua bate un vânt cald; deasupra pistei de aterizare pluteau văluri de nisip, la marginea pistei înfloreau cactuşi galbeni şi albi. În timp ce-mi aşteptam valiza în aeroport, mi-am dat ceasul cu o oră înapoi. Totodată am făcut un gest oarecum ambiguu, ca atunci când eşti prins asupra unui lucru interzis, am privit îndărăt şi am văzut de jur împrejur bagajele de pe benzile transportoare mişcându-se în cerc, la fel de încet ca limba unui ceas. M-am liniştit şi am început să respir iarăşi normal. Ce căutam eu la Tucson? Funcţionarul de la agenţia de voiaj îmi trecuse localitatea în biletul-circuit, fiindcă – zicea el – se vedea cum sufăr de frig. „Acolo a şi venit vara", spusese el. Ce făceam eu vara? Încă din avion mi-am dat seama că aici nimic nu putea să-mi mai trezească vreo curiozitate. Tot ce era de imaginat văzusem deja în

fotografii în timpul călătoriei. Iar acum, primul lucru zărit la marginea aeroportului au fost agavele de pe eticheta sticlei de tequila din Providence! Un val de căldură mă năpădi, de parcă aceasta ar fi fost vina mea. Sau poate alta, mi-am spus. Deşi hala avea aer condiţionat, transpiram nu la gândul că voi da dintr-odată peste căldură, ci fiindcă nu reuşeam să mi-o imaginez. Din nou golul acela de gândire! Soarele bătea sumbru prin sticla colorată a geamurilor mari, călătorii se aflau parcă într-o eclipsă de soare. Nu prea vesel mă plimbam de colo colo, uitându-mă din când în când după valiza mea, care rămăsese în cele din urmă singură, învârtindu-se pe banda rulantă de la Braniff Airlines. Mi-am luat o cutie de bere dintr-un automat şi m-am aşezat într-o nişă, unde puteai să vizionezi filme pe un ecran mic fără să plăteşti. Oamenii se plimbau prin faţă, când şi când se oprea câte unul şi se uita mai degrabă la spectatorii dinăuntru decât la film. În afară de mine, înăuntru mai era un mexican, cu picioarele ridicate pe scaun şi genunchii înălţaţi la piept atât de sus, încât era nevoit să-şi aşeze capul pe umăr, ca să vadă ecranul pe lângă ei. De un genunchi era atârnată pălăria cu o panglică lată, deschisă la culoare, pe care mexicanul îşi ţinea mâna. Era un film publicitar pentru o plantaţie de portocali de lângă Tucson. Unde îşi ţinea cealaltă mână? M-am uitat din nou spre mexican şi am observat

că mâna cealaltă nu i se mișcase de sub paltonul pe care-l pusesem lângă mine. M-am ridicat, am mai privit o dată coșul plin cu portocale până la refuz, din care tocmai cădea una. Apoi am ridicat paltonul încet și am zărit din nou cu coada ochilor... pumnul mexicanului, care stătea liniștit; între degetul arătător și cel mijlociu, între degetul mijlociu și inelar ținea câte o lamă de ras. Acum bărbatul părea să fi adormit, iar eu am ieșit din nișă în vârful picioarelor.

Pe banda rulantă a unei alte companii de zbor se învârtea singur un alt bagaj. Trecusem deja pe lângă el când îmi sări în ochi. M-am apropiat: era sacoșa cafenie din piele de căprioară a lui Judith. De mâner atârnau o mulțime de cupoane de bagaje de la diferite companii de zbor. Sacoșa sosise din Kansas City cu un avion al companiei FRONTIER AIRLINES. Am mai lăsat-o să se învârtească o dată, apoi am ridicat-o, am tras de cupoane, dar erau prinse cu elastic, iar acesta se întindea atât de tare, încât m-a făcut să mă împiedic. Am pus sacoșa la loc, ea se învârti din nou, am urmărit-o, am luat-o încă o dată de pe bandă, am pus-o iar înapoi. Am luat valiza mea de pe banda rulantă de la Braniff Airlines, am stat cu ea un timp în hală. La ușa din spatele meu se șușotea, o femeie speriată trăgea aer în piept. Cineva scoase un sunet scurt înfricoșător, apoi altcineva se sufocă. Prin iarba de mlaștină zburau molii

albe. Nu auzeam nimic, urechile îmi atârnau dintr-odată greu pe cap, ca atunci când m-am trezit în zorii zilei lângă bunica mea, care tocmai murise. Am privit spre uşa de la ieşire, cineva ofta sau gâfâia în spatele ei: da, cei doi batanţi de la uşa care tocmai trebuie să se fi deschis în faţa cuiva se închiseră din nou automat cu un şuierat. Am respirat din nou. Afară: un bărbat, care avea pe cap o pălărie cu o panglică lată, deschisă la culoare pe care şi-o ţinea cu pumnul, se ducea la o maşină şi vântul era atât de puternic, încât îi dădea mereu peste cap borul pălăriei. Înăuntru, în hală: o femeie care ieşea de la toaletă. Era foarte strident machiată şi purta un costum al cărui pantalon avea pliuri noi, pronunţate, lângă care se puteau vedea şi urmele pliurilor mai vechi! O indiancă: o indiancă îşi făcu apariţia în hală, uşa se închise în urma ei, ea se uită înapoi după un copil, care abia acum venea de afară spre ea. Îi arătă copilului să păşească pe suprafaţa de cauciuc din faţa uşii. Acesta făcu câteva sărituri pe ea, dar era prea uşor, uşa rămase închisă. Indianca ieşi din nou pe altă uşă, reveni apoi împreună cu copilul şi astfel, treptat, totul se linişti.

ÎN ACEASTĂ PRIMĂ ZI la Tucson n-am mai ieşit din hotel. Am făcut o baie lungă, am tărăgănat pe cât posibil îmbrăcatul, aveam nevoie să se întunece de tot ca să-mi închei nasturii de la cămaşă, să-mi trag fermoarele, să-mi strâng şireturile la pantofi. La St. Louis mă dezobişnuisem de toate, încât acum nu ştiam de ce să mă apuc. Singur cu mine însumi, mi se părea că sunt de prisos. Era ridicol să fii aşa de singur. Aş fi preferat să-mi dau palme, atât de plictisitor îmi păream. Nu-mi doream compania nimănui, doar să mă dau la o parte din drum. Cea mai mică atingere îmi displăcea, îndepărtam mâinile de trup. De îndată ce simţeam într-un fotoliu căldura trupului meu, mă aşezam în altul. Pe urmă stăteam doar în picioare, fiindcă toate scaunele mi se păreau încălzite de mine. Mă cutremuram când mă gândeam cum mă masturbasem odată. Mergeam cu picioarele desfăcute, nu voiam să aud cum se frecau unul de altul cracii pantalonului. Nu atingeţi nimic! Nu

vedeți nimic! Bateți o dată la ușă! Un gând îngrozitor, să deschizi acum televizorul și să auzi voci, să vezi imagini! Mă duceam la oglindă și mă strâmbam. Voiam să-mi bag degetele pe gât și să vomit până nu mai rămânea nimic din mine. Răniți-mă, mutilați-mă! Mergeam în sus și în jos, înainte și înapoi. Sau să deschizi o carte și să fii nevoit să citești în ea vreo propoziție respingătoare. Să te uiți pe geam și să ai din nou de-a face cu SNACKBAR, TEXACO, ICECREAM! Închideți totul, turnați ciment deasupra! M-am întins pe pat, mi-am pus o pernă peste cap. Mi-am mușcat dosul mâinii și mi-am dat lovituri de picioare.

„Timpul se mănâna și el."

Îmi veni în minte această propoziție dintr-o povestire de Adalbert Stifter. M-am ridicat și am strănutat. În momentul acela, mi s-a părut că sărisem peste o bună bucată de vreme. Nu-mi mai doream decât să mi se întâmple ceva cât se poate de curând.

În noaptea aceea am visat mult. Visurile erau însă atât de violente, încât nu-mi mai amintesc decât suferința care le însoțise. Un chelner indian îmi aduse micul dejun în cameră. Am numărat în fața lui banii pe care-i mai aveam – erau mai mult de jumătate – și m-am gândit ce-aș putea să fac cu ei. Indianul, care era pe cale să iasă, rămase pe loc, văzându-mă că număr, dar eu nu m-am oprit din numărat. Fața-i era inflamată, pe

frunte avea puncte mici, negre. Cu câteva zile în urmă, povesti indianul, vântul fusese atât de puternic, încât grăunțele de nisip îi biciuiseră fața până la sânge. Locuia în afara orașului la părinții săi, în apropiere de misiunea San Xavier del Bac, unde casele sunt destul de joase, iar până la stația de autobuz era nevoit să parcurgă câteva străzi pe jos. „Părinții mei n-au ieșit niciodată din rezervație", spuse chelnerul indian. Îi venea greu să vorbească, dinții îi erau acoperiți cu salivă. Deși piscina hotelului era protejată de curtea interioară, la două zile trebuia curățat nisipul, spuse el.

La prânz m-am dus cu taxiul la aeroport pentru a mă asigura că sacoșa din piele de căprioară a lui Judith încetase să se mai învârtească pe banda rulantă. M-am dus și la ghișeul de păstrare a bagajelor, am aruncat de departe o privire în rafturi, fără să întreb nimic. M-am înapoiat în oraș, m-am plimbat încolo și încoace. Nu știam în ce direcție s-o iau și mă învârteam întruna. La roșu așteptam la semafoare, dar când se schimba culoarea în verde, rămâneam pe loc, până când semaforul arăta din nou roșu. La fel așteptam și în stațiile de autobuz și lăsam apoi autobuzul să plece. Stăteam într-o cabină de telefon într-un morman de nisip, pe care vântul îl adusese înăuntru, luasem receptorul din furcă și țineam moneda pregătită în deschizătura pentru bani. Deodată, am avut chef să-mi cumpăr ceva și am

ieşit din nou, dar abia vedeai câte o marfă în magazin. Mă apropiam de toate lucrurile cu putinţă şi-mi trecea cheful de îndată ce eram la doi paşi de ele. Mi se făcuse foame, dar când vedeam listele cu meniuri în faţa restaurantelor, îmi trecea foamea. În cele din urmă, am dat peste un local cu autoservire. Acolo unde se putea intra pur şi simplu pe uşa deschisă dând deoparte perdeaua de mărgele din faţa ei, unde îţi puneai ceva de mâncare pe tavă fără formalisme, unde te serveai singur cu tacâmuri şi şerveţele; am avut senzaţia că sunt exact la locul potrivit. Şi când m-am dus la casă şi femeia de acolo s-a uitat pe rând la farfuriile de pe tavă şi nu la mine, am fost din nou de acord cu toate. La naiba cu ceremoniile de la masă, care începuseră să-mi devină o necesitate! La rândul meu, n-am mai privit nici eu la casieră, ci la bonul de casă pe care ea mi-l pusese pe tavă. I-am întins banii orbeşte. Apoi m-am aşezat la masă şi am mâncat lipsit de griji un copan de pui cu cartofi prăjiţi şi ketchup.

SAN XAVIER DEL BAC este cea mai veche misiune spaniolă din America. Ea se află la sud de Tucson, la marginea unei rezervații de indieni. Tot nu știam încă ce să fac și pentru prima dată am avut chef să vizitez ceva. Afară era multă lumină, capacele de la roțile mașinilor te orbeau cu strălucirea lor. Mi-am cumpărat ochelari de soare, iar când am citit pe un afiș că tocmai se serba săptămâna pălăriei de paie, mi-am cumpărat și eu una, pe care ți-o puteai lega sub bărbie, ca să n-o ia vântul. La Tucson pe Broadway avea loc o paradă de ziua armatei. Era cea de-a treia sâmbătă din mai, mulți oameni stăteau așezați pe bordură, cu picioarele întinse, copiii mâncau înghețată, alergau cu stegulețe americane în mâini, toți purtau tricouri cu inscripțiile adaptate evenimentului zilei: AMERICA, LOVE IT OR LEAVE IT, OPTIMIST INTERNATIONAL. Pe lângă paradă mergeau fetițe cu rochițe de crinolină și vindeau etichete cu sloganuri asemănătoare,

pe care puteai să le lipeşti lângă numerele de înregistrare ale maşinilor. Câţiva veterani din Primul Război Mondial erau prezentaţi într-o caleaşcă, veteranii din cel de-al Doilea Război Mondial îi urmau pe jos, printre ei se afla şi un indian din trupele de asalt indiene, care fuseseră folosite drept avanposturi la debarcarea pe coasta atlantică. Erau acompaniaţi de călăreţi, care trebuiau să amintească de cavaleria din războiul de secesiune; era atât de cald, iar de jur împrejur se chiuia şi se râdea atât, încât caii aproape nu se mai auzeau. Călăreţii purtau drapele mari, care fluturau puternic în vânt şi speriau puţin caii din când în când. Apoi începură să galopeze pe marcajele duble din mijlocul străzii, a căror vopsea fusese de curând împrospătată, iar când călăreţii se îndepărtau, rămâneau mereu câteva urme albe de potcoave pe asfalt. Abia pe o stradă paralelă am găsit un taxi care m-a dus la San Xavier.

Acolo, după zgomotul de dinainte, era atâta linişte, încât aveai impresia că visezi şi te frecai la ochi. Aproape la fiecare pas mă uitam în jur. De parcă din spatele unei cabane cu tablă ondulată avea să sară deodată sosia mea şi să mă alunge! N-aveam dreptul să mă apăr, intrasem pe furiş; acum se întorsese să-şi reia locul. Aveam să-mi ies din fire şi să dispar. Dintr-un burlan negru de sobă, folosit drept cămin, ieşi dintr-odată funingine pe fereastra de la cabană, un câine se târî pe burtă după

colțul unei case. Eram un escroc, mă instalasem pe locul altcuiva. Ce se va alege de mine? Eram în plus; mă furișasem, iar acum fusesem surprins. Încă mai puteam să mă salvez *printr-un salt*. Dar am rămas pe loc, cu pumnii strânși, ascuns sub pălăria de pai. Sentimentul că nu sunt cel adevărat a fost însă așa de scurt, încât după aceea mi s-a părut un simplu capriciu. Abia mai târziu mi-am amintit cât de mult îmi dorisem de copil o sosie, pe cineva care să fie la fel ca mine; între timp, însă, ideea că cineva îmi seamănă leit începuse să mă sperie, ceea ce am interpretat ca fiind un semn bun. Imaginea cuiva care ar fi putut fi exact ca mine n-ar fi reușit decât să mă dezguste. Ar fi obscen să văd pe cineva care să aibă mișcările mele. Chiar și contururile din umbra mea le socoteam acum necuviincioase. Nici gând de un al doilea corp asemănător, de o asemenea mutră! M-am văzut nevoit să alerg puțin.

Pe de altă parte, n-aveam nici un chef să mă întâlnesc cu cineva. Îmi era suficient să mă mișc și să mă uit în cabanele indienilor. Nimeni nu mi se adresă. Am pășit chiar până în ușa unei cabane, iar femeia bătrână care ședea înăuntru cu un cocean de porumb în poală, cu o pipă în gură îmi zâmbi doar. În ciuda căldurii soarelui, în vatră ardea focul, în chiuvetă zăcea un maldăr de vase de tablă, iar din robinet se prelingea peste ele un firicel de apă, fără să facă nici un zgomot. Lucrurile pe care le

vedeam îmi erau de ajutor, alungau din mine senzația de dublu. Când mi-am continuat drumul, am zărit apărând și dispărând din spatele altei uși un băț cu un pămătuf de pene pentru praf; la casa următoare am văzut în trecere la fereastră o perucă blondă, care era scuturată și apoi pusă din nou la loc. Toate acestea le-am observat cu o veneraţie cu care înainte priveam în biserică obiecte sacre și icoane de sfinți. Această stare ciudată de evlavie părea să fie din nou un semn că nu eram în stare să mă cufund decât în spectacolul obiectelor, că nu mă interesau oamenii! Oare tot nu mă schimbasem încă în nici un fel? Am bătut și din picioare. Ce infantil! Descumpănit și totuși împăcat am ajuns în fața misiunii.

În biserică mi-am scos ochelarii și pălăria de paie. Era după-amiază spre seară, tocmai se rostea rozariul. Când era liniște, se auzea nisipul izbind în ușa bisericii. Câteva femei stăteau într-un șir în fața confesionalelor. Când am privit spre altar, am văzut în amintire o rândunică zburând prin fața lui. Din nou mă cufundam în spectacolul lucrurilor. Religia îmi era de mult nesuferită, cu toate acestea, am simțit dintr-odată dorința de a mă raporta la ceva. Era insuportabil să fii singur și izolat. Trebuia să existe o relație cu altcineva, care să nu fie doar personală, întâmplătoare și unică, în care să nu fii constrâns să aparții celuilalt printr-o

dragoste forțată și mincinoasă, ci printr-o legătură necesară, impersonală. De ce n-am putut simți niciodată față de Judith acel sentiment deschis de prietenie, ca acum, când văd cupola acestei biserici sau picătura de ceară de pe lespezile de piatră pe care calc? Era cumplit să nu-ți poți exterioriza un astfel de sentiment. Erai obligat să rămâi așa, cufundat în nimic altceva decât în obiecte și întâmplări, cu un soi de evlavie insensibilă.

Când am ieșit din biserică, m-au stropit în față picături de apă de la instalația cu care se stropea peluza. M-am dus la cimitir și m-am așezat acolo pe soclul unui mare monument funerar spaniol. Ochii îmi ardeau, mi-am prins fața în mâini. Mi se părea că îmi aluneca înainte creierul, spre frunte. În acel moment începură să sune clopotele de seară, iar eu am ridicat capul. O pasăre cu pieptul alb ieși din umbra bisericii și strălucea acum pe cer. Cu fiecare bătaie de clopot, turnurile păreau să se deplaseze câte un pic, pentru ca apoi să se așeze la locurile lor. Toate acestea le-am mai văzut cândva! Cu capul plecat, m-am uitat pe furiș la toate acestea și în același timp iscodeam o amintire. Exista o amintire, dar când mă apropiam de ea, mintea ceda din nou. Îmi era frică de biserică, mi-era frică chiar și de mine însumi. Destul; am plecat.

SEMAFOARELE ERAU agăţate de cabluri deasupra străzii şi se legănau atât de tare, încât nu ştiai în ce direcţie arătau verde. Aşchii de lemn vibrau pe stâlpii de telegraf vopsiţi în negru, de înălţimi diferite. Mergeam cât se putea de repede spre nord, în direcţia Tucson, îmi legasem o batistă peste faţă împotriva nisipului.

Un indian veni la mine să cerşească. I-am dat o hârtie de un dolar, mă urmări şi-mi puse mâna pe umăr. Am luat-o la fugă, fugi şi el după mine, apoi m-am oprit, iar el trecu razant pe lângă mine, hlizindu-se. Am oprit un taxi şi am coborât printre primele case. Erau case de lemn cu un etaj, în care locuiau mexicanii, majoritatea cu balcoane ieşite mult în afară. Odată, nişte copii alergară cu paşi mărunţi pe unul dintre aceste balcoane şi mă urmăriră, fugind cu mine, sus, cât ţinea balconul. Altădată, se auzi o sonerie; o locomotivă ieşi aproape fără zgomot dintre două case şi rămase de-a curmezişul

străzii. Mașinistul trase frâna cu mănuși groase, fiindcă metalul se încinsese tare la soare. Din nou am văzut imaginea, de parcă în același timp trăgeam și cu urechea. O mai văzusem odată. Strada de la picioarele mele parcă se înclina, imaginea se afla deodată jos de tot sub mine, iar eu urma să mă arunc cu capul înainte. Un copil fugi pe lângă locomotivă și dispăru printre case, ca și când venise din alt vis. Am cotit și mi-am continuat drumul pe o stradă laterală.

Nu se întunecase, aerul rămase fierbinte ca la prânz. În soarele care apunea, autobuzele mergeau mai departe, umbrele pasagerilor se vedeau pe geamurile pline de praf. Când am vrut să comand într-un bar o coca-cola, am observat că tot mai purtam batista pe față. Am scuturat pe sub masă nisipul din pantofi și din manșetele pantalonilor. Până și discurile din musicbox erau zgâriate de nisip. Am aruncat o monedă în aparat, dar n-am mai apăsat pe nici un buton. Pe stradă mai treceau oameni fâlfâind drapele, se îndreptau de la paradă spre casă. Stăteam acolo și mă uitam la ceas după fiece înghițitură. Odată intră un copil atât de blond, încât te impresiona.

M-am pierdut în contemplarea feliei de lămâie de pe marginea paharului. Dintr-odată se lăsase noaptea. Nehotărât, am ieșit în stradă, am traversat pe partea cealaltă, apoi m-am întors. Între case era beznă, dar

când ridicai capul, vedeai pe cer dâra de condens a unui avion de vânătoare cu reacţie pe care-l mai bătea soarele. În spatele meu începea să sfârâie grăsimea. O maşină mergea încet în spatele meu cu un zgomot de parcă începuse să sfârâie grăsimea. Dar am dat-o curând uitării când câţiva adolescenţi, printre care şi copilul blond, mi-au tăiat calea şi m-au rugat să le dau bani pentru un bilet de autobuz. M-am oprit, ei m-au înconjurat şi m-au întrebat din ce ţară sunt. Din Austria, am spus. Au râs şi au repetat după mine cuvântul; cu excepţia copilului blond, ceilalţi erau mexicani, unul purta încălţăminte sport, deschisă la culoare, cu imitaţie de pinteni. Mă mângâie pe obraz, eu m-am dat un pas înapoi şi m-am lovit de altul, care se şi postase în spatele meu. Am băgat mâna în buzunar după o monedă, mâna îmi fu oprită şi m-am trezit cu un cuţit îndreptat spre pântecele meu. Avea o lamă scurtă, care abia se zărea din pumn. Copilul blond stătea oarecum deoparte, sărea de pe un picior pe celălalt, bătând cu pumnii în cerc în direcţia mea. Unul dintre mexicani îi puse piedică şi căzu în genunchi. Eu am rânjit jenat. Pe partea cealaltă treceau soldaţi, dar mi-era ruşine să strig. Îmi zvârliră pălăria de pe cap. Cu mişcări rapide, câteva mâini se apucară să-mi întoarcă buzunarele pe dos, fără să mă atingă, copilul blond se târî pe jos şi adună tot ce cădea. Am mai primit un pumn, apoi cu toţii fugiră la

mașina din spatele meu, ale cărei uși erau deschise. Săriră toți în ea, mașina porni, portierele fură trântite una după alta, pe una am apucat să citesc HERTZ. O văzusem pe Judith la volan, avea fața palidă, ochii îi erau ațintiți asupra volanului, de buza întredeschisă îi atârna un chibrit, care căzu când mașina porni.

Am făcut câțiva pași în toate sensurile. Ridicol! Peste tot îmi ieșea căptușeala din buzunare. O îndesam la loc, apoi o scoteam, vrând parcă să demonstrez ceva prin asta. Și buzunarele interioare erau scoase în afară, abia acum am observat. M-am privit de sus în jos: căptușeala albă de la buzunăraș se lipea de mine. Biletul de tren de la New York spre Philadelphia căzuse pe trotuar. „Un trotuar de lemn!" m-am gândit. Apoi am spus-o tare. Mi-am pus din nou pălăria pe cap, am împins căptușeala înapoi în buzunare și m-am îndepărtat; M-AM ÎNDEPĂRTAT.

N-AM MAI GĂSIT drumul la hotel. Apoi mi-am amintit că deseori ţineam bancnote în buzunarul de la cămaşă; mai aveam acolo o hârtie de zece dolari, aşa că am luat taxiul până la hotel. Nu m-am putut abţine să nu râd când am găsit camera într-adevăr încuiată cu cheia şi nici o urmă de zgârietură pe lacăt. M-am întins pe pat. În sfârşit! Treptat, am început să mă simt flatat. Bine că lăsasem biletul de avion în palton; aici am găsit şi bani, în total peste o sută de dolari; era doar mărunţiş, peste tot plătisem pe cât posibil cu bancnote, băgând o singură dată mâna în buzunar; acum se adeveri că această largheţe fusese bine-venită. M-am înviorat tot mai tare, am sărit în sus şi am căutat bani în toate lucrurile mele. În cămăşi, oriunde puneam mâna se auzea un foşnet, până şi în manşeta de la pantaloni era o monedă de un sfert de dolar. Am făcut grămăjoare de bani pe masă şi m-am lăsat pradă aceluiaşi spectacol ca cel de după-amiază, când mă absorbise firicelul de apă ce se

prelingea fără să facă zgomot. Aerul de la instalația de climatizare făcea să se miște ușor perdeaua în fața ferestrei. Exista și o încălzire centrală! Cu cinci elemenți! Erau oblici! Abia la a doua vedere am observat că uitasem perspectiva.

Am chemat-o la telefon pe mama în Austria. Acolo era deja dimineață. Îmi spuse că tocmai tunase și fulgerase. O furtună dis-de-dimineață! Fusese afară să strângă rufele. Îmi spuse că mergea mult pe jos acum și că de aceea uita că timpul trece. La alegerile pentru președintele Republicii Federale fusese reales candidatul social-democrat; cu ocazia unei reuniuni electorale, contracandidatul a respins acuzațiile potrivit cărora ar fi nazist sau chiar evreu. Aveam impresia că mama glumea. I-am cerut adresa fratelui meu, care de câțiva ani era lemnar în nordul statului Oregon. De ce? „Trebuie să mă duc acolo", i-am spus. Mi-am notat adresa: localitatea se numea Estacada. Îmi voi schimba biletul de avion și voi zbura mâine într-acolo.

Am coborât și am mai stat în curtea interioară a hotelului, lângă un palmier din apropierea piscinei. Vântul nu mai bătea, barmanul din spatele meu amesteca din când în când o băutură, automatele cu cocacola și bere de ghimbir zumzăiau de jur împrejurul piscinei, iar cutiile dinăuntru zăngăneau când se oprea motorul frigiderului. Apa, în care nu se afla nimeni, era

luminată de jos cu reflectoare, se legăna uşor, ca şi când o ultimă boare de vânt adia deasupra ei. Deasupra curţii interioare, stelele sclipeau atât de luminoase, încât trebuia să clipeşti din ochi, iar aerul era atât de limpede, încât nu vedeai doar secera luminată a lunii, ci distingeai şi partea ei neluminată. Am remarcat că în America nu văzusem până acum pe nimeni care să fi fost adâncit în ceva. Era de ajuns să percepi ceva anume, că-ţi şi îndreptai privirile de îndată în altă parte. Cine privea mai mult timp la un lucru lua numaidecât înfăţişarea unui atotştiutor. Nici localităţile nu se cufundau în peisaj, ci se aflau mereu deasupra acestuia, se detaşau de mediul înconjurător, păreau construite doar la întâmplare. Numai beţivii, drogaţii şi şomerii priveau fix înaintea lor, complet insensibili. Eram beat? Am împins un pahar atât de aproape de marginea mesei, până când a trecut de muchia rotunjită a acesteia, căzând de la sine în piscină.

Afară, pe stradă, când se schimbau semafoarele, nu se mai auzeau demarând decât câteva maşini. Un bărbat din spatele meu vorbea la bar cu fata care-l însoţea, fără să ridice buzele de pe paharul gol, iar din când în când îşi freca dinţii de marginea acestuia. N-am mai suportat şi am plecat din nou.

În cameră am terminat de citit *Heinrich cel Verde.* După ce nu a fost în stare să deseneze o figurină mică

de ghips, a observat că până atunci nu se preocupase cu adevărat de oameni. S-a întors acasă, la maică-sa, care-l susținuse mereu, și o găsi pe patul de moarte, cu obrajii tremurând. Rămase ani mulți după aceea supt de orice vlagă, morocănos și dezgustat. Abia când femeia care-l iubise se înapoiase din America, fiindcă îl invidiase pentru ideile lui, începu să renască la viață. Povestea lui deveni acum un basm, iar când am ajuns la pasajul „Fericiți și mulțumiți, am mâncat împreună în salonul mare al hotelului «La steaua de aur»", a trebuit să-mi ridic ochii din carte, ca să nu izbucnesc în plâns. Până la urmă tot am plâns, destul de isteric, pierzând totodată noțiunea timpului.

Stăteam în întuneric când, deodată, pe jumătate adormit, mi-am amintit cu tristețe că-mi fuseseră furați banii. Nu-mi părea rău, era doar o durere fizică, lipsită de rațiune, pe care nu mi-o puteam înăbuși cu nici un chip: ceva îmi fusese smuls; un loc gol ce trebuia să se umple din nou. Nu voiam să mă mai gândesc la nimic. În visul meu, cineva cădea într-o chiuvetă imensă, în care tocmai se spălau roșii. Dispăru sub roșii, iar eu m-am uitat la chiuvetă, care se afla de altfel pe o scenă, ca să văd când avea să reapară. „Dacă mi se mai întâmplă ceva, simt că înnebunesc", mi-am spus în vis cu voce tare.

ÎN OREGON, A DOUA ZI la prânz ploua. Deşi nu era permis, stăteam la ieşirea aeroportului din Portland, cu pălăria de paie pe cap şi încercam să opresc o maşină care să meargă spre Estacada. Venisem aici prin Salt Lake City, cu un avion de la WESTERN AIRLINES, mereu cu sentimentul că sunt sosia altcuiva şi că mă mişc în gol. Citisem cândva că persoanele care s-au speriat la un moment dat de ceva fac ulterior mişcări de masticaţie fără să gândească: într-o asemenea stare cred că venisem şi eu în Oregon.

Un camion cu legume, care ducea salată din California în munţi, mă luă în cele din urmă şi pe mine spre Estacada. Doar pe partea şoferului era un ştergător de parbriz, astfel încât abia puteam zări ceva afară. La drept vorbind, îmi şi convenea, mă durea capul. Uneori uitam de durere, apoi, când inspiram aer, o simţeam din nou. Şoferul avea o cămaşă în carouri, iar sub ea un tricou cu nasturi. Tot timpul drumului îl preocupase probabil

o singură melodie, căci se îndrepta mereu în scaun și bătea darabana pe volan. Rămase însă tăcut și fluieră doar o singură dată, când ajunserăm mai sus și ploaia se transformă încet în zăpadă. Zăpada aluneca ușor de pe parbriz, apoi rămânea lipită de el.

ESTACADA se află la o înălțime de peste o mie de metri, având o populație de circa o mie cinci sute de oameni, care, în majoritate, trăiesc din lemnărit. Am remarcat că mă uitam de la început după panourile pentru cazurile de urgență, primul ajutor, incendiu, poliție. La intrarea în localitate, unde se încrucișează numai două străzi mici de provincie, am luat la Motor Inn, pe care mi-l recomandase șoferul, o cameră pentru o noapte. Costa cinci dolari. Am dormit până seara, apoi pur și simplu m-am lăsat să alunec din pat. Când, stând așa pe jos, începu să mă ia frigul, mi-am pus paltonul și am început să mă mișc încolo și încoace prin fața televizorului aprins. Imaginile erau neclare, fiindcă Estacada se afla între munți. Am întrebat la recepție care era drumul spre locuințele lemnarilor fără familie. Se mergea prin zăpada înaltă, fiindcă în acea perioadă atât de târzie a anului nu mai erau pluguri care s-o îndepărteze. Nu prea mai existau copaci în acel loc, doar ici-colo mai fusese lăsat în mod simbolic câte un brad, care te speria de fiecare dată când zăpada aluneca de pe el, iar crengile se ridicau brusc. Un grup de brazi

înconjurau monumentul pionierilor, în treacăt am auzit o pereche de îndrăgostiţi care şuşoteau în spate. Peste tot perdele trase, aburi ieşeau din ventilatoarele *snack-bar*-urilor şi din gurile de canal în jurul cărora zăpada se şi topise. Un *drugstore* deschis: cineva, cu degetul mare bandajat, bea acolo o cafea.

Becul de deasupra intrării în baraca lui George se arsese, poate printr-un scurtcircuit, atunci când zăpada topită pătrunsese în el. Mi-am scuturat zăpada de pe pantofi bătând din picioare, dar nimeni nu ieşi dinăuntru. Uşa nu era închisă, am intrat, era aproape întuneric, nu ardea în încăpere decât un felinar de stradă. M-am aplecat după o hârtie de pe jos, pe care o considerasem un mesaj pentru mine, apoi am aprins şi lumina. Era telegrama de la WESTERN UNION, pe care i-o expediasem fratelui meu de pe drum. Pe masă erau nişte cărţi de joc germane, colorate, din acelea cu figuri duble, alături un ceas deşteptător mic, căzut într-o parte de atâta sunat. Pe unul dintre scaune, două perechi lungi de şireturi cu lut uscat pe ele, pe celălalt, pantalonul de la o pijama pe care Gregor o moştenise cândva de la mine; peste el, o batistă cu cifrele 248 cusute, numărul meu de lenjerie din internat; batista trebuie să fi fost veche de peste cincisprezece ani.

Dulapul era deschis; între cuierul de pe latura interioară a uşii şi burlanul sobei era întinsă o frânghie,

pe care erau agățați de-a valma chiloți și șosete. Am pus mâna pe lucruri, erau uscate, tari la pipăit. Pe soba rece se afla o farfurioară cu o bucată de unt rânced, în care cineva își lăsase amprenta degetului mare. În dulap: câteva umerașe goale de sârmă, cum primești de la curățătorii, deasupra cămăși spălate, dar necălcate și rupte pe la cusăturile de sub braț.

Patul era desfăcut, pete cenușii de la moliile omorâte pe cearșaf, o molie între două pliuri; sub pat, cutii goale de bere.

Pe pervazul ferestrei, un detergent; alături urme de labe de pisică.

Pe perete, un calendar din Austria, cu fotografia colorată a unui câmp cu narcise, în față o femeie cu o pălărie de port popular; sub fotografie era imprimat numele magazinului universal din satul nostru natal.

Fotografia din calendar...

Când eram copii, trăiam atât de puține evenimente și aveam atât de puține lucruri de văzut, încât ne bucuram de fiecare dată și de fotografia din calendarul nou. Toamna, îl așteptam cu aviditate pe agentul de la asigurări, care încasa prima anuală și ne aducea în schimb calendarul societății de asigurări pe anul următor, care avea altă fotografie pe copertă.

Oare să mai ceară fratele meu și astăzi să i se trimită în America noul calendar cu fotografie nouă?

Gândul acesta îmi era atât de insuportabil, încât un alt sentiment îl alungă de îndată, făcându-mă să mă simt mai împăcat. Am aşezat telegrama pe masă, folosind şi mâna cealaltă, cu grijă să nu sparg ceva.

La ieşire, am remarcat lângă un lavoar nişte pantofi fără toc, în ei nişte şosete de bumbac mercerizat, care erau aproape înghiţite de aceştia. „Deplorabil!" s-ar spune. Erau nişte pantofi foarte ascuţiţi, după moda de acum zece ani. Nişte copii fugeau cu baloane în jurul unui abator, un ucenic măcelar ridică un copil deasupra unui porc mort. Fără să privesc înapoi, mergeam în sus, pe strada principală din Estacada, alunecând din când în când prin zăpadă.

Era atâta linişte, încât mă opream tot mai des. Din reclamele luminoase PIZZERIA şi GASOLINE se ridicau aburi. Departe de tot, dincolo de localitate, se vedea ecranul unui cinematograf *drive in*, pe el doar lumini şi umbre, nu se auzea nici un sunet. Am intrat într-un salon de jocuri, dar numaidecât mi-a dispărut cheful să joc. Cu toate acestea, am trecut de la un automat la altul, lăsând bilele să ruleze, fără să le dau atenţie. De fapt, orice fel de joc îmi devenise antipatic şi mi se părea imposibil să mă mai văd vreodată stând la un asemenea aparat, amestecând cărţile sau aruncând zarurile. Se terminase dintr-odată cu toate acestea. Obosit, m-am aşezat pe un taburet, lângă un beţiv care

dormea sprijinit de perete. Fața toată îi era asudată, cămașa îi era descheiată, în fosa claviculei se strânsese sudoare și din când în când dădea pe afară. Deschise ochii, dar fu nevoit să clipească mai întâi, până când pupilele, piele de iepure scalpat, își găsiră locul; am ieșit.

La motel, am vrut să-mi spăl imediat mâinile în baie. Când să răsucesc robinetul de apă caldă, am observat că era fierbinte. Oare cursese apă din el? M-am dat înapoi și am deschis robinetul. A ieșit aer mai întâi, apoi brusc, dintr-un singur jet, a țâșnit în chiuvetă un lichid clocotit, iar câteva picături mi-au sărit pe pantaloni, decupându-mi imediat în material niște găuri mici cu margine neagră. Bravo! Am dat din cap, în semn de aprobare. Am văzut că filetul ambelor robinete era zgâriat și am deschis cu grijă și robinetul de apă rece, m-am dat în lături și am lăsat acidul să curgă. Apoi, când m-am spălat pe mâini, am observat că punga de celofan de pe pahare fusese ruptă, în intenția de a mă invita să mă servesc. M-am uitat fix la ele: obiecte dintr-o altă lume, de pe altă planetă.

Noaptea, am lăsat deschisă ușa de la camera mea. O dată am avut impresia că aud pe cineva mergând pe lângă fereastră. Nu era decât un fluture de noapte, care se prinsese între pervaz și perdea. Pentru prima dată după mult timp n-am visat absolut nimic.

M-AM TREZIT ca într-un mediu străin. Dis-de-dimineaţă, m-am dus la joagărul unde lucra fratele meu. Aerul era ceţos, sub capacele de canal se auzea gâlgâitul zăpezii care se topea; mă mişcam în mediul străin ca în gândurile altcuiva. Trebuia din nou să alerg, dar nu mai puteam merge. Am căutat o imagine care să mă ajute să-mi revin, aşa îmi căutam de obicei cuvintele. Buşteni carbonizaţi, creste de munţi, unde aproape toţi copacii fuseseră tăiaţi, pubele arse, paie foşneau undeva, pe un câmp, în arşiţa amiezii. Nu mai voiam să-mi închipui nimic în ceea ce mă privea, dar m-am trezit deodată ventriloc, pântecele îmi preluase rolul şi-mi dicta ceea ce nu voiam să recunosc. O fată cu o sticlă de lapte mi-a ieşit în cale; era atât de slabă, încât stupoarea m-a făcut să-mi revin numaidecât.

Joagărul se afla într-o depresiune, prin care curgea râul Clackamas. De departe l-am recunoscut pe fratele meu printre oamenii care curăţau de coajă un brad gros

din apropierea unei instalații duduitoare de uscat lemn. Stătea în picioare pe copac, pe cale să înfigă un fier între scoarță și trunchi. M-am oprit pe un deal și l-am privit de acolo. Purta mănuși și o căciulă de lână. Se opintea în drug, piciorul din spate îi aluneca uneori de pe bușteanul decojit. Un al doilea muncitor înfipsese și el fierul pe sub scoarță și trăgea de pe partea cealaltă, până când aceasta se desfăcea de pe trunchi în fibre lungi. Desprindeau fibrele cu ciocanele și aruncau scoarța într-un morman.

Gregor se dădu acum la o parte. Am crezut că m-a văzut și am făcut un pas înainte. El se opri lângă un tufiș și privi în jur, fără să ridice capul. Lângă tufiș mai era zăpadă. Își dădu pantalonii jos și se lăsă pe vine. Am văzut cum ieșeau excrementele din fundul lui gol și cădeau încet în zăpadă. Mai rămase pe vine mult timp după ce terminase. Apoi, ridicându-se, își trase deodată chiloții și pantalonii și se îndreptă spre trunchiul de copac bătând din mâini. Ca și când n-aș fi venit aici decât să asist la toate acestea, am făcut cale întoarsă și am fugit până am ajuns din nou la motel.

Acolo mă așteptau noutăți: o ilustrată cu TWIN ROCKS la Oceanul Pacific, vedere din avion, o localitate ce se afla la mai bine de o sută de kilometri la vest de Estacada. De-a lungul coastei șoseaua făcea o curbă mare pe lângă ea, din mare ieșeau două stânci negre de

care apa se lovea spumegând. În ciuda înălțimii mari, liniile de pe șosea se puteau distinge foarte clar. Pe o porțiune unde strada se lărgea, vrând parcă să devină un loc cu o priveliște frumoasă spre mare sau poate doar spre o stație de autobuz, fusese desenat cu stiloul un cerc cu atâta forță, încât se imprimase pe partea cealaltă a ilustratei.

— Între timp și-a procurat iarăși stilou, i-am spus doamnei de la recepția hotelului, care tocmai sorta monedele cu care îi achitasem nota de plată.

Își ridică privirile și fu nevoită să reia numărătoarea. Număra doar cu o mână, pe cealaltă o ținea în fața ei, cu degetele depărtate, ca să se usuce lacul de unghii; printre volănașele de la gât am zărit o cicatrice lungă, roșie, pe care cu puțin timp înainte o crezusem o urmă de machiaj transpirată. N-am vrut s-o mai încurc încă o dată și de aceea n-am mai întrebat-o cum îi parvenise ilustrata.

CU ULTIMII BANI, am traversat cu taxiul statul Oregon. Era o zi întunecată, făcută anume pentru a călători, numai ploaia o mai lumina când şi când. Ţineam aparatul de fotografiat pe genunchi, aveam multe de văzut, sus, jos, la stânga, la dreapta, dar eram prea trist ca să fac fotografii.

Uneori adormeam; când mă trezeam, înaintea mea se întindea o luncă, în locul unei stânci pleşuve în formă de con, pe care tocmai o văzusem înainte de a aţipi, iar la următoarea trezire mergeam din nou prin păduri întunecate de brad şi trebuia să mă aplec pe fereastră, ca să văd o părticică din cer. „Nu deschideţi fereastra, altfel nu funcţionează instalaţia de aer condiţionat!" spuse şoferul de taxi. Nu mai suportam să fiu treaz cu ochii închişi, fiindcă tot ce înregistram cu o ultimă privire se apropia imediat de mine şi-mi tăia răsuflarea; abia când deschideam ochii, totul revenea la locul său. O nouă aversă şi geamurile se făcură iar opace, probabil că adormisem, fiindcă în clipa următoare erau din nou

curate şi uscate, soarele bătea slab, în faţa ferestrelor se înălţa un perete uriaş şi cenuşiu de stâncă. M-am îndreptat, m-am scuturat, peretele de stâncă se întindea până la orizont, era Oceanul Pacific. Şoferul dădu drumul la radio; se auzea doar un foşnet. După câteva clipe am oprit la Twin Rocks, unde pescăruşii stăteau pe acoperişul singurei benzinării de acolo.

Afară! „În satul acesta nu trăiesc mai mult de o sută de locuitori." Dar nici asemenea fraze nu mai serveau acum la nimic. Voiam să las valiza, dar până la urmă am luat-o totuşi cu mine. Cerul era aici foarte luminos; când soarele străpungea norii, abureala de pe tăbliţele numerelor de la maşini începea să strălucească. La un moment dat, am rămas pe loc cu valiza în mână şi am zărit la fereastră un copil care mă observa şi îmi imita gesturile, pierdut în visare. Am pornit mai departe; o mulţime de rândunele zburau de jur împrejur atât de repede, încât aproape că nu le mai percepeai decât continua mişcare, asemenea unor lilieci într-o lumină crepusculară.

Să stai la masa de tâmplărie.
Şi s-aştepţi ca mama să revie,
Berbecul negru, dacă vine,
Doboară sigur pe oricine,
Liliacul alb, de vine iară,
Pe toţi îi scoală în picioare.

Marea se și reflecta în ultimele ferestre ale caselor. Adevărat: pubele arse! În fața unei case se învârtea un cilindru alb-albastru: un salon de coafură. O singură femeie era înăuntru, ascunsă până la ochi sub cască, coafeza stătea în fața ei ghemuită și-i dădea cu ojă unghiile de la picioare. Ea își ținea răsfirate degetele de la picioare, care erau destul de strâmbe și de urâte, acoperite cu bătături pe la articulații; după ele am recunoscut-o pe Judith: ca tânără fată fusese vânzătoare, ceea ce-i distrusese picioarele. Acum am văzut la garderobă și sacoșa din piele de căprioară; era pe jumătate deschisă, Judith scosese din ea pelerina, pe care acum o purta pe umeri. Era din brocart și strălucea intens în lumina soarelui ce apunea. „A venit cu pelerina în America!" am gândit cu voce tare. În timp ce coafeza îi dădea acum cu lac pe unghii, am observat cum Judith își prinsese cu două degete de la un picior degetul mare de la celălalt. Să visezi că te trezești dimineața și scuipi un vierme din gură. Nu puteam să-mi desprind privirile. Judith se agita pe scaun, făcând o mișcare colerică, de parcă ar fi anticipat ceva. Într-o amintire inexplicabilă, un dop scrâșni strident, în timp ce era scos din sticlă cu gura. Coafeza își ridică privirile, pe jumătate orbită de degetele pe care le ținuse atât de aproape de față, eu am ieșit repede din câmpul ei vizual.

Schelete de pești printre capacele de canal; ciuperci prin crăpăturile barăcilor; oameni care ieșeau din case, priveau

spre cer şi intrau din nou înăuntru; ca monumente ale pionierilor, de data aceasta, butoaie cu săpun lichid şi untură topită în faţa supermarketurilor, având inscripţii cu istoricul localităţii. Un beţiv cu şliţul deschis la pantaloni, cu pielea goală dedesubt făcu un ocol şi veni drept spre mine. L-am lăsat să treacă, iar el se împiedică în locul unde tocmai stătusem eu, căzând cu burta într-o băltoacă.

Pe străzi se aprinseră tuburile de neon, deşi era încă lumină; un tub pâlpâia. Aveam un fir de păr în gură, de care nu reuşeam să scap. Pe de altă parte îmi făcea şi plăcere, fiindcă aveam în felul acesta o ocupaţie în timp ce mergeam. Din când în când fugeam. Am luat-o de-a lungul străzii de pe coastă, unde nici nu mai erau case, până când am văzut în mare două stânci negre. Aici am traversat strada şi m-am aşezat pe valiză în faţa golfului marcat pe ilustrată. Soarele tocmai apusese, începuse să bată vântul. Golful era belvedere şi în acelaşi timp staţie de autobuz. Rareori trecea câte o maşină. M-am uitat spre plaja care se afla destul de departe sub mine. Era stâncoasă, în apa înspumată pluteau beţe de lemn. Belvederea era protejată de un parapet. O femeie stătea acolo, lângă ea un copil idiot, care se urca mereu pe parapet. Femeia îl ţinea strâns, el striga întruna ceva spre mare şi se lăsa ajutat la coborâre. Un autobuz cu inscripţia BAY CITY opri, ei se urcară, iar eu am rămas singur în urmă.

Am privit în zare spre Oceanul Pacific. Deși apa strălucea încă de la soare, era întuneric beznă. Am vrut să-mi reamintesc prima impresie despre el, peretele abrupt ce se înălța semeț: dar oceanul rămânea în fața mea o întindere de apă, până ce creierul mi se crispă.

Prima impresie despre Judith: de ce n-o mai puteam face să reînvie? Am încercat: o dulce simpatie, ce mă înălța și mă făcea imponderabil ca un fulg. Nu aceasta era măsura relațiilor pe care ar fi trebuit să le avem? Uitasem, nu ne mai puteam privi unul pe celălalt decât cu fețele schimonosite.

Din nou priveam spre mare: era atât de goală, încât mi se părea că eram devorat de ea. Dâre de ceață treceau deasupra plajei. De epuizare, părțile simetrice ale corpului meu se căscau, mi se făcu rău de la spațiile goale dintre ele. Zăpăcit, împuțit, pocit. În pozele de alienare, avute la dispoziție după plac, mă simțisem bine de prea mult timp; mă distanțasem de toate lucrurile, făcând din ele „ființe": *ființa asta* o numisem pe Judith, *lucrul ăsta, ăsta, ăsta. Mi-am vârât amândouă mâinile între picioare și m-am ghemuit. Un elicopter a zburat foarte jos deasupra străzii, reflectându-se pe asfalt.*

Se făcu liniște. De departe se auzea un avion; zgomotul lui era atât de încet, încât, pândindu-l, mă durea capul.

M-am uitat în urma mea și am zărit-o pe Judith apărând printre ultimele case din Twin Rocks, cu sacoșa

în mână. La cealaltă margine a străzii se opri, se uită la stânga și la dreapta, apoi traversă. Purta pe cap o basma, poate că nu i se uscase încă părul. În spatele ei era întuneric complet; îndreptase pistolul spre mine. „Mă ia în serios!" mi-am zis. „Zău că mă ia în serios!" Trase de cocoșul armei. Zgomotul fu atât de încet, încât nu-l auzeai decât în închipuire și nu-ți venea deloc să crezi. Eram ars, făcut scrum, dar încă întreg, doar că la cea mai mică atingere aș fi devenit praf. Asta era deci! De asta credeam că mă născusem. Decepționat, m-am ridicat de pe valiză și i-am ieșit în întâmpinare. Cu fețele țepene, ca cele ale idolilor, am mers unul spre altul; deodată, ea întoarse capul și strigă atât de strident, încât, asemenea unui copil care urlă, nu mai avu aer. Mi-am ținut respirația, așteptând să continue să țipe, avea să țipe iar, încă o dată pe atât de tare. Dar ea rămase liniștită, se înecă doar, ceva o sugruma, iar eu i-am luat revolverul din mână.

Am stat alături unul de altul, ne-am mutat de pe un picior pe altul, descumpăniți și indispuși. Am aruncat pistolul în mare, el căzu pe o stâncă, se auzi o detunătură, un glonte ieși, fâsâi în apă, Judith își apăsă cu pumnul buzele de dinți.

Ne-am mișcat în sus și în jos; când unul dintre noi se mișca, se oprea celălalt. Se lăsă noaptea și un autobuz intens luminat își făcu apariția; era un autobuz Greyhound,

cu puțini oameni în el, cu perne la ceafă. Șoferul ne făcu semn cu mâna: l-am întrebat încotro merge, iar el mi-a răspuns: „Spre sud." Ne-am suit, iar a doua zi eram deja în California.

REGIZORUL DE FILM John Ford avea pe atunci şaptezeci şi şase de ani şi locuia în casa sa din BEL AIR, nu departe de Los Angeles. De şase ani nu mai turnase nici un film. Casa e construită în stil colonial, cea mai mare parte a timpului şi-o petrecea pe terasa din faţă, vorbind cu prieteni vechi. De pe terasă, privirile te îndreaptă spre o vale în care se află portocali şi chiparoşi. Pentru vizitatori sunt fotolii de paie, aranjate unele lângă altele. În faţa lor, nişte scăunele pentru picioare, acoperite cu cuverturi indiene. Dacă te aşezi în ele şi vorbeşti, începi imediat să-i spui interlocutorului o poveste.

John Ford avea părul alb, faţa îi era plină de riduri, printre care îi răsăreau firele albe de păr din barbă. Purta o legătură neagră la un ochi, cu celălalt privea sumbru, din când în când se trăgea de cuta de piele de sub bărbie. Era îmbrăcat cu o vestă albastru marin şi pantaloni largi kaki. În picioare purta pantofi de pânză

deschişi la culoare, cu tocuri groase de cauciuc. Când vorbea, chiar şi stând pe scaun, îşi ţinea mâinile în buzunarele pantalonilor; nu gesticula. De îndată ce termina o poveste, îşi întorcea capul fie spre Judith, fie spre mine, până când ne putea vedea cu ochiul său. Avea capul mare, expresia severă, nu zâmbea niciodată. În prezenţa lui deveneai serios, chiar şi când erai nevoit să râzi de povestirile sale. Uneori se ridica şi-i mai turna chiar el lui Judith un pahar de vin roşu de California; eu puteam să mă servesc dintr-o sticlă de brandy. Mai târziu ieşi din casă soţia lui, Mary Frances, care era, ca şi el, originară de pe coasta de est, din statul federal nordic Maine, ca şi el era copil de emigranţi irlandezi şi îl asculta ca şi noi. De pe terasa umbroasă se privea spre lumină; din toate părţile se înălţau nori de furtună.

— În satul părinţilor mei, în Irlanda, există o băcănie, povestea John Ford, unde, când eram copil, în loc de rest mi se dădeau întotdeauna bomboane pregătite anume într-o găleată. Cu câteva săptămâni în urmă am mai fost o dată acolo, pentru prima oară după mai bine de şaptezeci de ani, şi am vrut să-mi cumpăr trabucuri în acel magazin. Şi ce se întâmplă? Din găleata de sub tejghea au fost luate bomboane, care mi se dădură ca rest la bancnota mea!

John Ford repetă multe lucruri pe care în timpul călătoriei le auzisem de la Claire şi de la alţii despre

America; părerile sale nu erau noi, dar adăuga la toate şi o poveste prin care arăta cum se ajunsese la aceste păreri. Deseori, când era întrebat ceva de ordin general, făcea legături şi povestea amănunte, mai ales despre tot felul de oameni. La întrebări despre America îşi amintea mereu de oameni cu care avusese de-a face. Nu-i judeca niciodată, el repeta doar textual ce spuseseră ei şi ce i se întâmplase lui cu ei. De altfel, nu le spunea pe nume decât acelora care-i erau prieteni.

— Este insuportabil să fii duşmanul cuiva, spunea John Ford. Celălalt devine dintr-odată fără nume, o simplă creatură, faţa i se pierde în umbră şi devine neclară, deformată şi nu ne mai putem uita la ea decât fugitiv, de jos în sus, ca şoarecii. Ni se face silă de noi înşine când avem câte un duşman. Şi totuşi, mereu am avut duşmani.

— De ce spuneţi „noi" în loc de „eu"? întrebă Judith.

— Noi, americanii, spunem „noi" chiar şi când vorbim despre lucrurile noastre personale, răspunse John Ford. O posibilă explicaţie este aceea că tot ce facem este o parte din acţiunile noastre publice comune. Poveşti la persoana întâi nu există decât acolo unde unul ţine locul tuturor. Nu ne purtăm atât de solemn cu eul nostru ca voi. La voi, chiar şi pe vânzătoarele care vând lucruri ce nu le aparţin câtuşi de puţin le auzi spunând: *„Mie* tocmai mi s-a terminat cutare şi cutare!" sau *„Eu*

mai am aici o cămașă cu guler căzăcesc!" Așa am pățit și eu dincolo, în Europa, mi s-a întâmplat și mie cu adevărat, spuse John Ford. Pe de altă parte, vă imitați atât de mult și vă ascundeți unul de altul, încât până și servitoarele se prezintă la telefon cu vocea stăpânei lor, spuse el. Voi spuneți mereu „eu" și vă simțiți flatați când sunteți confundați cu altcineva. Cu toate acestea, vreți să fiți mereu inconfundabili! De aceea sunteți mereu *îmbufnați*, jigniți, fiecare este o excepție. Aici, în America, nu există îmbufnare și nimeni nu se închide în sine. Noi nu tânjim să fim singuri; devii vrednic de disprețuit dacă rămâi singur, nu te mai urmărești decât pe tine însuți, iar dacă nu te mai ai decât pe tine ca interlocutor, încetezi după primul cuvânt să mai vorbești.

— Visați adesea? întrebă Judith.

— Aproape că nu mai visăm, spuse John Ford. Și dacă visăm, uităm imediat după aceea. Vorbim despre orice, nu mai rămâne nimic de visat.

— Povestiți-ne despre dumneavoastră, spuse Judith.

— De fiecare dată când trebuia să vorbesc despre mine, aveam impresia că era prea devreme pentru un asemenea lucru, răspunse John Ford. Propriile mele trăiri nu erau niciodată prea îndepărtate în timp. De aceea, prefer să vorbesc despre ceea ce au trăit alții înaintea mea. De altfel, am făcut și filme care se petrec

înainte de epoca mea. După ceea ce am trăit eu însumi nu prea mi-e dor, dar este mare nostalgia după lucruri pe care nu le-am putut realiza niciodată, după locuri unde n-am fost nicicând. În copilărie, am fost bătut cândva de o bandă de copii de emigranți italieni – deși cu toții eram catolici! Unul dintre ei, un grăsan, s-a comportat deosebit de șiret, m-a scuipat și m-a călcat fără să miște din mâini. După o oră l-am văzut pe stradă singur, fără ceilalți, foarte gras, cu platfus și deodată mi s-a părut insuportabil de singur, am simțit nevoia să-i fiu pe plac și să-l consolez. Și am devenit într-adevăr prieteni!

Rămase puțin pe gânduri.

— Pe atunci mai purtam pantaloni scurți! spuse el după un timp.

Privi în jos, spre vale, unde ultimele raze de soare mai băteau printre frunzele portocalilor:

— Când văd frunzele mișcându-se și soarele bătând printre ele, am sentimentul că se mișcă de o vecie așa, spuse el. Este cu adevărat un sentiment de eternitate și uit complet că există o poveste. Voi ați spune că acesta este un sentiment medieval, o stare în care totul continuă să fie natură.

— Dar portocalii sunt plantați și nu sunt natură, spuse Judith.

— Când soarele pătrunde printre ei jucându-se, uit lucrul ăsta, spuse John Ford. Uit și de mine însumi și

de prezența mea. Atunci vreau ca nimic să nu se mai schimbe, ca frunzele să se miște mai departe, ca portocalele să nu fie culese, ca totul să rămână precum a fost.

— Și-atunci vreți ca și oamenii să trăiască mai departe cum au trăit dintotdeauna? întrebă Judith.

John Ford o privi cu un aer sumbru.

— Da, spuse el, așa vrem. Până acum un secol, de progres se îngrijeau oamenii care aveau puterea să-l și instaureze; din epoca modernă, până nu de mult, doctrinele mântuirii porneau de la deținătorii înșiși ai puterii: de la prinți, de la fabricanți, de la *binefăcători*. Acum, deținătorii puterii nu mai sunt binefăcătorii omenirii, cel mult ei se manifestă ca binefăcători pentru câte un individ în parte și doar săracii, cei care n-au nici mijloace, nici putere, născocesc lucruri noi. Cei ce sunt în măsură să schimbe ceva nu se mai sinchisesc, astfel totul rămâne cum a fost dintotdeauna.

— Dumneavoastră vreți lucrul acesta? întrebă Judith.

— Eu nu vreau, spuse John Ford. Dar asta este ce-mi trece prin cap când privesc în jos în vale.

O menajeră indiană ieși din casă, sprijinindu-se într-un baston, și-i puse o pătură pe genunchi.

— A jucat în câteva dintre filmele mele, continuă John Ford. Voia să ajungă o actriță adevărată, dar nu poate să vorbească, e surdomută. Așa a devenit

dansatoare pe sârmă. Apoi a căzut, iar mai târziu a venit iar la mine. Pe sârmă se simţea atât de bine. I se părea că deodată era în stare să vorbească. Şi acum mai păşeşte de parcă ar pune piciorul pe sârmă.

— Există atitudini în care te simţi dintr-odată aplecat doar asupra ta însuţi, spuse John Ford. „Da, acesta sunt eu cu adevărat!" îţi zici în sinea ta. Şi eşti singur de obicei, când îţi reuşeşte chestia asta. Încerci să refaci acelaşi lucru şi în societate, dar te pierzi din nou, iar atunci afişezi o poză. Asta-i nenorocirea! E ridicol! Ai vrea să fii surprins când reflectezi, şi nu la ciudăţenii. Când spui o dată adevărul, te sperii şi tu de el. Sentimentul de fericire este atât de mare, încât nu-l poţi suporta singur şi vrei de îndată să spui iarăşi adevărul, dar atunci cu siguranţă vei minţi. Eu şi acum mai mint, spuse John Ford. Adineauri mai ştiam ce voiam, dar acum iar mi-a scăpat. Nu sunt fericit decât când ştiu exact ce vreau. Atunci, de atâta fericire, cred că nu mai am nici dinţi în gură.

Ne conduse în camera sa şi ne arătă maldărul de scenarii care încă i se mai trimiteau.

— Sunt şi poveşti frumoase printre ele, simple şi clare. E nevoie de asemenea poveşti.

Soţia lui se afla în spatele nostru, în uşă; el se uită după ea, iar ea-i zâmbi. Menajera îi aduse cafea într-o ceaşcă de tablă; o bău cu capul ridicat, smocuri albe de păr îi ieşeau din urechi, cealaltă mână o propti în şold.

Soția lui se apropie și arătă spre fotografiile de pe perete: într-una se vedea John Ford în timpul unor filmări, într-un fotoliu de regie în formă de „x", cu o mască de apicultor pe față, câțiva oameni stând în picioare și pe scaun alături de el, de asemenea cu măști de protecție, la picioarele sale un câine cu urechile lăsate în jos; în altă fotografie tocmai terminase un film, îngenunchea pe un picior, ținea un stativ, actorii îl înconjurau cu capetele aplecate spre el, unul ținea mâna pe o cameră de filmat de parcă o mângâia.

— Asta-i ziua când am terminat de filmat *The Iron Horse*, spuse John Ford. Jucase în el și o tânără actriță care plângea întruna. Când termina de plâns, cineva îi ștergea lacrimile; atunci își amintea de necazul ei și începea din nou să plângă.

Se uită pe fereastră, noi îi urmărăm privirile: se vedea o colină plină de iarbă și arbuști înfloriți; un drum în serpentine ducea până sus pe colină.

— În America nu există drumuri, doar străzi, spuse John Ford. Am amenajat drumul, fiindcă îmi place să mă plimb la aer curat.

Pe patul său se afla o cuvertură de la marină, deasupra, pe perete, era un tablou cu „Mama Bernini", prima sfântă a Americii, despre care voise cândva să turneze un film.

Soția sa luă acordeonul din camera lui și cântă *Greensleeves*. Indiana aduse pe o tavă felii calde de turtă

de mălai, cu unt topit deasupra. Am mâncat privind pe geam.

— Încep să mă simt leneș ca un șarpe boa; haideți să facem o plimbare, vreți să mă însoțiți?

Îi întinse brațul lui Judith și începurăm să urcăm împreună pe colină. Drumul era acoperit cu un praf alb; cădeau câțiva stropi de ploaie, iar în locul unde atingeau solul, praful se strângea în bulgărașe. John Ford povestea; când unul dintre noi rămânea în urmă, se oprea, fiindcă nu voia să ne vorbească de sus. Vorbea despre filmele sale și repeta întruna că poveștile din ele erau adevărate.

— Nimic nu e inventat, spuse el. Totul s-a petrecut cu adevărat!

În vârful colinei ne-am așezat în iarbă și am privit în vale. Cu un chibrit lung de bucătărie și-a aprins un trabuc.

— Vreau să mă aflu mereu în societate, spuse John Ford, și să plec ultimul dintr-o societate, fiindcă nu țin să mă judece vreunul dintre cei rămași, iar pe de altă parte vreau să și împiedic să fie judecat cineva care pleacă înaintea mea. În felul acesta mi-am realizat și filmele.

Peste colinele de vizavi începuse de acum să fulgere. Iarba din jurul nostru era înaltă, vântul alerga prin ea, aruncând umbre luminoase și întunecate. Frunzele

copacilor, întoarse pe dos, sclipeau ca și când ar fi fost uscate. Un timp vântul se potoli. Apoi, în spatele nostru, foșni un arbust, în timp ce ceilalți rămaseră nemișcați. Vântul se opri apoi în acel arbust, câteva clipe mai târziu am auzit foșnind scurt coroana unui copac de jos, de lângă casă. După aceea, totul se liniști, nici o mișcare: o lungă acalmie; dintr-odată, iarba de la picioarele noastre începu să se agite din nou. Cât ai clipi din ochi, în jurul nostru se întunecă, obiectele se apropiau de sol. Aerul deveni apăsător. În fața noastră, se ivi pe neașteptate un păianjen mare, galben, care stătuse până atunci pe o frunză în tufiș. John Ford își șterse degetele de iarbă, răsucindu-și în același timp inelul cu sigiliu, de parcă ar fi vrut să înceapă un descântec. Pe dosul mâinii mă gâdilă ceva. Când m-am uitat, era un fluture care tocmai își strângea aripile; în același timp, Judith își lăsă pleoapele în jos. Era destul să-ți ții răsuflarea câteva minute, ca să vezi. Peste portocalii din vale se și auzea cum cădea ploaia.

— Săptămâna trecută am mers noaptea cu mașina prin deșert, spuse John Ford, acolo jos, în Arizona. A căzut atâta rouă, încât am fost nevoiți să dăm drumul la ștergătoare.

DOWN IN ARIZONA: la aceste cuvinte, m-au năpădit amintirile. John Ford ședea ghemuit, preocupat de sine, cu ochiul aproape închis. Fiindcă așteptam de

la el o poveste, ne-am aplecat uşor înainte, iar eu mi-am dat seama că în momentul acela nu făceam altceva decât să repet mişcarea cu care cineva, fără să se urnească din loc, se apleca într-unul dintre filmele sale spre un muribund, să vadă dacă mai trăieşte.

— Şi-acum, să aud povestea voastră! spuse John Ford.

Şi Judith povesti cum veniserăm noi aici în America, cum mă urmărise, cum mă furase şi avusese de gând să mă omoare şi cum, în cele din urmă, eram dispuşi să ne despărţim în termeni paşnici.

După ce termină de povestit, John Ford începu să râdă calm cu toată faţa.

— *Ach Gott!* spuse el în germană.

Apoi, cu un aer grav, se întoarse spre Judith.

— Şi totul e adevărat? întrebă el în engleză. Nimic din toată povestea asta nu este inventat?

— Da, spuse Judith, toate astea s-au întâmplat.

Postfață

DINTRE AUTORII de limbă germană în viață, cu greu se întâlnește un al doilea scriitor care să stârnească în rândul criticilor și istoricilor literari deopotrivă simpatie și admirație, dar și antipatie și incisivitate. Peter Handke fost distins de-a lungul carierei sale literare cu numeroase premii importante, a fost omagiat atât pentru curajul opiniilor și spiritul novator, cât și pentru precizia limbajului și simțul de observație. Unii îl acuză de absenteism, de fals patetism și de exacerbare a eului în spirit narcisist, alții salută în el pe autorul care a eliberat literatura de clișee de reprezentare perimate și de convenții. Opera sa, considerată de critici a fi plină de contradicții, cuprinde o întreagă paletă de genuri și specii literare: proză, teatru, poezie, jurnal, eseu, scenarii radiofonice și de film, traduceri din mai multe limbi.

Peter Handke s-a născut în 1942 într-o familie modestă din Carintia Inferioară, opera sa fiind vădit influențată de trăirile și experiențele din copilăria și adolescența nu prea fericite, petrecute la Berlin și Griffen.

În 1961 începe să studieze dreptul la Graz, unde se alătură grupului de artiști „Forum Stadtpark". După publicarea unor texte scurte în proză, a urmat o colaborare la radio. Primul său roman, *Die Hornissen* (*Viespile*), a apărut în 1966, după care Handke ia hotărârea de a renunța la studii și de a opta pentru cariera de scriitor liber-profesionist. Piesele sale

de debut, *Publikumsbeschimpfung* (*Insultarea publicului,* 1966) şi *Kaspar* (1968), tematizează problema reflectării realităţii prin intermediul limbajului, autorul insistând şi asupra aspectelor legate de identitatea şi încrederea în sine a individului.

Primul apogeu în cariera sa îl înregistrează în 1966, la simpozionul dedicat literaturii contemporane, organizat de *Gruppe 47* la Princeton, când Handke îşi exprimă dezacordul şi distanţarea faţă de acesta, acuzându-l de „neputinţa de a descrie" (*Beschreibungsimpotenz*). Urmează apoi clarificarea poziţiei sale teoretice, în eseurile cu caracter programatic *Die Literatur ist romantisch (Literatura este romantică,* 1967) şi *Ich bin ein Bewohner des Elfenbeinturms (Sunt un locuitor al turnului de fildeş,* 1972), în care susţine că literatura este un mijloc de autocunoaştere. Opera literară, afirmă el, are menirea de a demasca laturile neştiute ale realităţii, de a distruge semnificaţiile ei rigide şi învechite.

În textele lirice reunite sub titlul *Die Innenwelt der Außenwelt der Innenwelt (Lumea interioară a lumii exterioare a lumii interioare,* 1969), Handke îşi precizează punctul de vedere teoretic, accentuând raportul dintre lumea interioară şi cea exterioară sub aspectul limbii, care este o parte componentă atât a uneia, cât şi a celeilalte.

Prin romanul, publicat în 1970, *Die Angst des Tormanns beim Elfmeter (Frica portarului înaintea loviturii de la 11 metri),* care la numai un an de la apariţie i-a servit lui Wim Wenders drept scenariu de film, tematica lui Handke este continuată cu consecvenţă.

După ce trăieşte câtva timp în Germania, scriitorul se mută la Paris, unde locuieşte între anii 1969-1970. Revenirea

în Germania este marcată prin apariția volumelor *Der kurze Brief zum langen Abschied (Scurtă scrisoare pentru o lungă despărțire*, 1972) și *Die Stunde der wahren Empfindung (Ora adevăratei simțiri*, 1975). După ce locuiește o vreme în SUA și apoi la Salzburg și întreprinde călătorii în Europa, Alaska și Japonia, scriitorul se stabilește în Franța, la Chaville, nu departe de Paris.

Cu *Scurtă scrisoare pentru o lungă despărțire*, autorul atinge culmile popularității, tirajele ajungând la cifre de ordinul sutelor de mii. Pe de o parte, criticii au subliniat componenta socială și semnificația limbajului în opera sa de debut, pe de altă parte, începând cu *Scurtă scrisoare pentru o lungă despărțire* și până la *Langsame Heimkehr (O lentă întoarcere acasă*, 1979), se remarcă preocuparea pentru o nouă interioritate *(Innerlichkeit)*, pe care Handke însuși o numește „introversiune" (*Insichgekehrtsein*).

Peter Handke este mânat permanent de o căutare obsesivă a eului. Avem de-a face cu fenomenul paradoxal, remarcat și de critica de specialitate, prin care un subiectivism radical duce la transfigurarea lumii obiective. Clipele de epifanie din *Scurtă scrisoare pentru o lungă despărțire*, momentele de exteriorizare până la pierderea de sine și regăsirea în celălalt se concentrează, devenind și mai dense în *Ora adevăratei simțiri*.

Adevăratul motiv pentru care Handke scrie *Scurtă scrisoare pentru o lungă despărțire* îl constituie rațiunile personale și existențiale și nu neapărat dorința expresă de a compune un Bildungsroman. Privirea retrospectivă, amintirea subiectivă contribuie la crearea impresiei de viață reală

proprie, grație unei sensibilități ce inventează „un loc învecinat, personaje învecinate, lucruri învecinate".

Conținutul volumului *Scurtă scrisoare pentru o lungă despărțire* este ușor de rezumat: un scriitor austriac, în vârstă de 30 de ani, își părăsește soția, o actriță cu care are de mai mult timp o relație alterată, și se hotărăște să plece într-o călătorie în Statele Unite. La o zi după sosire, recepționerul hotelului îi înmânează o scrisoare din partea soției, care, fără știrea lui, a pornit pe urmele sale. Scrisoarea nu este, de fapt, decât o rugăminte adresată lui: să nu o caute. Prima parte a povestirii poartă, de altfel, titlul *Scurtă scrisoare* și un moto sugestiv din romanul psihologic și autobiografic *Anton Reiser* al scriitorului pietist Karl Philipp Moritz (1790).

Protagonistul cărții, al cărui nume nu-l vom afla, însă, niciodată, își povestește călătoria prin Statele Unite ale Americii. Drumul îl poartă de pe Coasta de Est pe Coasta de Vest, prilej cu care străbate orașele Boston, Providence, New York, Philadelphia, Phoenixville, Indianapolis, Rock Hill de lângă St. Louis, Tucson, San Xavier del Bac, Estacada (Oregon), Twin Rocks de pe coasta Pacificului, Bel Air de lângă Los Angeles. Despre prima zi petrecută în America nu aflăm altceva decât că naratorul a petrecut-o la Boston și că și-a cumpărat un ziar. În următoarele trei orașe va sta câte o zi, în care nu se va petrece nici un eveniment deosebit; în ziua a cincea, autorul va poposi la Phoenixville, la o profesoară de germană, cu care avusese o relație trecătoare în timpul precedentei sale călătorii în America. Claire este divorțată și trăiește doar cu fetița ei de doi ani, Benedictine. Toți trei vor întreprinde o călătorie cu mașina spre St Louis. Prima zi se va scurge fără întâmplări ieșite din comun; în

ziua a doua, povestitorul se va cufunda într-o mlaștină, din care cu greu va izbuti să iasă. În seara celei de-a doua zile de călătorie va avea loc o apropiere intimă între cei doi. Este, de altfel, cea de-a treizecea aniversare a protagonistului. Cu toții ajung în ziua următoare la Rock Hill.

Cu un alt moto din același roman de Karl Philipp Moritz începe a doua parte a romanului, intitulată *Lungă despărțire.* Este vorba de o ședere de vreo 10-20 de zile la un cuplu supranumit „îndrăgostiții". Aceștia nu au copii și trăiesc împreună de 10 ani. El este pictor și realizează panouri cu reclame de film. Aici povestitorul primește primul mesaj de amenințare cu moartea din partea soției sale, Judith, care se află pe urmele lui. A doua amenințare cu moartea vine prin poștă, sub forma unei baterii electrice ascunse într-un pachet, care îl curentează. În seara acelei zile, după ce vizionează un spectacol de teatru și se întâlnește cu o cunoștință veche, un secretar literar german, se hotărăște să se despartă de Claire și să plece mai departe. Zboară prin Denver la Tucson (Arizona), unde primește o serie de amenințări misterioase, care culminează cu jaful simulat de niște tineri în plină stradă. Protagonistul o recunoaște pe Judith, ea fiind, de fapt, instigatoarea acelui atac. Această zi la Tucson, care este a treia zi de sâmbătă din luna mai, decurge, în general, mai agitată decât celelalte. În ziua imediat următoare, naratorul zboară spre Portland, de unde ia un taxi și se duce la fratele său la Estacada, care lucrează acolo ca tăietor de lemne. La motel reușește ca prin minune să scape de un nou atentat pus la cale de Judith. A doua zi dimineața pleacă mai departe, fără să ia legătura cu fratele său. Impulsionat din nou de un mesaj scris, naratorul

porneşte spre Twin Rocks pe Coasta Pacificului. Acolo o întâlneşte, în sfârşit, pe Judith. La început, ea îl ameninţă cu un pistol cu piedica trasă, dar apoi renunţă. Într-un consens tacit, amândoi pornesc spre Bel Air la John Ford, legendarul regizor de filme western, în vârstă de 76 ani. După o discuţie lungă, purtată de John Ford mai ales cu Judith, acţiunea ia sfârşit şi cititorul se află în faţa unui final deschis.

Spre deosebire de celelalte cărţi ale lui Handke, *Scurtă scrisoare pentru o lungă despărţire* este relatată la persoana întâi, având un caracter de autenticitate inventată. Se simte de-a lungul povestirii o anumită distanţă între eul care acţionează şi cel care narează. În timpul povestirii se deapănă amintiri din copilărie şi din tinereţe sub forma unor procese interioare, ce ţin de fluxul conştiinţei eului activ care trăieşte toate acestea.

În mod semnificativ, cititorul nu poate stabili timpul şi spaţiul în care se povesteşte. Deoarece Handke respinge orice rânduieli ficţionale, sub pretext că ar fi construite, el povesteşte în ordine cronologică. Desfăşurarea acţiunii are loc în zilele şi staţiunile călătoriei. Prima parte are cinci unităţi de timp şi de povestire, care cuprind cinci zile, fiindcă ziua sosirii la Boston este în afara cadrului povestirii. Autorul vorbeşte de „lene" cu o conotaţie pozitivă, referindu-se la acea stare de destindere şi de desfiinţare a graniţelor impuse de timp. În total, şederea în America se rezumă la trei-patru săptămâni, respectiv de la sfârşitul lui aprilie până aproape de sfârşitul lunii mai. A doua parte a romanului este şi ea împărţită în cinci unităţi, doar că prima unitate, care se referă la St. Louis, nu este gândită pe zile, ea desfăşurându-se pe mai mult de jumătate din paginile dedicate acestei părţi.

Oricât de paradoxal ar suna, călătoria în Lumea Nouă este și o călătorie înapoi, în propria copilărie. Handke a declarat că, de fapt, constelațiile de bază ale romanului său sunt autobiografice. Amintirile legate de figura tatălui și a mamei transmit sentimente de emoție de o mare intensitate. În timp ce amintirea se manifestă, la început, prin imagini spontane, eidetice, din prima fază a copilăriei, de-a lungul povestirii vor predomina amintiri mai puțin vii, legate de faza târzie a copilăriei și adolescenței. Aceste amintiri sunt declanșate, în mare parte, de lectura romanului *Heinrich cel Verde*. Călătorul prin America speră să-și recupereze privațiunile din copilărie. Este, de fapt, un procedeu psihanalitic, pe care Handke îl respinge însă în principiu. O altă modalitate de evadare a eului este lumea visului, care o apără pe fetița lui Claire de realitatea din jur și de care ne izbim adesea în paginile cărții. Copilul se retrage tot mai mult într-un spațiu propriu, creat anume. Urmarea este o izolare atât de puternică și de deplină, încât până și comunicarea se limitează la un cerc solipsist.

Din dorința de a deveni un om nou într-o lume nouă, naratorul însingurat îi ia drept model pe eroii romanelor și filmelor. Este vorba de romanul *Marele Gatsby* de F. Scott Fitzgerald, dar mai ales de *Heinrich cel Verde* al lui Gottfried Keller. În timp ce Marele Gatsby este antipodul naratorului, cu Heinrich cel Verde el are afinități incontestabile. Acestea se explică pe baza analogiei constelațiilor copilăriei lor. Amândoi au o aversiune puternică față de tatăl lor vitreg, relația cu mama fiind vădit alterată. Amândoi încep să lucreze la un *Bildungsroman* la vârsta de 30 de ani. Unele

caracteristici de structură, nume de personaje, motive sunt asemănătoare.

În evoluția psihică a eului în timpul călătoriei prin America se deosebesc mai multe etape, anume perioada dinaintea întâlnirii cu Claire, în care stările de angoasă alternează cu cele de euforie, încercarea de afirmare a eului izolat fiind sortită pieirii; timpul petrecut cu Claire este punctul de referință necesar, de unde devine posibilă desfășurarea eului; după despărțirea de Claire are loc o cădere psihică, persoana lui John Ford fiind autoritatea protectoare pe plan spiritual.

Visul american se distinge de acel „American Dream" materialist, el este visul unui scriitor alienat, doritor de o societate față de care să păstreze totodată o distanță emoțională. Visul se alimentează din diferite sectoare ale ficțiunii, ca, de pildă, filmul, pictura, teatrul, turnurile de oraș, fără să aibă originea în realitatea exterioară.

În general, personajele lui Handke nu cunosc o evoluție în sensul unui mers înainte, ci parcurg cicluri. Mișcarea lor este adesea o reîntoarcere lentă, însoțită de mitizarea originii.

Unui cititor profesionit, greața față de abstract, pe care o resimte protagonistul *Scurtei scrisori pentru o lungă despărțire*, îi poate aduce aminte de *Scrisoarea Lordului Chandos*, scrisă tot de un austriac, și anume de Hugo von Hofmannsthal la începutul secolului XX. Dar înclin să cred că la Handke este vorba de o trăire autentică, nu numai de o simplă moștenire literară.

În exegeza dedicată lui Peter Handke, *Scurtă scrisoare pentru o lungă despărțire* marchează un punct crucial în modul de a scrie al autorului austriac, anume începutul unei

faze noi în creația sa, în sensul aplecării spre un mod de reprezentare care, prin comparație, pare a fi tradiționalist. Accentul va cădea acum pe construirea unei povestiri accesibile, folosindu-se forme și modele narative preluate din literatura populară și din cea cultă. Se poate constata de aici înainte o deplasare a accentului de la experiment la un nou tip de povestire. Noutatea constă și în faptul că, în comparație cu alte scrieri, în cea de față reprezentarea subiectivității, a problemelor unui singur om și prelucrarea materialului autobiografic vor juca un rol considerabil. Pe de altă parte, realizarea acestor obiective se face cu ajutorul unor forme literare de exprimare foarte variate, care sunt combinate între ele și transformate prin intermediul unor procedee intertextuale ce îndeamnă la reflecție. Ne confruntăm aici cu un tip de narațiune construit, care devine evident mai ales în punctul în care acest text prezintă asemănări izbitoare cu textele în proză de dinainte, precum *Der Hausierer (Negustorul ambulant,* 1967) și *Frica portarului înaintea loviturii de la 11 metri:* folosirea novatoare a elementelor de roman polițist.

Exegeza arată că textele lui Peter Handke sunt, în realitate, strâns legate între ele.

Prin ce se poate demonstra că textele sunt într-o strânsă interdependență? Un prim aspect îl constituie momentul biografic al textelor, apoi planul conceptual, tematic și de tehnică a narațiunii, precum și afirmațiile făcute de Peter Handke însuși. O cercetare minuțioasă a operei de debut oferă cheia pentru înțelegerea textelor de mai târziu și sublinierea aspectului lor unitar. Totodată, se constată o transformare în felul de a scrie al autorului; astfel, textele

dinainte de *Frica portarului înaintea loviturii de la 11 metri* sunt axate, mai degrabă, pe critica limbajului și deconstrucție, în timp ce *Scurtă scrisoare pentru o lungă despărțire* scoate în evidență momentul narativ și dorința de împăcare. Principiile de deconstrucție și reconstrucție, de dizolvare și recuperare, de separare și împăcare stau la baza majorității textelor lui Handke.

Conceptul de epifanie reprezintă o altă dominantă a textelor lui Handke, care se definește prin spontaneitate, extaz fizic, identificare mistică, tendința spre revelație și contemplație, cufundarea estetică în amănunte. Prin aceste epifanii se șterg limitele dintre subiect și obiect. Epifania este „utopia estetică a unei forme de viață anticipate", constata Christoph Bartmann, inspirat de Karl-Heinz Bohrer. Tot el remarca și faptul că epifaniile lui Handke, chiar dacă stau sub semnul modernismului, nu pot fi comparate întru totul cu cele ale lui Joyce, Proust sau Musil, Broch sau Hofmannsthal, ele fiind fenomene de sine stătătoare. În *Scurtă scrisoare pentru o lungă despărțire* se pot distinge trei mari epifanii, care alcătuiesc totodată și simbolistica impresionantă a cărții, anume CELĂLALT TIMP, revelațiile la vederea chiparosului și pe Mississippi, precum și finalul paradiziac.

Preocuparea pentru redarea nemijlocitului și fixarea acestuia cu ajutorul limbii ca un nou concept poetologic este continuată de Peter Handke în *Das Gewicht der Welt (Greutatea lumii,* 1977*)*, libertatea, frumusețea, universalitatea și natura fiind, după spusele lui, trăsăturile noii sale estetici.

Se poate afirma fără ezitare că Handke este scriitorul care a dat un nou sens noțiunilor de istorisire, povestire și roman. Textele sale au avut, de la bun început, un caracter programatic, care, în timp, s-a transformat, luând forma unui discurs ce conține învățăminte, irită și înalță deopotrivă. În această evoluție de la scriitorul modern Handke la poetul și profetul Handke, în această dezvoltare a cărților sale de la experimentare la povestirea aproape „realistă" și până la caracterul instructiv al cărților sale, începând cu *O lentă întoarcere acasă (1979)*, drumul trece în mod inevitabil prin vorbirea literară, cu efecte pronunțate, în special, în foiletoane.

Unii exegeți susțin că, în cazul lui Handke, este vorba de o reacție emoțională antimodernă, antiurbană, anticomunicativă, de alienare față de societate și de civilizație, aspect deseori întâlnit în istoria mentalităților germane și care, din 1979, devine tot mai evident în cărțile sale. Această istorie germană a spiritualității și mentalităților, precum și reflectarea ei în literatură, sunt într-o strânsă relație, bazându-se pe sentimentul de neîmpăcare cu modernismul, cu o lume searbădă, haotică, lipsită de o adevărată ierarhie a valorilor. Din această categorie face parte și opera „târzie" a lui Handke, care își trage de aici forța de fascinație, dar și problematica, precum și fatalismul, dacă ne gândim la cărțile sale dedicate Serbiei.

Handke este un autor care, ca și Hölderlin, vrea să „întemeieze" ceva, este mereu în căutarea „adevăratei simțiri", trăiește cu nevoia de împăcare, află „o învățătură" și o transmite mai departe, descoperă în natură alfabetul în care își scrie cărțile, se preocupă de o „lege" care să determine atât

materia, cât şi spiritul, atât vorba, cât şi fapta, viaţa individului, cât şi cea a societăţii şi pe care scriitorii au predilecţia s-o afle într-o lume maladivă, lipsită de principiul ordinii. Ideea lui Handke de a recurge la antichitate şi la epopee nu este doar o dovadă de intertextualitate sau de joc postmodernist, ci nostalgia faţă de formele artistice din acele epoci istorice în care au existat o ierarhie a valorilor, o raţiune, o ordine şi autorităţi ce se îngrijeau de aceste valori, cultivându-le.

În cazul lui Handke, avem de-a face cu un scriitor care crede cu toată convingerea în ceea ce construiesc colegii săi de breaslă, ceea ce înseamnă că o anumită formă a spunerii, aşa cum rezultă ea în mod exemplar dintr-o operă literară, defineşte spiritul unei epoci. Opera sa literară este o încercare de a reprezenta o lume epică structurată raţional în scopul însănătoşirii lumii moderne bolnave, contrar programelor esteticii actuale şi tuturor calambururilor postmodemismului. Căci, începând cu *O lentă întoarcere acasă,* în toate romanele, povestirile, jurnalele şi eseurile sale, Handke descrie realitatea contemporană ca pe o lume morbidă. Aspectul provocator al scrierilor sale constă în faptul că Handke promovează crearea de valori şi o transpune în practica literară într-un moment istoric în care, mai mult ca oricând, raţiunea este pusă sub semnul întrebării. Nevoia de orientare, marea amnezie culturală, farmecul inedit care se desprind din paginile operei lui au culminat cu formarea unui soi de comunitate de cititori şi spectatori credincioşi, care surprind şi aprobă punctele nevralgice din opera sa, considerând-o adevărată şi nemuritoare.

Christoph Bartmann conchide, pe bună dreptate, că opera lui Handke este o anchetă poetică, iar felul său de a povesti poate fi conceput ca o „activitate structuralistă", ca o permanentă decelare și reconstituire a obiectelor. Între formal și existențial nu există nici un hiatus. Felul său de a scrie este critic și fantastic, analitic și sintetic, unica sa temă fiind relația subiectului cu semnele și cu obiectele. Prin ceea ce dobândesc protagoniștii săi în încercarea de a intra în contact cu lumea din afară, fiecare text de Handke arată stadiul proiectului. Acest proiect, opera neîncheiată a lui Handke, este o soluționare estetică a conflictului, care este continuată și trebuie să continue, fără să se apropie vreodată de sfârșit. În timp ce în *Frica portarului înaintea loviturii de la 11 metri* lui Bloch nu-i vine în ajutor nici o voce terapeutică, în *Scurtă scrisoare pentru o lungă despărțire* avem chiar mai multe voci care servesc drept corectiv pentru suferința celui ce călătorește: călătoria însăși ca o „îndepărtare" de modul egocentric de gândire european; lectura romanelor, care deschid perspectiva comparației și stimulează dorința de a face posibilă evoluția ca pe o călătorie; inițierea lentă într-un sistem american de valori cu John Ford, ca părinte al celei de-a doua socializări; replica pedagogică, hermeneutică, pe care o cunoaște monomania povestitorului prin intermediul însoțitoarei temporare de călătorie, Claire; iar, în cele din urmă, formularea unui discurs dezinvolt – acestea sunt părțile componente ale „ficțiunii unui *Entwicklungsroman*".

MARIANA LĂZĂRESCU

Vă recomandăm și

PREMIUL NOBEL PENTRU LITERATURĂ 2019

PETER HANDKE

FRICA PORTARULUI ÎNAINTEA LOVTURII DE LA 11 METRI

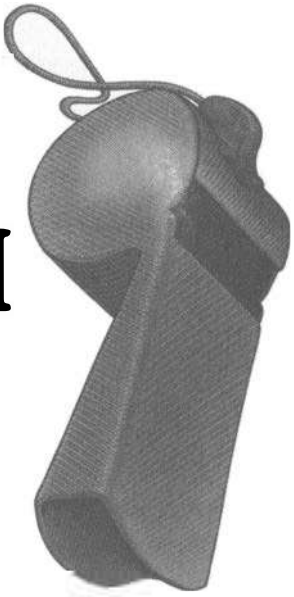

ART

„Portarul privi mingea rostogolindu-se dincolo de linie..."

DIMINEAŢA când se prezentă la lucru, instalatorului Josef Bloch, care fusese înainte un cunoscut portar de fotbal, i se aduse la cunoştinţă că fusese concediat. În orice caz, aşa a interpretat el faptul că, la apariţia lui la uşa barăcii unde se aflau atunci muncitorii, maistrul fusese singurul care în pauza pentru gustare ridicase privirea înspre el, şi atunci Bloch părăsi şantierul. Pe stradă, ridică braţul, dar maşina care trecu prin dreptul lui – deşi Bloch nu ridicase braţul după un taxi – nu era un taxi. Până la urmă auzi în preajma lui un zgomot de frână. Bloch se întoarse. În spatele lui se afla un

taxi; şoferul bodogănea; Bloch se întoarse din nou, se urcă şi-i spuse să-l ducă la piaţa de fructe.

Era o zi frumoasă de octombrie. Bloch mâncă la un chioşc un cârnat cald şi o luă apoi printre tejghele spre un cinematograf. Îl deranja tot ce vedea. Încercă să observe cât mai puţin. În interiorul cinematografului răsuflă uşurat.

Retrospectiv, se miră că la gestul cu care pusese banii în farfuria turnantă, fără să spună un cuvânt, reacţia casieriţei venise ca un răspuns firesc. Lângă ecran observă un ceas electronic cu cadranul luminat. La mijlocul filmului auzi sunând un clopot. Multă vreme fu în dilemă dacă se auzise în film sau de afară, din turnul bisericii de lângă piaţa de fructe.

Ajuns din nou pe stradă, îşi cumpără struguri care, în acest anotimp, erau foarte ieftini. Continuă să meargă, mâncă strugurii şi scuipă pieliţele. Primul hotel la care întrebă de o cameră îl refuză pentru că avea la el doar o servietă. Portarul celui de-al doilea hotel, plasat pe o stradă laterală, îl conduse el însuşi în cameră. În timp ce portarul ieşea pe uşă, Bloch se întinse pe pat şi adormi foarte repede.

Seara părăsi hotelul şi se îmbătă. Mai târziu îşi reveni şi încercă să le telefoneze unor prieteni, dar cum mulţi dintre aceşti prieteni nu locuiau în perimetrul oraşului, iar telefonul automat nu restituia monedele, în curând Bloch îşi termină mărunţişul. Salută un poliţist în speranţa că îl va face astfel să se oprească, dar acesta nu-i răspunse. Bloch se întrebă dacă nu cumva poliţistul a înţeles greşit cuvintele pe care i le-a strigat peste drum şi, prin contrast, se gândi la firescul cu care casiereţa de la cinematograf îi dăduse pe farfurioara turnantă biletul de intrare. Fusese atât de surprins de iuţeala gestului, încât aproape că omisese să-şi ia biletul de pe farfurioară. Hotărî să o caute pe acea casieriţă.

Când ajunse la cinematograf, în vitrinele acestuia tocmai se stingea lumina. Bloch zări un bărbat care, cocoţat pe o scară, schimba titlul filmului cu cel pentru ziua următoare. Aşteptă până ce putu să citească titlul celuilalt film şi apoi se întoarse la hotel.

A doua zi era sâmbătă. Bloch hotărî să rămână încă o zi la hotel. În afara unei perechi de americani – soţ şi soţie –, era singur în sala în care se

servea micul dejun. Le urmări câtva timp conversația, pe care o înțelegea destul de bine, întrucât înainte fusese de câteva ori cu echipa lui în turneu la New York. Apoi ieși grăbit afară să cumpere câteva ziare. În această zi, fiind vorba de ediții de sfârșit de săptămână, ziarele erau foarte grele. Întorcându-se la hotel, nu le îndoi, ci le ținu sub braț. Se așeză din nou la masa unde mâncase micul dejun și care fusese între timp debarasată și puse deoparte suplimentele cu anunțuri. Îl apăsau. Zărise trecând pe stradă două persoane cu niște ziare groase. Își ținu respirația până ce trecură. De abia acum își dădu seama că fuseseră cei doi americani. Inițial nu-i recunoscuse, întrucât până atunci nu-i văzuse decât în sala pentru micul dejun, la una din mese.

Mai târziu, într-o cafenea, bău încet de tot apa de la robinet care îi fusese servită într-un pahar alături de cafea. Din când în când se ridica și-și lua câte o revistă din teancurile așezate pe mesele și scaunele anume rânduite în acest scop. În timp ce recupera revistele pe care el le făcuse teanc alături, chelnerița rosti, îndepărtându-se, cuvintele „masa ziarelor". Bloch, care, pe de o parte, suporta cu greu răsfoitul revistelor, dar pe de altă parte nu putea

pune nici un număr deoparte înainte de a-l fi frunzărit complet, încerca să privească din când în când, câte puţin, afară în stradă. Contrastul între revista ilustrată şi imaginile alternante de afară îl relaxa. Înainte de a ieşi, puse el însuşi revista ilustrată înapoi pe masă.

Gheretele din piaţa de fructe erau deja închise. Un timp, Bloch dădu cu piciorul în legumele şi fructele azvârlite pe jos care i se iveau în cale. Într-un loc, între gherete, îşi făcu nevoile. Văzu cu această ocazie că peste tot pereţii barăcilor de lemn erau înnegriţi de urină.

Pieliţele strugurilor pe care le scuipase cu o zi înainte se aflau tot acolo pe trotuar. Când Bloch puse banii pe farfurioara turnantă, bancnota se agăţă în timpul rotirii şi el avu prilejul să spună ceva. Casieriţa îi răspunse. El iarăşi îi spuse ceva. Pentru că lucrul acesta nu era obişnuit, casieriţa se uită la el. De aici un nou prilej pentru el ca să continue să vorbească. Înăuntru, în cinematograf, Bloch îşi aminti de romanul foileton şi de plonjorul electric de lângă casieriţă. Se lăsă pe spate şi începu să distingă diferite detalii pe ecran.

După-amiază, ceva mai târziu, se duse cu tramvaiul până la stadion. Își cumpără un bilet de stat în picioare, apoi se așeză totuși pe ziarele pe care încă nu le aruncase, nu-l deranja faptul că spectatorii din față îi obturau priveliștea. În timpul jocului, cei mai mulți se așezară. Bloch nu fusese recunoscut. Lăsă ziarele pe jos, puse o sticlă de bere peste ele și, ca să nu nimerească în înghesuială, ieși din stadion înaintea fluierului final al arbitrului. Îl uimi numărul mare al autobuzelor și tramvaielor care așteptau, aproape goale, în fața stadionului – fusese un meci derby. Se urcă într-un tramvai. Rămase atât de multă vreme aproape singur, încât începu să-și piardă răbdarea. Să fi prelungit cumva arbitrul jocul? Când privi afară, Bloch văzu că soarele asfințea. Fără a voi să spună ceva cu gestul său, își lăsă capul în jos.

Afară, dintr-odată, începuse să bată vântul. Aproape concomitent cu fluierul final, compus din trei fluierături izolate și prelungi, în autobuze și tramvaie se suiră vatmanii și încasatorii și dinspre stadion lumea venea în goană. Bloch își imagină că aude zgomotele produse de sticlele de bere căzând în terenul de joc. Auzi totodată cum praful

izbea în geamuri. Dacă în cinematograf se lăsase pe spate, acum, când spectatorii năvăliră în tramvaie, se aplecă în față. Din fericire avea la el un program al filmului văzut. I se păru că pe stadion se aprinseseră reflectoarele. O închipuire neroadă, își spuse Bloch. Ca portar, jucase prost la lumina reflectoarelor.

În centru încercă să găsească o cabină telefonică. Când găsi una liberă, era o cabină în care receptorul zăcea rupt pe jos. Merse mai departe. Până la urmă izbuti să telefoneze de la gara de vest. Pentru că era sâmbătă, nu reuși să vorbească aproape cu nimeni. Când, în sfârșit, îi răspunse o femeie pe care o cunoștea dinainte, trebui să vorbească mai mult până ca ea să-și dea seama cine este. Își dădură întâlnire într-un local în apropierea gării de vest unde, după cum știa Bloch, se afla un tonomat. Până să vină femeia, își petrecu vremea azvârlind bani în tonomat și lăsându-i pe alții să apese tastele în locul lui. Între timp, contemplă fotografiile și semnăturile de pe pereți ale fotbaliștilor; cu câțiva ani în urmă, localul fusese arendat de un înaintaș din echipa națională, care după aceea plecase peste ocean, ca antrenor al uneia

dintre sălbaticele echipe divizionare, iar acum, după dizolvarea diviziei, dispăruse pe undeva pe acolo. Bloch intră în vorbă cu o fată care, de la masa de lângă automat, întindea mâna în spate şi nimerea, orbeşte, mereu aceeaşi placă. Părăsi localul împreună cu ea. Încercă să intre cu ea în primul gang, dar porţile caselor erau deja peste tot încuiate. Într-un loc unde poarta se putu deschide, se dovedi, judecând după cântări, că dincolo de o a doua uşă se ţinea o slujbă religioasă. Intrară în ascensorul care se afla între prima şi a doua uşă. Bloch apăsă pe butonul pentru ultimul etaj. Dar înainte ca ascensorul să se pună în mişcare, fata vru să iasă. Atunci Bloch apăsă butonul pentru etajul întâi. Coborâră şi rămaseră în casa scărilor. Fata schiţă nişte gesturi de tandreţe. Urcară împreună treptele. La nivelul mansardei întâlniră ascensorul oprit. Intrară în el, coborâră şi ieşiră din nou în stradă.

Bloch merse câtva timp alături de fată, apoi se întoarse şi intră din nou în local. Femeia, încă cu paltonul pe ea, îl aştepta. Bloch îi spuse prietenei cu care fusese fata şi care continua s-o aştepte, la masa de lângă automat, că fata nu se mai întoarce şi, împreună cu femeia, părăsi localul.

Bloch începu să vorbească: „Cred că sunt ridicol, aşa fără palton, lângă tine care eşti în palton." Femeia îl luă de braţ. Spre a-şi elibera braţul, Bloch se prefăcu că vrea să-i arate ceva. Apoi nu ştiu ce să-i arate. Brusc dori să cumpere ediţia de seară a unui ziar. Parcurseră mai multe străzi fără să dea de vreun vânzător de ziare. Atunci se duseră cu autobuzul până la gara de sud, dar gara era deja închisă. Bloch se arătă ca şi cum ar fi fost speriat; de fapt, era cu adevărat speriat. Îi spuse femeii, care îşi deschisese poşeta şi se juca cu diverse obiecte, lăsând astfel să se înţeleagă că este indispusă: „Am uitat să las un bileţel", fără să ştie ce voia de fapt să spună cu cuvintele „bileţel" şi „să las". Oricum, se urcă singur într-un taxi şi se duse la piaţa de fructe.

Cinematograful avea sâmbăta program nocturn. Bloch ajunse deci prea devreme. Intră într-un restaurant cu autoservire din apropiere şi mâncă în picioare nişte chiftele. Încercă să-i spună chelneriţei, în minimum de timp posibil, o glumă. Când văzu că timpul a trecut şi el încă n-a terminat de povestit, se întrerupse în mijlocul frazei şi plăti. Chelneriţa râse.

Grupul Editorial ART
Comenzi – Cartea prin poştă
C.P. 4, O.P. 83, cod 062650, sector 6, Bucureşti
tel.: (021) 224.01.30, 0744.300.870, 0721.213.576;
fax: (021) 369.31.99
Comenzi – online
comenzi@editura-art.ro
www.editura-art.ro

„Peter Handke este o figură literară majoră a primei generații de scriitori germani de după cel de-al Doilea Război Mondial. Degetele lui nu sunt niciodată departe de puls…“

THE WASHINGTON POST

„Imaginați-vă o combinație între Holden Caulfield și Bertolt Brecht și vă veți face o părere despre romancierul, dramaturgul și scenaristul Peter Handke.“

THE NEW YORK TIMES

„*Scurtă scrisoare pentru o lungă despărțire* este un exemplu de postmodernism în forma lui cea mai palpitantă și provocatoare, o operă literară care face posibilă redefinirea realității și a ficțiunii.“

[illegible]

Abia ieșit dintr-un mariaj disfuncțional, un tânăr austriac ajunge în America, unde speră să treacă peste despărțirea de soția lui. Dar nu după mult timp descoperă că femeia pe care credea că a lăsat-o în trecut se ține pe urmele sale. Curând, cei doi intră într-un joc de-a șoarecele și pisica, alergând unul după celălalt de-a lungul și de-a latul întregii Americi: din Philadelphia până în St. Louis, din Portland, Oregon, până în Los Angeles. Dar oare caută răzbunare sau dragoste? Răspunsul la această întrebare rămâne o enigmă de efect asemenea unei metafore, care – după cum susține personajul principal – se naște întotdeauna din confuzii și iluzii optice.

Scurtă scrisoare pentru o lungă despărțire este o carte ca un film de Wim Wenders: o idee despre ce înseamnă să călătorești dintr-un loc într-altul, o poveste plină de suspans și o istorie de familie. Totodată, este o scrisoare către America, adresată peisajelor și culturii acestei țări, în care promisiunea unei vieți noi – sau rămășițele uneia deja trăite – te așteaptă la fiecare pas.

„Peter Handke este cunoscut pentru meditațiile sale ficționale în ceea ce privește relația dificilă dintre limbaj și realitate. Pentru el, scrisul este o investigație artistică și filosofică, o căutare a formelor."

THE NEW YORK TIMES

„Scopul lui Handke e să dezbrace literatura de cuvinte inutile și să conteste convențiile lingvistice, dezvoltându-și un stil prozaic simplu și robust."

THE GUARDIAN

www.editura-art.ro
ISBN 978-606-710-687-9